

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİMDALI

DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK
ROMANLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BERRA AKINCI

DANIŞMAN

DR.ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

HAZİRAN 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK
ROMANLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BERRA AKINCI

DANIŞMAN

DR.ÖĞR.ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

HAZİRAN 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğuma, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi tasahhüt ederim.

BERRA AKINCI

13.1.2019

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI ÖRNEĞİ

"Değerler Eğitimi Açısından Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının İncelenmesi" başlıklı bu yüksek lisans tezi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. Alparslan Okur

(imza)

Üye Danışman Dr. Öğrt. Üye Mehmet Özdemir

(imza)

Üye Dr. Öğrt. Üye Cevdet Şanlı

(imza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

2.06/2019
Prof. Dr. Ömer Faruk Tutkun

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Değerler hem toplum hem birey hayatının önemli bir parçasını oluşturur. Yaşanan zamana ve topluma bağlı olarak değişik özellikler göstermekle birlikte her dönem için önemli bir kavram olmuştur. Dönemin ihtiyaçlarına, toplumsal olaylara, bireysel tecrübelerine bağlı olarak kimi değerler silikleşmekte kimileri ise ön plana çıkmaktadır. Günümüzde toplum tarafından önemsenmeye devam eden değerler okullarda müfredata bağlı olarak öğretilmektedir. Buna ek olarak kaliteli çocuk edebiyatı eserlerinin de çocukların fikir dünyasını dönüştürdüğünü söylemek mümkündür. Aytül Akal, eserlerinde hem sanatsallığı korumakta hem de değerleri çocuğun dünyasına uygun olarak işlemektedir. Çocuklara gerçekçi çözümler sunmakta, onların hayatına nazikçe dokunmaktadır.

Bu araştırma Aytül Akal'ın seçili romanlarında yer alan değerleri ele almaktadır. Aytül Akal'ın eserleriyle Milli Eğitim Bakanlığının güncellediği değerler eğitimi müfredatına uygun bir incelemeye rastlanmamıştır. Araştırmanın bu anlamda özgün ve güncel bir nitelik taşıdığından bahsedilebilir.

Çalışmamız birinci bölümü araştırmayı genel hatlarıyla açıklayan “Giriş”, “Problem”, “Amaç”, “Önem”, “Sınırlılıklar”, “Varsayım” ve “Simgeler ve Kısaltmalar” kısımlarından oluşmaktadır. İkinci bölümü “Alanyazın” ve “İlgili Araştırmalar” oluşturmaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümü “Yöntem” bölümü ve ona bağlı olan “Araştırma Modeli”, “Evren ve Örnekleme”, “Veri Toplama Araçları”, “Değerlerin Sınıflandırılması” ve “Verilerin Analizi” kısımlarından oluşmaktadır. “Bulgular” araştırmanın dördüncü bölümünü, “Sonuç ve Tartışma” ile “Öneriler” bölümü araştırmanın son bölümünü oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın her aşamasında bana yardımcı olan çok kıymetli danışman hocam Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet Özdemir'e ve bana kendisiyle röportaj yapma imkânı sunan Sayın Aytül Akal'a canı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca bana hayatı boyunca kılavuzluk eden rahmetli anneciğim Mürüvvet Asıleren'e teşekkürü bir borç bilirim.

BERRA AKINCI

ÖZET

DEĞER EĞİTİMİ AÇISINDAN AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK ROMANLARININ İNCELENMESİ

Akıncı, Berra

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

Danışman: Dr.Öğrt. Üye Mehmet Özdemir

Haziran, 2019. XIII+ 156Sayfa.

Bu araştırmanın temel amacı, Aytül Akal'ın seçili eserlerini değerler eğitimi açısından inceleyip değerlendirmektir. Araştırma kapsamında seçilen kitapların kök değerler içinde yer alan adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik yardımseverlik değerlerinden hangilerine ve ne sıklıkta yer verdiğini tespit etmek araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Araştırmada incelenen kitaplar sırasıyla Oğlum Ben Çocukken, Kızım Ben Çocukken, Kızım Nerdesin, Oğlum Nerdesin, Süper Gazeteciler 1-2-3-4, Annem Neden Çıldırdı, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1, Kırmızı Arabanın Hayaleti, Esrarengiz Duman, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2, Zombili Mombili Roman, Abur Cubur Canavarı kitaplarıdır. Bu kitapların seçilmesinde hitap ettiği kitlenin yaşı (9-13) dikkate alınmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veriler toplanırken Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayımlanan müfredat yenileme çalışmasında yer alan değer ifadeleri ve değerler eğitimi ile ilgili bölümler temel alınmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırmada, incelenen kitaplarda ifade bulan değerlerin hangi sıklıkla yer aldıkları ve değer öğretimine nasıl katkı sağladıkları ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Kök değerler çerçevesinde incelenen kitaplarda bütün değerlere ilişkin ifadelere yer verildiği görülmektedir. Sevgi

değerine bağlı aile birliğine önem verme tutumu bütün kitaplarda yer almaktadır. Adalet değeri ise en az rastlanan değerdir.

Anahtar Kelimeler: Aytül Akal, Kök Değer, Değerler Eğitimi

ABSTRACT

INVESTIGATION OF AYTÜL AKAL'S CHILDREN'S NOVELS IN TERMS OF VALUES EDUCATION

Akıncı, Berra

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Language Education

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet Özdemir

July, 2019. XIII+ 156Pages.

The main purpose of this research is to examine in the selected works of Aytül Akal from the point of values education. The aim of this study is to determine which books are chosen with in the root values of justice, friendship, honesty, self-control, patience, love, responsibility, patriotism. The books examined in the research respectively, My Son was a Child, My daughter was a Child, My daughter is Nerin?, My son is Nerin? Super Journalists are 1-2-3-4, Why My Mother is Crazy?, Skeleton 1 in Lost Bookcase, Ghost of Red Car, Mysterious Smoke, Skeleton in Lost Library 2-Living Dead, Zombie Mombili Novel, Abur Cubur Monster. The age of the audience (9-13) was taken into consideration in the selection of these books.

In this study, document analysis method which is one of the qualitative research methods is used. While collecting data in the study, the sections related to the value statements and values education in the curriculum renewal study published by the Board of Education have been taken as basis. Content analysis was used to analyze the data.

In the study, it was found out how often the values expressed in the books examined and how they contributed to the value teaching. In the books examined with in the frame work of root values, it is seen that statements about all values are included. The attitude of giving imp

ortance to family unity based on love is included in all books. Justice is the least commonvalue.

Keywords: Aytül Akal, RootValue, Values Education

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I, GİRİŞ.....	1
1.1 PROBLEM.....	3
1.2 AMAÇ.....	3
1.3 ÖNEM.....	3
1.4 SINIRLILIKLAR.....	5
1.5 VARSAYIM.....	5
1.6. SİMGELER ve KISALTMALAR.....	6
BÖLÜM II, İLGİLİ ALANYAZIN.....	7
2.1 ÇOCUK EDEBİYATI.....	7
2.2 ÇOCUK EDEBİYATININ AMACI ve İŞLEVİ.....	11
2.3 DEĞERLER EĞİTİMİ.....	12
2.4 DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	15

2.5 AYTÜL AKAL'IN HAYATI ve EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	19
2.6 AYTÜL AKAL'IN ESERLERİNİN DIŞ YAPI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	19
2.6.1 Boyut.....	23
2.6.2 Ciltleme ve Kapak.....	23
2.6.3 Kağıt Cinsi.....	32
2.6.4 Sayfa Düzenlemesi.....	32
2.6.5 Harfler ve Punto.....	33
2.6.6 Resimleme.....	34
BÖLÜM III, YÖNTEM.....	36
3.1 ARAŞTIRMA MODELİ.....	36
3.2 EVREN ve ÖRNEKLEM.....	36
3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	37
3.3.1 Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programında Yer Alan Değerler.....	38
3.3.2 Değerlerin Sınıflandırılması.....	46
3.4 VERİLERİN ANALİZİ.....	47
BÖLÜM VI, BULGULAR.....	48
4.1 AYTÜL AKAL'IN ROMANLARINDA YER ALAN KÖK DEĞERLER.....	48
4.1.1 Adalet Değeri.....	48
4.1.1.1 Adil olma.....	49
4.1.1.2 Eşit davranma.....	50
4.1.1.3 Paylaşma.....	51

4.1.2 Dostluk Değeri.....	51
4.1.2.1 Diğerkamlık.....	53
4.1.2.2 Güven duyma.....	54
4.1.2.3 Anlayışlı olma.....	56
4.1.2.4 Dayanışma.....	56
4.1.2.5 Sadık olma.....	60
4.1.2.6 Vefalı olma.....	62
4.1.2.7 Yardımlaşma.....	64
4.1.3 Dürüstlük Değeri.....	68
4.1.3.1 Açık ve anlaşılır olma.....	69
4.1.3.2 Doğru sözlü olma.....	69
4.1.3.3 Güvenilir olma.....	71
4.1.3.4 Sözünde durma.....	72
4.1.4 Öz Denetim Değeri.....	73
4.1.4.1 Davranışlarını kontrol etme.....	75
4.1.4.2 Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme.....	76
4.1.4.3 Öz güven sahibi olma.....	79
4.1.4.4 Gerektiğinde özür dileme.....	81
4.1.5 Sabır Değeri.....	82
4.1.5.1 Azimli olma.....	83
4.1.5.2 Tahammül etme.....	85
4.1.5.3 Beklemeyi bilme.....	85

4.1.6 Saygı Değeri.....	87
4.1.6.1 Alçakgönüllü olma.....	88
4.1.6.2 Başkalarının kendine davranılmasını istediği şekilde davranma.....	89
4.1.6.3 Diğer insanların kişiliklerine değer verme.....	91
4.1.6.4 Muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme.....	93
4.1.7 Sevgi Değeri.....	95
4.1.7.1 Aile birliğine önem verme.....	97
4.1.7.2 Fedakârlık yapma.....	104
4.1.7.3 Güven duyma.....	105
4.1.7.4 Merhametli olma.....	106
4.1.7.5 Vefalı olma.....	108
4.1.8 Sorumluluk Değeri.....	108
4.1.8.1 Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma.....	109
4.1.8.2 Sözünde durma.....	112
4.1.8.3 Tutarlı ve güvenilir olma.....	113
4.1.8.4 Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme.....	113
4.1.9 Vatanseverlik Değeri.....	115
4.1.9.1 Çalışkan olma.....	116
4.1.9.2 Dayanışma.....	119
4.1.9.3 Kurallara ve kanunlara uyma.....	119
4.1.9.4 Sadık olma.....	123
4.1.9.5 Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma.....	123

4.1.9.6 Toplumunu önemseme.....	127
4.1.10 Yardımseverlik.....	127
4.1.10.1 Cömert olma.....	128
4.1.10.2 İş birliği yapma.....	130
4.1.10.3 Merhametli olma.....	131
4.1.10.4 Misafirperver olma.....	133
4.1.10.5 Paylaşma.....	134
BÖLÜM V, SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	136
5.1 SONUÇ ve TARTIŞMA.....	136
5.2 ÖNERİLER.....	139
5.2.1 M.E.B'e Yönelik Öneriler.....	139
5.2.2 Çocuk Edebiyatı Yazarlarına Yönelik Öneriler.....	140
KAYNAKÇA.....	141
EKLER.....	147
ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİSİ.....	153

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. 2017’de Güncellenen, Talim ve Terbiye Kurulunca Yayınlanan Müfredatta Yer Alan Değerler ve Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar.....	17
Tablo 2. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Temalar ve Değerler.....	41
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Beceriler.....	42
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Değerler.....	43
Tablo 5. Talim ve Terbiye Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Kök Değerler ve Sınıflandırılması.....	46
Tablo 6. Adalet Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	49
Tablo 7. Dostluk Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	52
Tablo 8. Dürüstlük Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	68
Tablo 9. Öz Denetim Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	74
Tablo 10. Sabır Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	83
Tablo 11. Saygı Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	87
Tablo 12. Sevgi Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	96
Tablo 13. Sorumluluk Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	109
Tablo 14. Vatanseverlik Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	115
Tablo 15. Yardımseverlik Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı.....	127

BÖLÜM I

GİRİŞ

Her yüzyıl, o dönemde ortaya çıkan bir özelliğiyle anılır. 21. yy da “Bilişim Çağı” olarak nitelendirilmektedir. Teknolojik gelişmelerin baş döndürücü hızda gerçekleşmesi bunun en önemli sebebidir elbette. Haberleşme ağlarının gelişmesi dünyanın gizemli yönlerini gün ışığına çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda dünyayı küçük bir köye de dönüştürmüştür. Teknoloji olumlu bir gelişme olarak görülse de farklı sorunları da beraberinde getirmiştir. Medyanın, olumsuz örnekleri rol model olarak çocukların beğenisine sunması ve medyaya yansıyan şiddet olaylarındaki artış toplumsal çözülmenin önemli sebeplerindendir. Bu olaylar Türk toplumunun örf, adetlerinden uzaklaştığının göstergesidir. “Her gün artarak devam eden şiddet olaylarına bakarak toplumumuzun bir toplumsal çözülme tehdidiyle karşı karşıya olduğunu söylemek kehanet olmasa gerektir.”(Abuzer, 2006).

Toplumsal çözülmenin sebeplerinden biri de aşırı ve bilinçsiz batılılaşmadır. “Artık Türk-İslam değerleri olarak anılan dindarlık, mertlik, ahlaka bağlılık, tevazu gibi meziyetler yerini tahsil ferdi özgürlük, maddiyat, iktidar hırsı, hazcılık gibi önceliklere bırakmıştır.” (Hazır, 2005). Bu gelişmelere baktığımızda değerler eğitiminin önemi daha da öne çıkmaktadır.

Ülkemizde oluşan bu yeni anlayış, ne yazık ki bize istediğimiz ahlaki yapıyı vermemektedir. 21. yy bu sebeple olacak ki birçok filozof tarafından “*Barbarlık Çağı*” olarak adlandırılmaktadır. Fransız filozof ve yazar Michel Henry “Barbarlık” isimli eserinde, Barbarlık Çağı’nı yaşadığımızı ilk seslendirenlerden birisidir (Henry, 1996: 11). “‘*Barbar*’ kelimesi Eski Yunan medeniyetlerinde Yunanca konuşamayan, başka dilde konuşan insanları ötekileştirmek için kullanılmaktaydı.” (URL1, 2018). “Günümüzde ise “uygar olmayan, kaba,

saba, ilkel” anlamlarına gelmektedir.” (Türk Dil Kurumu (TDK), 2005: 199). Teknolojik gelişmelerin sömürünün artışına yol açtığı düşünülürse yukarıdaki değerlendirmelere hak vermemek mümkün değildir. Silahların, savaşımlara; savaşların, sınırların tekrar çizilmesine yol açtığı bu yeni düzen bilgi ve kültürü de birbirinden ayırmıştır. Kültürel kodlarıyla oynanan ülkelerde milli, dini değerlerin, geleneklerin yıpranması kaçınılmazdır. Böyle durumlarda milli, insani ve evrensel değerlerin yeniden ön plana çıkartılması gerekmektedir.

“Gençler arasında uyuşturucu madde kullanımı, şiddet, hak gözetmeme, hukuka riayetsizlik, kendine ve başkalarına zarar ya da rahatsızlık verici eylemler artmıştır. Olumsuz nitelikler, insanca bir yaşamın geleceğini tehlikeye sokmaktadır.”(Ekşi ve Katılmış, 2016: iv).

Şimşek değer kavramını, “davranışlara yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallar ya da daha öz bir ifadeyle insanın eylem ve söylemlerine dayanarak teşkil eden ölçütler, şeklinde tanımlamıştır.” (Şimşek, 2016: 330). Bu tanımda anlatıldığı gibi çocukların değerleri öğrenmesinde aile, çevre ve okul yol gösterici olmaktadır. Ancak değerlerin sadece okullarda öğretilmesi, eğitimin “*hayatilik*” ilkesine aykırı olacaktır. Okulda esas olanın öğrencilere sadece bilgi edindirmek olmadığını düşünürsek değerler eğitimi çocuklarımıza edebi eserler vasıtasıyla öğretmenin yerinde olacağını düşünmekteyiz. Değerler Eğitimi’ni tam anlamıyla gerçekleştirmenin yolu çocuğun okulda gördüğü derslerle yetinmeyip onları edebi eserlerle tanıştırmaktan geçmektedir. Çünkü çocuklar kitap okuma alışkanlığı kazanarak, çıktıkları hayali yolculuklarda kendilerine yeni dünyalar oluşturabilirler. Hatta çocuklar, okudukları farklı eserlerde yer alan karakterlerle empati kurarak kültürel açıdan kişiliklerini geliştirebilirler.

Tezimizde çocuk ve gençlik edebiyatının başarılı isimlerinden Aytül Akal’ın 10-15 yaş grubu için uygun olduğu düşünülen eserlerini değerler eğitimi açısından incelemek amaçlanmıştır. Yazma uğraşını çocuk edebiyatı üzerine kuran Aytül Akal 150’den fazla eser vermiş ve eserleri dünyanın farklı dillerine çevrilmiş yazarlarımızdandır. Eserleri farklı yaş gruplarına hitap etmesine rağmen Aytül Akal, “ilk gençlik” dönemine uygun eserler yazan az sayıda yazardan biridir.

“Eserlerinde toplumsal kaygıları ve bireysel duyarlılıkları ön plana çıkarmaya çalışan Akal, çocukların ve toplumların genel sorunlarını yansıtan ürünler vermekle değerler eğitimine de katkı sağlamaktadır.”(Adıgüzel, 1999: 140).

Çalışmamızda bulduğumuz değerler, Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Amaçları ve İlköğretim derslerinin öğretim programları aracılığıyla verilmek istenen değerler ile de örtüşmektedir.

“Çalışmamız, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 2017’de yayınladığı müfredatta değişiklik ve yenileme programında belirlenen on kök değer ve bu değerle ilgili belirlenen tutumlar dikkate alınarak hazırlanmıştır.”(Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2017: 24).

1.1 PROBLEM

Tezimizde Aytül Akal’ın 10-15 yaş grubu için yazdığı eserlerinde değerlerin tespit edilmesi konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda oluşturulan problem cümleleri şu şekildedir:

1. Aytül Akal’ın seçilen eserlerinde yer verilen öne çıkan değerler nelerdir? Bu eserlerden eğitim sistemimiz içinde değerler eğitimi konusunda faydalanılabilir mi?
2. Aytül Akal’ın çocuk edebiyatındaki yeri ve önemi nedir?

1.2 AMAÇ

Bu araştırmayla amaçlanan, Aytül Akal’ın eserlerinde hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve değerler eğitiminde edebi eserlerin önemine dikkat çekmektir. Aynı zamanda seçilen eserlerin dış yapı özellikleri incelenerek çocuk edebiyatına katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.3 ÖNEM

Türk Dil Kurumunda,“Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” olarak tanımlanan değer kavramının, Türk Eğitim Sisteminde yeni ele alınmakla birlikte, esasen çok eski dönemlere uzandığı görülmektedir. (TDK, 2005: 483). İlk yazılı

kaynak olarak kabul edilen Orhun Yazıtları'nın toplumun siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerini ifade etmesinin yanı sıra değerler eğitimi üzerinde durduğu da görülmektedir. Bu bağlamda dönemin şartlarına uygun olarak bağımsızlık, hürriyet, millet sevgisi değerleri üzerinde durulmuştur.

“Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilecekti? Türk milleti, vaz gec pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı, beslemiş olan kağanına, hür ve müstakil iyi iline karşı kendin hata ettin, kötü hale soktun. Silahlı nereden gelip dağıtarak gönderdi? Mukaddes Ötüken ormanının milleti, gittin!” ifadeleri toplumsal değerlerin önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. (Ergin, 2008: 41).

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte ahlak kavramını, “bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları” ifadeleriyle tanımlamaktadır (TDK, 2005: 43).

Değerler ve ahlak insanoğlunun yaşadığı çevrede öğrendiği olgulardandır. İnsanlar çevrelerindeki insanlardan edindikleri ahlaki değerlerle hayata hazırlanırlar. Okul eğitimi sadece aile kültürüyle büyümüş olan çocuğa toplumsal ahlaki prensiplerin öğretilmesini sağlar. Ailenin dar kalıplarından evrenselin dünyasına yaklaştırır. Aydın'a göre okul eğitimi çok önemlidir ancak, her ümidi, örgün eğitim kurumlarına bağlamak doğru bir düşünce değildir. Okul bilgi verir. “Bilginin davranış haline dönüşmesi, duygularla bütünleşmesine bağlıdır. Duygular ise okul çağından çok önce vardır ve belli yönlerde şekil almaya başlamışlardır” (Aydın, 2010). Okul eğitimi ve ahlaki eğitim bir bütünlük taşımalıdır. Okul öncesi dönemde ahlaki değerler öğretilmeli, okul döneminde içselleştirilmelidir. Bu bağlamda örgün eğitim kurumları olan okullarımız, aktif rol oynamaktadır. Çocukların ilk toplumsallaştıkları ortam olması sebebiyle de okullar önem arz etmektedir.

Değerler eğitiminin çocuklara nasıl aktarılacağı ise önemli bir sorundur. Somut işlemler döneminde olan çocuklar ahlak, dürüstlük, sevgi gibi tamamen soyut olan kavramları anlayıp içselleştirmekte zorlanmaktadırlar. Değerleri ders içinde somutlaştırarak öğretmek yerinde olacaktır. Yaratıcı drama etkinlikleri, resim ve kompozisyon çalışmaları yapılabilir. Kitapların çocukların gönlüne nazikçe dokunan tılsımlı eli, değerlerin sevdirmesinde etkin öğelerden biridir. Yaş grubuna uygun olarak tercih edilecek masallar, fabllar, hikâyeler ya da romanlarla çocuk okuma alışkanlığı kazanmanın yanı sıra evrensel ahlaki değerleri de kazanmış bir birey olarak yetişecektir.

Bireyi ideale ulaştıracak değerleri eserlerinde işlemiş, çocukların bu değerleri özümsemesine çalışmış olan yazarlardan biri de Aytül Akal'dır. Çalışmamız Aytül Akal eserleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlere yardımcı olması bakımından önemlidir.

1.4 SINIRLILIK

Araştırmamız Aytül Akal'ın 15 romanıyla sınırlı tutulmuştur. İncelenen kitaplar aşağıda kronolojik sıraya uygun olarak yazılmıştır:

1. Oğlum Ben ocukken...
2. Kızım Ben ocukken...
3. Kızım Neredesin?
4. Oğlum Neredesin?
5. Süper Gazeteciler 1
6. Süper Gazeteciler 2
7. Süper Gazeteciler 3
8. Süper Gazeteciler 4
9. Annem Neden ıldırıldı?
10. Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1
11. Kırmızı Arabanın Hayaleti
12. Esrarengiz Duman
13. Kayıp Kitaplıktaki İskeler2
14. ZombiliMombili Roman
15. Abur Cubur Canavarı

Araştırmamız konuyla ilgili incelediğimiz kaynaklarla sınırlıdır.

1.5 VARSAYIM

1. Eserlerde yapılan imla ve noktalanın doğru olduğu varsayılmış olduğu gibi aktarılmıştır.
- 2.Eserlerde bulunan değerlerin öğretim programlarında bulunan değerlerle örtüştüğu varsayılmıştır.

1.6 SİMGELER VE KISALTMALAR

ACC: Abur Cubur Canavarı

ANÇ: Annem Neden Çıldırdı?

ED: Esrarengiz Duman

KAH: Kırmızı Arabanın Hayaleti

KBÇ: Kızım Ben Çocukken...

KKİ1: Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1

KKİ2: Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2

KN: Kızım Neredesin?

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OBC: Oğlum Ben Çocukken...

ON: Oğlum Neredesin?

SG1: Süper Gazeteciler 1

SG2: Süper Gazeteciler 2

SG3: Süper Gazeteciler 3

SG4: Süper Gazeteciler 4

TDK: Türk Dil Kurumu

URL: UniformResourceLocator (Özgün Kaynak Adresi)

v.b: ve benzeri

ZMR: ZombiliMombili Roman

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1 ÇOCUK EDEBİYATI

İnsan ömrünün önemli bir bölümü olan çocukluk dönemi birkaç yüzyıldır tüm dünyada önemsenmektedir. Çocukluk anlayışında en önemli değişim 16. ve 17. Yüzyıllarda meydana gelmiştir. “Çocukluğun ayrı bir yaşam dönemi haline gelmesi, ailenin yapısının ve rolünün değişmesi, ana-baba-çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması bu değişimin en önemli nedenleri olarak gösterilebilir.” (Onur: 2006: 23). Fakat yine de kaynaklarda 18. yüzyıla kadar “Çocukluk” ile ilgili kavramlara rastlanılmamaktadır. Çocuk kendisine özel bir dille hitap edilen bir varlık değildir. Çocuğu insanın küçüğü olarak gören bir anlayış hâkimdir. 18. yüzyılda çocuğun biricikliği fark edilmiş çocukla ilgili tanımlar ortaya çıkmıştır.

Çocukluk anlayışının ülkemizdeki gelişimine bakıldığında 19. yüzyıla kadar çocukların “küçük yetişkin” olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu dönemde çocuğa bakış açısına dair elde çok az bilgi bulunmaktadır. Resimlerde nadir olarak görülen çocukların en mühim özelliklerinden biri büyüklerle aynı kıyafeti giymiş olmalarıdır. Toplumumuzda Tanzimat dönemiyle birlikte çocuğa yönelik anlayış değişmiştir. Çeviri eserlerin, Avrupa’da eğitim görmüş aydınlarımızın bunda payı büyüktür. 19. yüzyılda Osmanlı toplumunun hızlı ve köklü değişmelere sahne olması, beraberinde çocuk terbiyesinin de değişmesini getirir. “Artık bir

insanın yetişmesinde çocukken aldığı terbiyenin rolü herkesçe takdir edilmektedir.” (Okay, 1998: 27).

Çocuk edebiyatı kavramını açıklamak için önce kelimeleri tek tek, sonra kelime grubu olarak incelemek yerinde olacaktır.Çocuğun varlığı kabul görmeye başladıktan sonra çocukla ilgili tanımlar ortaya çıkmıştır. Tanımların çoğunluğunda yaş aralıkları farklı belirtilmiştir. Fakat özellikleri bakımından benzer ifadelerin kullanıldığı görülmektedir.

Çocuk kavramı, Türkçe Sözlükte “bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 444).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde ise, “18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır” şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Birleşmiş Milletlerin ifade ettiği bu görüş çocuk kavramına açıklık getirmektedir. (URL2, 2019).

Tacettin Şimşek de “Çocuk doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan 0-15 yaş grubundaki küçük insandır.” tanımıyla katkı sağlamış ve çocukluk dönemini dört evreye ayırmıştır. Birinci evre doğumdan yaklaşık üç haftalık oluncaya kadar, ikinci evre on sekizinci aya kadar, üçüncü evre 6-7 yaşına kadar, son evre ise ergenlik çağına kadar sürer. (Şimşek, 2016: 14).

İnsanlık tarihi boyunca çocukluğunevirilenbir alan olduğunu düşünen Şirin:“Çocukluk anlayışları ise, farklılıklardan çok, benzer içeriklerin daha fazla olduğu kültürel bir gerçekliktir.” cümleleriyle çocukluk hakkındaki fikirlerini ifade etmiştir. Şirin’in ifadesiyle çocuk kavramının tanımına ayırdığımız kısım sona ermektedir. (Şirin, 2007: 11).

16. ve 17. yüzyıllarda çocukluk algısındaki değişim çocuk edebiyatının da doğmasını sağlamıştır. Çocukluğun ayrı bir yaşam dönemi olarak kabul edilmesi çocukların ihtiyaçlarının belirlenmesini sağlamıştır.“Çocukların ihtiyaçları yetişkinlerden farklıdır ve çocuğun içinde bulunduğu gelişim evresine göre değerlendirilip ihtiyaçları buna göre

belirlenmelidir.”(Şimşek, 2016: 42). Yazara göre bu da beraberinde çocuk edebiyatı gibi bir kavramı ortaya çıkarmıştır.

“Dünyada çocuk edebiyatı terimi, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış, hedef kitle olarak çocuğu alan duyarlık ve anlatımın ifade biçiminde kullanılmaya başlamıştır.” (Arslan, Şimşek, Yakar, 2016: 45).

“Batı ülkelerinde çocuk edebiyatı teriminin gündeme gelmesi, büyükler için yazılmış köklü eserlerin çocuklar tarafından okunmasıyla başlamıştır” (Toz, 2007: 228). Matbaanın yaygınlaşması çocukların okumaya başlamasını hızlandırmıştır. “Bu alanda ilk bilinçli girişimler İngiltere’de gerçekleşmiştir. *Robin Hood, Jack the Giant Killer ve Tom Thumb* ilk eserlerden sayılabilir” (Oğuzkan, 1987: 14).

“Türk edebiyatında ise çocuklara yönelik dikkat çekici iki eser 17. ve 18. yüzyıllarda yazılmış Nabi’nin *Hayriye* ve Sümbülzade Vehbi’nin *Lütfiye* adlı eserleridir.” (Arslan, Şimşek, Yakar, 2016: 50).

Türkiye’de çocuk edebiyatının başlaması Tanzimat döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemin başında çeviri eserlerin, sonraları telif eserlerin verilmesiyle gelişmesini sürdürmüştür. “Ülkemizde çocuk edebiyatının Cumhuriyetin ilanından sonra nitelik ve nicelik olarak arttığını söylemek mümkündür.” (Arslan, Şimşek, Yakar, 2016: 51).

II. Meşrutiyet döneminde Tevfik Fikret’in (1914) yılında yazdığı ve aynı yıl yayımlanan “Şermin” adlı eser, çocuk edebiyatında önemli bir aşama kabul edilir. Bu eser Türk edebiyatının “ilk eğitsel çocuk kitabı”dır.” Yazar, 7’li ve 8’li hece ölçüsüyle yazdığı eserinde oyun, oyuncak, doğa ve hayvan sevgisi, acıma duygusu, çalışkanlık, erdem değerlere yer vermiştir. Bu da yazarın çocuk duyarlılığına önem verdiğini gösterir. (Şimşek, 2006: 555).

“Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, eğitime önem verilmesiyle birlikte öğrenci sayısının hızla artmasına rağmen, çocuk edebiyatı alanında önemli bir gelişmenin olduğu söylenemez.” (Demirel, 2011: 69). Bu dönemin başlarında çocuklar, yetişkin kitapları okuyarak edebiyat

gereksinimlerini karşılamışlardır. Bunlar daha çok Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Aka Gündüz gibi sanatçıların eserleridir.

1970’li yıllara kadar çocuk edebiyatı didaktik eserlerden oluşmuştur. 1970’li yıllardan sonra çocuk edebiyatı ile ilgili en önemli tartışma konusu çocuk edebiyatının olup olmadığıyla ilgilidir. Çocuk edebiyatı kavramının ortaya çıkmasıyla zaman içinde birbirinden farklı tanımlar yapılmıştır. Bazıları aşağıda sıralandığı gibidir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı tarihinin en köklü tartışmasının edebiyat-çocuk edebiyatı tartışması olduğunu söylemiş, çocuk edebiyatı hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “Benim eğilimim, çocuk edebiyatının geçiş dönemi edebiyatı olduğu yönündedir.” (Şirin: 2007: 4). Çocuklar için yapılan edebiyatın bütün edebiyat niteliklerini içermesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bizde çocuk edebiyatı ayrımına ilk karşı çıkan Ziya Gökalp’tir. Gökalp Diyarbakır’da çıkardığı “Küçük Mecmua”da yazdığı “Babamın Vasiyeti” adlı yazısında “Çocuklar için ayrı bir edebiyata lüzum yoktur.” demiştir. (Gökalp, 1338: 91).

Çocuk edebiyatı ayrımına karşı çıkanlardan biri Nurullah Ataç’tır. Çocuklar için yazılan kitapların büyükler için yazılanlardan ayrı olması gerektiğine inanlardan değilim, demiştir. “Çocuklara okutulacak kitapların, büyükler için yazılanlar arasından seçilmesini önermektedir.” (Ataç 1970 Akt. Şirin, 2007: 54).

Çocuk edebiyatının olmadığını savunanlardan biri Yaşar Kemal’dir. Yaşar Kemal, Vatan gazetesinin Vatan Pazar Eki’nde 2005’te yayınladığı yazısında “Çocuk edebiyatı denilen o sade suya tirit şeyler her zaman gerçek yazarları isyan ettirmiştir. O çocuk edebiyatı dedikleri şeylerin çoğu edebiyat için yüz karasıdır.” (Kemal, 2005) diyerek bu edebiyat türü hakkındaki görüşünü açıklamıştır.

Erdal Öz, okurlarına soru sorarak çocuk edebiyatına farklı bir pencereden baktırmıştır. Çocuklar için yazdığı güvercin dergisinde okurlarına şöyle seslenmiştir:

“Büyükler için yapılan her edebiyat yapıtı, çocuklar için de geçerli midir? Soruyu böyle sorsaydık, çocuklar için ayrı edebiyat türü yoktur, diyen yazarlarımız hiç sanmam ki bu soruya da ters bir şekilde karşılık versinler.”(Öz, 1977: 106).

Yazar çocuklar için yazılan bir edebiyat yapıtının gerçekten başarılıysa büyükler tarafından da takdir edileceğini ifade etmiştir.

Ülkü Tamer, çocuklar için yazmanın inceliklerini dile getirmiştir. *“Büyükler için kitap yazarken kural tanımayabilirsiniz; kendi kurallarınızı kendiniz getirebilirsiniz. Ama çocuklar için kitap yazarken belirli bazı kurallara uymak, bazı deneyimleri göz ardı etmemek gerekiyor. Öykünün kendisi, olayın akışı, dil özellikle dil. Çocukların kavrayabileceği, sevebileceği bir dil.”*(Tamer, 1987: 330) cümleleri çocuk edebiyatının varlığını savunmuş, aynı zamanda çocuk yazarlığını yorumlamıştır.

Görüldüğü gibi başlangıçta, “Çocuk edebiyatı” kavramı hakkında yazarların en azından bir kısmının piyasada çocuk edebiyatı adı altında yer alan eserlere bakarak olumsuz yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir. Ancak bugün için artık gelinen noktada çocuk edebiyatının varlığını kabul etme konusunda olumsuz bir bakışın olmayışı sevindirici bir gelişmedir.

Aslında, soyut bir anlatım özelliği taşıyan ve sezdirmeyi, dolaylı söyleyişi esas alan edebî eser ile somut düşünme dönemini kapsayan “çocukluk” gerçeği arasında doğal olarak bir uyumsuzluk ve problem söz konusudur. Edebiyat eserinin bu özelliğinden taviz vermeden, “çocuğa göre” ve “çocuk gerçekliği”ne uygun bir şekilde yazılması gerekmektedir. Bu da ancak “gerçek” çocuk edebiyatı yazarlarının aşabileceği bir engel olarak karşımızda durmaktadır.

2.2 ÇOCUK EDEBİYATININ AMACI VE İŞLEVİ

Çocuk edebiyatı insan hayatının bir dönemi için oluşturulmuş bir edebiyattır. Çocuk edebiyatı eserleri incelenirken dikkat edilmesi gereken ilk husus “çocuğa görelik” ilkesine uyup uymadığıdır. Çocuk edebiyatının amaç ve işlevleriyle ilgili yazarlarımızın görüşleri aşağıdaki gibidir:

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuk edebiyatı amaç ve işlevini "çocuğa görelilik" belirlemelidir. "Çocuklar için edebiyatın nasıl olması gerektiğini öncelikle yalınlık, çocuk gerçekliği, çocuğa görelilik belirler." (Şirin: 2007: 19) açıklamasıyla bu düşüncesini dile getirmiştir.

Sever çocuk edebiyatının işlevinin okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak olduğunu düşünmektedir. "Çocuklara yaşam ve insan gerçeğine ilişkin sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış ipuçları sunmanın, anadilinin kullanım olanaklarını sezdirmenin ve onları yazılı kültürle sağlıklı ve sürekli etkileşim kurabilen bireyler kılabilmenin, çocuk edebiyatının temel amacı olduğunu söylemektedir." (Sever, 2003: 19). Yazar, edebiyatın çocuklarda güzellik duygusunu geliştirdiğini, çocuğun yazılanlarla yaşananlar arasında ilişkiler kurup çıkarımlarda bulunarak hayatını zenginleştireceğini söylemektedir.

Tacettin Şimşek ise çocuk edebiyatının ana dili kullanma becerisinin gelişmesindeki öneminden söz etmiştir: "Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı tüm özelliklere ilave olarak eğitici yanı da olan bir alandır. Çocuğun "ana dili" kullanma becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, bu edebiyatın amaçları arasındadır." (Şimşek: 2016).

Oğuzkan, çocukların hoş vakit geçirtici bir faaliyet olduğu veya yaşama gücünü arttırdığı için edebiyat eserlerine muhtaç olduklarını açıklamaktadır. "Edebiyat hayatı keşfetmeye yardım eder, yaratıcı etkinlikleri teşvik eder, güzel bir dil demektir." (Oğuzkan, 2001: 5-7). Cümlesiyle edebiyatın işlevlerinden söz etmiştir.

Çocuk edebiyatının amaç ve işlevinin neler olduğuyla ilgili yazarlarımızın farklı düşündüğünü söylemek mümkündür. Özetle, yazarlarımız çocuk edebiyatının amaç ve işlevinin "çocuğa görelilik, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanma, ana dili kullanma becerisini geliştirme" olduğunu söylemektedirler.

2.3 DEĞERLER EĞİTİMİ

"Latince kıymetli olmak anlamına gelen "valare" kökünden türetilen "değer" kavramı, ilk defa sosyal bilimcilere Zrniecki tarafından kazandırılmıştır." (Ulusoy ve Dilmaç, 2012: 6). Toplumların kültürel hayatlarında önemli bir yer tutan "değer" kavramı Türkçe Sözlükte ise

şöyle tanımlanmıştır:“Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık.” (TDK, 2005: 483).

Aydın,“değer”i hayatımıza yön veren bir kavram olarak gördüğünü ifade ettikten sonra sözlerine şu cümlelerle devam etmektedir: “Davranışlarımıza ve hayatımıza yön veren değerlerin, diğer fiziksel varlıklar gibi somut bir mevcudiyeti yoktur. Biz, adalet ve dostluk değerlerini somut olarak, adil ve dost insanlarda görebiliriz.” (Aydın, 2010).

Turan ve Ulusoy, “değerlerin” toplum için ulaşılması gereken bir “hedef” olma özelliği taşıdığını, ayrıca “güzel tutum ve davranış” olduğunu vurguladıktan sonra; “Değerler; toplumun mevcudiyeti, beraberliği, işleyişi ve devamlılığı için, toplumun neredeyse tamamı tarafından tasdik edilmiş temel kaide ve kurallardır.” (Turan ve Ulusoy, 2016: 5) diyerek, değerlerin kolektif hayatın bir sonucu olduğunu ortaya koyar.

Akbaş “bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar” olarak yaptığı tanımda değer kavramının eğitimle olan ilişkisini açık bir şekilde göstermektedir. (Akbaş, 2004). Okul çağında bir çocuk için etkileşimin en kuvvetli olduğu yer okuldur.

Yazarımız Aytül Akal, 08.08.2017 tarihinde mail yoluyla yaptığımız röportajda değer kavramı hakkında şunları söylemiştir: *“Kendi çocuklarıma neler anlatmak istiyorsam, hangi kavramların onları geliştireceğini, güven kazandıracığını, başkalarına ve topluma yararlı birer birey olmada yol göstereceğini düşünüyorsam, tüm çocuklara da aynı değerleri vermeye çalıştım. Okurlarımı kendi çocuklarım gibi gördüm. Onların da kişisel gelişimini gözettim.”*

Bu tanımlardan yola çıkarak toplum içinve özellikle çocuklar için yazılan edebi eserlerde değerlerin hayati bir önem taşıdığını ancak toplumdan topluma da değişebildiğini söyleyebiliriz.

Değer kavramının ve değerlerin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı özelliklerinin bilinmesi gerekir. Doğan bu özellikleri şöyle ifade etmiştir:“Değerler, davranışların ilham kaynağıdır, izafi yani görecelidir, değerler hiyerarşik bir yapı arz eder ve değerlerde mantıktan ziyade duygusal yön ağır basar.” (Doğan, 2007: 310).

Değerler eğitimi çalışmaları İkinci Dünya Savaşı sonrasına dayanmaktadır. Değerler eğitimi çalışmaları bu tarihe kadar geleneksel yöntemlerle sürdürülmüş, yeni Dünya'nın ihtiyaçları değiştikçe geleneksel yöntemler sorgulanmış, öğrenci odaklı çalışmalar yapılmıştır. Bu tarihten sonraki değişimleri Lrckana şöyle açıklamaktadır: *“Bu dönem, doğrular ve özgürlüklerin vurgulandığı bir dönemdir. Her yerde bireysel özgürlüklerden söz edilmiş, otoriteye karşı başkaldırı noktasına kadar gelmiştir. Bu gelişmeler bütün dünyayı etkilemiştir.”*(Lrckana 1992, 9'dan akt. Akbaş, 2004: 64).

Toplumların yaşam tarzlarının değişmesiyle değer ve inanışları da değişir. *“Özgürlük yirminci yüzyılın başında önemli bir değer olarak görülmezken yüzyılın sonunda çok daha önemli bir hâle gelmiştir.”*(Abrams, 2000'den aktaran: Akbaş, 2004: 45). Yazar bu dönemde hızlı bir sosyal değişim yaşandığını, yaşanan yeni deneyimlerin yeni değerler oluşmasını sağladığını söylemektedir. *“Bu dönemde değerlerin öğretimi ve öğretmenin modelliği yerine, öğrenciyi kendi değerlerini açıklamaya cesaretlendirme, ahlaki muhakeme, değer analizi yapma becerisinin geliştirilmesine çalışılmıştır.”* (Kirschenbaum, 1995, akt. Akbaş, 2004).

Ali Ulvi Mehmedoğlu, değerlerin inanç üzerindeki etkisine şu cümlelerle değinmiştir: *“Çoğunlukla inanç ve eğilimler, normatif standartlar ve amaçlarla bağlantılandırılan değerler, insanların çeşitli durumlarda nasıl davranacağını belirleyen bir “değerler sistemi meydana getirir ve bu sistem, daima birleştirici bir üst kaynağa dayanır.”* (Mehmedoğlu, 2013:184).

Demircioğlu ve Tokdemir değerler eğitiminin, insanların değerlerinden kopması ve ahlaki çözümlenin hızlanmasından dolayı önemini anlaşıldığını düşünmektedir. *“Değerler eğitiminin zarureti, insanlar arasında bazı “duyarlılıkların” kaybolmuş olmasının bir neticesidir. Gençler arasında yükselen şiddet eğilimleri, sahtekârlıkta artış, iş ahlakında düşüş, kişisel ve toplumsal sorumluluk bilincinde azalma, kendine zarar verici davranışlarda artış gibi durumlar aile ve okul ortamında değerler eğitimi zorunlu kılmaktadır.”*(Demircioğlu, Tokdemir, 2008).

2.4 DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değer kavramı farklı alanlarla ilişkili olması ve keskin hatlarla ayrılamaması sebebiyle bilim insanları tarafından farklı gruplara ayrılmıştır. Bu çalışmada değerler sınıflandırmaları arasında en çok kabul görenleri inceleyeceğiz. Fakat bizim incelememiz Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan son güncelleme metnine göre aktarılmıştır.

Spranger'in Değer Sınıflandırması

Çalışmamıza Spranger'in değer sınıflandırması ile başlamamızın sebebi psikolojide değer testini ilk defa (1928)kullanan isim olmasıdır. Spranger, yaptığı çalışma sonucunda herkesin altı temel kişilik tipinden birine gireceğini ifade etmiştir (Güngör, 1993: 84).

“1. **Bilimsel Değer:** Gerçeği önemsemeyi, bilgiyi, muhakemeyi, eleştirel düşünmeyi içerir. Bilimsel değeri olan insan, deneysel, akılcı ve entelektüeldir.

2. **Ekonomik Değer:** Yararlı ve pratik olana önem verilir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiği ifade edilir.

3. **Estetik Değer:** Deneyim, tercih ve kabulleri kapsar. Simetri uyum ve forma önem verir. Birey, hayatı, olayların bir çeşitliliği olarak görür ve sanatın toplum için zorunlu olduğunu düşünür.

4. **Sosyal Değer:** Toplumsal ve bireysel ilişkileri kapsar. Bencil olmama, başkalarını sevme ve onlara yardım etme esastır. En yüksek değer insan sevgisidir.

5. **Politik Değer:** Güç, yetkinlik, liderlik vb. değerleri kapsar. Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir.

6. **Dini Değer:** Dünya ve evren hakkındaki genel değerleri kapsar. Bu değere sahip olan insanlar evreni bir bütün olarak kavrar ve kendini onun bütünlüğüne bağlar. Bu değerlere bir de ahlaki değerleri eklemiş, dürüstlük, doğruluk, yardımseverlik ve hoşgörülü olma gibi değerlerin ahlaki değerler olduğunu ifade etmiştir.” (Güngör, 1998: 70).

Toplumumuzun içinde büyüyen bilim insanlarının değerleri bize göre sınıflandıracakları inancıyla Türk akademisyenlerin tasniflerine yer vermek uygun görülmüştür.

Erol Güngör Sınıflandırması

Sosyal Psikoloji Profesörü Erol Güngör, yaptığı doktora çalışmasının deneyinde tasnif ettiği 14 değeri sıralamış ve deneklerden bunları çok değer verdiğinden az değer verdiğine doğru sıralamalarını istemiştir. Burada 1 ve 10 estetik değeri, 3 ve 8 ahlâkî değeri, 7 ve 9 teorik ilmîdeğeri, 5 ve 6 iktisadî değeri, 2 ve 4 dinî değeri, 11 ve 13 siyasî değeri, 12 ve 14 de sosyal değeri temsil etmektedir.

- “1. Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması
2. Öbür dünyayı kazanmak
3. Yalansız bir dünya
4. Günahlardan arınma
5. Ekonomik bağımsızlık
6. Konforlu bir hayat
7. Bütün gerçeklerin bilinmesi
8. Vicdan huzuru
9. Cahillikten arınmış bir dünya
10. Güzelliklerle dolu bir dünya
11. Eşitliğin sağlanması
12. Gerçek dostluk
13. Hürriyet için mücadele
14. İnsanlara yardım” (Güngör, 1993: 86).

Güngör’ün yaptığı çalışmada belirlediği değerler yazarın değerler sınıflandırması olarak kabul edilmektedir.

Takiyettin Mengüşoğlu’nun Değer Sınıflandırması

Değerler üzerinde çalışmalar yapmış filozof Takiyettin Mengüşoğlu, her insanın değer duygusuna sahip olması gerektiğini belirtmiştir, değerleri iki grupta toplamıştır:

“1. Yüksek değerler: İdealler, inançlar, dürüstlük, dostluk, sözünde durma, sevgi, nefret, saygı gibi değer yapıları.

2.Araç değerler: Yarar, ilgi, çıkar, çekememezlik her türlü maddesel değerler, tutkular, güç ve iktidar faktörleri, ün ve şan hırsı vb. bu gruba girer.” (Mengüsoğlu, 1997: 198).

Hilmi Ziya Ülken’in Değer Sınıflandırması

Toplumbilimci Ülken, değerleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1.İçkin Değerler: Kavramlar duygular ve eşya ile münasebetten doğan ve bilinçle çevrelenen, inanmadan daha çok bilmenin hâkim olduğu, öznenin kendi dışındaki dünyadan oluşturduğu değerlerdir.

2.Aşkın Değerler: Kişiler arası ilişkilerden meydana gelen, bireyin sosyal çevresiyle etkileşmesinden doğan değerlerdir.

3.Normatif Değerler: Kişilerden doğan sözler, şeyler ve eylemlerin birbirleriyle değişiminden doğan değerlerdir. Burada eylem eylemle karşılaştırılınca ölçü hukuk olur, söz sözle değiştirilince ölçü dil olur, eşya ile değiştirilince ölçü iktisat olur. Bu değerlerde normatif değerlerdir.” (Poyraz, 2004:85).

Tablo 1. 2017’de Güncellenen, Talim ve Terbiye Kurulunca Yayınlanan Müfredatta Yer Alan Değerler ve Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlerle İlgili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma
Dostluk	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...

Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

“Toplumların teknoloji çağından bilgi çağına doğru geçmesiyle son yıllarda meydana gelen bilimsel, teknolojik, sosyal değişim ve gelişmeler ekseninde toplumun geleceğin üyelerinden beklentileri de farklılaşmıştır. Bu gelişme ve ilerlemeler öğrencilere temel bilgi ve becerilerin yanı sıra eleştirel düşünme, özgün düşünme, araştırma yapma, sorun çözme gibi bilişsel; toplumsal ve kültürel kalıtım, girişimcilik, iletişim kurma, empati kurma gibi sosyal; öz denetim, öz güven, kararlılık, liderlik gibi kişisel yeterlilik ve becerilerin kazandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Müfredatlarla öğrencilere kazandırılması hedeflenen yeterlilik ve beceriler şunlardır: anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematik yeterliliği, bilim ve teknoloji yeterliliği, dijital yeterlilik, öğrenmeyi öğrenme, insiyatif alma ve girişimcilik algısı, sosyal ve kamusal yeterlilikler, kültürel farkındalık ve ifade.” (MEB, 2017).

Çalışmamız Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının yayınlamış olduğu kök değerlere oluşturulmuştur.

2.5 AYTÜL AKAL’IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Aytül Akal, 1952 yılında İzmir’de doğmuştur. 1971’de İzmir Amerikan Kız Koleji’ni bitirmiş, 1999’da uzaktan eğitimle Washington International University’den mezun olmuş ve aynı üniversitede yine uzaktan eğitimle 'Eğitim' dalında yüksek lisansını tamamlamıştır.

1974’te Hayat Mecmuası ile başlayıp Elele Dergisi ile devam eden yazın serüvenine, 169 şiir, öykü, masal, tiyatro oyunu ve roman türlerinde eser sığdırmıştır. Ve yazmaya devam etmektedir.

İlk eseri, 1982’de yayımlanan bir şiir kitabıdır. 1991’de yayımlanan ilk çocuk kitabı “Geceyi Sevmeyen Çocuk”tan sonra, yaşamını çocuk ve gençlik yazınına adanmıştır. 1995’de kurulan ve daha sonra Tudem yayınları arasına katılan Uçanbalık Yayınları’nın kurucu ortaklığını yapmıştır.

Öyküleri, masalları, şiirleri dergi ve gazetelerde yayımlanmış, ders kitaplarına alınmıştır. Konferanslar vererek, sosyal projeler geliştirerek, kitaplarını imzalayarak, çocuklarda okuma kültürünün yerleşmesine katkı vermeye çalışmıştır. Çocukların kişilik gelişimi ve kendilerini tanımları konusunda çalışmalar yapmıştır.

2010 yılında, Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği tarafından Uluslararası AstridLindgrenMemorialAward (Alma Ödülleri) için Türkiye adayı olarak gösterilmiştir.

43 kitabı, Almanca, İngilizce, İspanyolca, Farsça, Bulgarca, Macarca ve Arapça gibi çeşitli dillere çevrilerek yurt dışında yayımlanmıştır. 2015 yılı içinde yayımlanan 16 çeviri kitabıyla, Türkiye İhracatçılar Meclisi’nin 2015 TET (TurkishElectroTechnology) İhracat Başarı Ödülü’ne layık görülmüştür. (URL3, 2019).

2.6 AYTÜL AKAL ESERLERİNİN DIŞ YAPI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde incelenen eserlerin görsel tasarımları, dil ve anlatım özellikleri üzerinde durulmuştur. Dış yapı başlığı altında; resimlendirme, boyut, ciltleme ve kapak, kâğıt cinsi, sayfa düzenlemesi, harfler ve punto hakkında bilgi verilmiştir.

Çocuk edebiyatı eserlerinin dış yapısı içeriği kadar önemlidir. Çünkü çocuklar kitaplarla tanıştıklarında ilk olarak dış yapı özelliklerini incelerler.

Alt başlıklar altında önce ölçütlerden bahsedip sonra eserlerin bu ölçütlere uygunluğunu inceleyeceğiz.

“Kızım Nerdesin? Oğlum Ben Çocukken... Kızım Ben Çocukken... Süper Gazeteciler Serisi (1-2-3-4)”, “Kırmızı Arabanın Hayaleti, Annem Neden Çıldırıldı? Kayıp Kitaplıktaki İskelet Serisi (1-2-3)” kitapları Tudem Yayınevinden; “ZombiliMombili Roman” kitabı Red HouseKidz Yayınlarından; “Abur Cubur Canavarı” kitabı Bilgi Yayınevinden;“Esrarengiz

Duman” kitabıFom Kitap yayınlarından; “Oğlum Nerdesin?” kitabı Uçanbalık yayınlarından çıkarılmıştır. Kitaplar beş farklı yayınevinden çıkarılmıştır.

Oğlum, Ben Çocukken... isimliöykü kitabı, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında ilk kitabıdır. Okumayı Seviyorum dizisinin de ilk kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 7. kitaptır. İlk baskıyı 1995 yılında Uçanbalık Yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Kasım 2015’te basılmış 10. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmenive editörü belirtilmemiştir. Resimleyen Gizem Malkoç’tur.

Kızım, Ben Çocukken... isimliöykü kitabı, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında ikinci kitabıdır. Okumayı Seviyorum dizisinin de ikinci kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 8. kitaptır. İlk baskıyı 1995 yılında Uçanbalık Yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Ekim 2016’da basılmış 11. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni ve editörü belirtilmemiştir. Resimleyen Gizem Malkoç’tur. Dış kapakta resimleyenin ismi belirtilmiştir.

Kızım Nerdesin?İsimliöykü kitabı, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında üçüncü kitabıdır. Okumayı Seviyorum dizisinin de üçüncü kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 69. kitaptır. İlk baskıyı 1999 yılında Uçanbalık Yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Aralık 2014’te basılmış 7. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni ve editörü belirtilmemiştir. Resimleyen Gizem Malkoç’tur.

OğlumNerdesin? İsimliöykü kitabı, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında dördüncü kitabıdır. Okumayı Seviyorum dizisinin de dördüncü kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 70. kitaptır. İlk baskıyı 1999 yılında yapmıştır. Elimizdeki kitap Şubat 2013’te basılmış 7. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni ve editörü belirtilmemiştir. Resimleyen Saadet Ceylan’dır. Dış kapakta resimleyen ismi belirtilmiştir.

Süper Gazeteciler 1 isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında beşinci kitabıdır. Süper Gazeteciler dizisinin de ilk kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 74. kitaptır. İlk baskıyı 2000 yılındaUçanbalık yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Kasım 2016’da basılmış 32. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni belirtilmemiştir. Editör Burhan Düzçay’dır. Kapak tasarımı ve resimlerErinç Kaan’a aittir.

Süper Gazeteciler 2- Parktaki Esrar isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında altıncı kitabıdır. Süper Gazeteciler dizisinin de ikinci kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 75. kitaptır. İlk baskıyı 2001 yılında Uçanbalık yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Kasım 2016'da basılmış 19. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni belirtilmemiştir. Editör Burhan Düzçay'dır. Kapak tasarımı ve resimler Erinç Kaan'a aittir.

Süper Gazeteciler 3- Likörlü Çikolata isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında yedinci kitabıdır. Süper Gazeteciler dizisinin de üçüncü kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 93. kitaptır. İlk baskıyı 2007 yılında Uçanbalık yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Kasım 2016'da basılmış 10. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni belirtilmemiştir. Editör Burhan Düzçay'dır. Kapak tasarımı ve resimler Erinç Kaan'a aittir.

Süper Gazeteciler 4- Belalı Davetiye isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında sekizinci kitabıdır. Süper Gazeteciler dizisinin de son kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 97. kitaptır. İlk baskıyı 2009 yılında Uçanbalık yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Kasım 2016'da basılmış 8. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni belirtilmemiştir. Editör Burhan Düzçay'dır. Kapak tasarımı ve resimler Erinç Kaan'a aittir.

Annem Neden Çıldırıldı?İsimliöykü kitabı, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında dokuzuncu kitabıdır. Okumayı Seviyorum dizisinin de son kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 102. kitaptır. İlk baskıyı 2011 yılında Uçanbalık yayınları yapmıştır. Elimizdeki kitap Şubat 2016'da basılmış 6. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni ve editör belirtilmemiştir. ResimleyenErenDereleroğlu'dur. Dış kapakta resimleyen ismi belirtilmiştir.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet-1 isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında onuncu kitabıdır. Kayıp Kitaplıktaki İskelet dizisinin de ilk kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 112. kitaptır. İlk baskıyı 2011 yılında yapmıştır. Elimizdeki kitap Haziran 2016'da basılmış 11. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yazar, yazarlığı Mavisel Yener ile paylaşmıştır. Yayın yönetmeni ve editör belirtilmemiştir. Resimleyen Saadet Ceylan'dır. Fotoğraflar Sinan Çam ve Aydın Yener'e aittir.

Kırmızı Arabanın Hayaleti isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında on birinci kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 115. kitaptır. İlk baskıyı 2012 yılında yapmıştır.

Elimizdeki kitap Şubat 2016'da basılmış 15. baskıdır. Kaçınıcı baskı olduğu kapakta belirtilmiştir. Yayın yönetmeni belirtilmemiştir. Editör Burhanettin Düzçay'dır. Kapak tasarımı ve resimler Mustafa Delioğlu'na aittir.

Esrarengiz Duman isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında on ikinci kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 128. kitaptır. İlk baskıyı 2016 yılında yapmıştır. Elimizdeki kitap 2016'da basılmış 2. baskıdır. Yayına hazırlayan Elif Yıldırım, son okuma görevini üstlenen Fuat Altay'dır. Editör belirtilmemiştir. Kapak resmi ve desenler Mustafa Delioğlu'na aittir. Kapak ve sayfa tasarımını yapan Hüseyin Özkan'dır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet-2 Yaşayan Ölüler isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında on üçüncü kitabıdır. Kayıp Kitaplıktaki İskelet dizisinin de ikinci kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 130. kitaptır. İlk baskıyı 2014 yılında yapmıştır. Elimizdeki kitap da 1. baskıdır. Yazar, yazarlığı Mavisel Yener ile paylaşmıştır. Yayına hazırlayan Tuğçe Akyüz'dür. Resimleyen Saadet Ceylan'dır. Fotoğraflar Sinan Çam, Aydın Yener, Nurhayat Ünlü, Talat Aydılek, Hasan Can İşgüden ve İhlara Yener'e aittir.

ZombiliMombili Roman isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında on dördüncü kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 149. kitaptır. İlk baskıyı 2016 yılında yapmıştır. Elimizdeki kitap da 1. baskıdır. Yayın yönetmeni S. Baha Sönmez'dir. Resimler ve kapak tasarımı Halil Mete'ye aittir. Editörlüğünü yapan Burcu Ünsal'dır. Grafik tasarımı Hüseyin Vatan yapmıştır.

Abur Cubur Canavarı isimli roman, yazarın incelediğimiz kitaplar arasında on beşinci kitabıdır. Yazdığı bütün eserler içinde 154. kitaptır. İlk baskıyı 2016 yılında yapmıştır. Elimizdeki kitap da 1. baskıdır. Yayın yönetmeni, resimleyen ve editör belirtilmemiştir.

Kitapların tasarımları ve diğer düzenlemeler bazı kitaplarda belirtilmemiş, diğerlerinde de farklı kişiler tarafından çalışılmıştır. Bu durum farklı yayın evleriyle çalışılmasından kaynaklanmıştır. Birçoğunun editör ve yayın yönetmeninin belirtilmemiş olması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Künyelerdeki eksiklerin tamamlanması halinde dış yapının gayet başarılı olacağı kanaatindeyiz.

Diğer unsurlar alt başlıklar halinde detaylıca incelenip değerlendirilecektir.

2.6.1 Boyut

Sever'in dediği gibi çocuklar, değişik boyutlardaki kitapları okumayı sevmektedirler. “İlke olarak, çocuk kitapları hacim ve ağırlık yönünden taşınabilir, kitaplık düzenlemesine de uygun olmalıdır.” (Sever, 1995: 14). Açıklamasıyla Sever boyutta dikkat etmemiz gerekenleri sıralamıştır.

Okumayı Seviyorum dizisi, Süper Gazeteciler dizisi, Kayıp Kitaplıktaki İskelet serisi, Kırmızı Arabanın Hayaleti 13.5/19.5 ebatlarındadır. Esrarengiz Duman 12.5/19.5, ZombiliMombili Roman 14.8/20, Abur Cubur Canavarı 13/21 boyutlarındadır. Kitapların boyutları hitap ettikleri yaş seviyesi için uygundur. Fakat çocukların dikkatini çekebilecek boyutlarda değildir.

İncelediğimiz eserler çocukların rahatça taşıyabileceği ağırlıktadır ve kitaplık düzenlemesine uygundur.

2.6.2 Ciltleme ve Kapak

Karatay kitaplarda ciltleme ve kapağın nasıl olması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

“Kitaplarınüç türlü ciltlenme şekli vardır: Sicimle dikme, tel zımba ile dikme, tutkallama. En sağlam ve dayanıklı ciltleme yöntemi tutkalla ciltlemedir. İyi bir cilt, çocukların kitabı uzun süre kullanılabilmelerini sağlar.” (Karatay, 2016: 95).

İncelediğimiz kitapların tamamı, Karatay'ın da önerdiği gibi tutkalla ciltlenmiştir. Cildi kolay açılmakta, düz yerde desteksiz okunabilmektedir. Kitaplar piyasa ortalamasını yakalamıştır.

Çocuk edebiyatı eserlerinde çocuğun kitaba yönelmesi, onu incelemesi ve okuması için ilk olarak kapağı göreceğinden kapağın tasarımı içeriği kadar önemlidir.

“Kitabın tasarımında kullanılan resimler, kitapta işlenen konu, olay, ana düşünce ile ilgili çocuğa ipucu vermeli, bunlarla ilgili çocukta ilgi, heyecan uyandırmalıdır.” (Karatay, 2016: 95).

Kitapların her birinin kapak tasarımı ve eksiklikleri farklı olduğundan tek tek incelenecektir. İnceleme kronolojik sıraya uygun yapılacaktır.

Oğlum Ben Çocukken...

Kitabın ön kapağında üst kısımda kitabın hitap ettiği çocukların yaşında bir erkek çocuk resmi çerçevelenmiştir. Hikâyelerde geçen erkek çocuk olduğu düşünülmektedir. Sayfanın alt kısmında büyük bir televizyon ekranı futbol maçını göstermektedir. İçindeki “Anne, Sen Ne Anlarsın!” hikâyesine atıf yapmaktadır. Kapak resmi içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi üst kısımda mavi tonlarındadır. Rengin bir ton açığında küçük üçgenler sıralanmıştır. Fonun alt kısmında sarı renk kullanılmıştır. Ön kapakta kullanılan mavi tonu kitabın sırtında ve arkasında da kullanılmıştır. Arka kapakta sayfanın üst kısmında bir baloncuk yapıp baloncuğun içine kitabın adı yazılmıştır. Alt kısımda kitap hakkında kısacık bilgi verilmiş, onun altında kitabında içinde bulunduğu Okumayı Seviyorum serisinin diğer kitapları baloncuk içinde belirtilmiştir.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evi, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi yazmaktadır. Sol kısımda ISBN numarası, sağ kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri sarı renktedir, boş bırakılmıştır.

Kızım Ben Çocukken...

Kitabın ön kapağında üst kısımda kitabın hitap ettiği çocukların yaşında bir kız çocuk resmi çerçevelenmiştir. Hikâyelerde geçen kız çocuk olduğu düşünülmektedir. Sayfanın alt kısmında üstü kilitli mor bir defter yanında mor bir kalem vardır. İçindeki “Anne, beni kim duyacak?” hikâyesine atıf yapmaktadır. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi üst kısımda sarı tonlarındadır. Mat tonlarda güller serpiştirilmiştir. Fonun alt kısmında bordo renk kullanılmıştır. Ön kapakta kullanılan bordo tonu kitabın sırtında ve arkasında da kullanılmıştır. Arka kapakta sayfanın üst kısmında bir baloncuk yapıp baloncuğun içine kitabın adı yazılmıştır. Alt kısımda kitap hakkında kısacık bilgi verilmiş,

onun altında kitabında içinde bulunduğu Okumayı Seviyorum serisinin diğer kitapları baloncuk içinde belirtilmiştir.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evi, baskı sayısı ve resimleyenin adı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi yazmaktadır. Sol kısımda ISBN numarası, sağ kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri yeşil renktedir, boş bırakılmıştır.

Kızım Neredesin?

Kitabın ön kapağında üst kısımda hikâyelerde geçen anne, alt kısmında kızı resmedilmiştir. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi üst kısımda mavi-lila dikey çizgilerden, alt kısmınarçığı-pembe puantiyeli desenlerden oluşmuştur. Ön kapakta kullanılan mavi tonu kitabın sırtında ve arkasında da kullanılmıştır. Arka kapakta sayfanın üst kısmında bir baloncuk yapıp baloncuğun içine kitabın adı yazılmıştır. Alt kısımda kitap hakkında kısacık bilgi verilmiş, onun altında kitabında içinde bulunduğu Okumayı Seviyorum serisinin diğer kitapları baloncuk içinde belirtilmiştir.

Ön kapakta kitabın adı (baloncuk içinde), yazarın adı, yayın evi, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi yazmaktadır. Sol kısımda ISBN numarası, sağ kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri beyaz renktedir, boş bırakılmıştır.

Oğlum Neredesin?

Kitabın ön kapağında hikâyelerde geçen anne ve iki oğlu sohbet ederken resmedilmiştir. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi beyazdır. Turuncuyla

çerçevenmiştir. Kitabın sırtı ve arkası da beyaz renktedir. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiş, onun altında kitabında içinde bulunduğu Okumayı Seviyorum Dizisi yazısı turuncu şerit içinde siyah renkte yazılmıştır. Başlığın altında ön kapaktaki resmin küçültülmüş hali vardır. Resmin altında kitabın adı turuncu şerit içinde siyah harflerle yazılmış, onun da altında turuncu yuvarlak içinde siyah renkte kalın puntoyla yazılmış +9 ibaresi vardır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evi, baskı sayısı ve resimleyenin adı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası ve bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri beyaz renktedir, boş bırakılmıştır.

Süper Gazeteciler 1

Kitapların ön kapağında roman kahramanı olan Evren, Selin, Yener ve Elif'in gülümseyen resimleri vardır. Etraflarında yaşayacakları macerayla ilgisi olan karakterlerin resimleri kullanılmıştır. Maskeli dört kişi, artist ve şoför resimleri vardır. Kapak macerayla ilgili ipuçları vermektedir, içerikle uyumludur. İlgili çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi üst kısımda sarı tonlarındadır. Ön kapakta kullanılan sarı tonu kitabın sırtında ve arkasında da kullanılmıştır. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Hitap ettiği yaş grubu da yazmaktadır. Alt kısımda serinin diğer kitaplarının resimleri vardır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Sağ kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri mavi renktedir, boş bırakılmıştır.

Süper Gazeteciler 2

Kitapların ön kapağında roman kahramanı olan Evren, Selin, Yener ve Elif'in çalırların arkasına gizlenmiş, şaşkınlık ve korkuyla bakan resimleri vardır. Etraflarında yaşayacakları

macerayla ilgisi olan karakterlerin resimleri kullanılmıştır. Terk edilmiş bir ev, elinde deney tüpü olan bir adam ve karanlık bakışlı bir gencin resimleri vardır. Kapak macerayla ilgili ipuçları vermektedir, içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi mavi tonlarındadır. Ön kapakta kullanılan mavi tonu kitabın sırtında ve arkasında da kullanılmıştır. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Hitap ettiği yaş grubu da yazmaktadır. Alt kısımda serinin diğer kitaplarının resimleri vardır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri yeşil renktedir, boş bırakılmıştır.

Süper Gazeteciler 3

Kitapların ön kapağında roman kahramanı olan Evren, Selin, Yener ve Elif'in birbirlerine sarılmış, gülümseyen resimleri vardır. Etraflarında yaşayacakları macerayla ilgisi olan karakterlerin resimleri kullanılmıştır. Devasa bir kapı, fotoğraf çeken bir genç ve karanlık bakışlı bir genç kızın resimleri vardır. Kapak macerayla ilgili ipuçları vermektedir, içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi pembe tonlarındadır. Ön kapakta kullanılan pembe tonu kitabın sırtında ve arkasında da kullanılmıştır. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Hitap ettiği yaş grubu da yazmaktadır. Alt kısımda serinin diğer kitaplarının resimleri vardır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri mavi renktedir, boş bırakılmıştır.

Süper Gazeteciler 4

Kitapların ön kapağında roman kahramanı olan Evren üzgün bir şekilde elindeki davetiyeyi okumaktadır. Arkadaşları Selin, Yener ve Elif ona destek olmaktadır. Etraflarında yaşayacakları macerayla ilgisi olan karakterlerin resimleri kullanılmıştır. Hotel, eli silahlı şapkalı bir adam, art niyetli bir kadın resimleri vardır. Kapak macerayla ilgili ipuçları vermektedir, içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın fon rengi mor tonlarındadır. Ön kapakta kullanılan mor tonu kitabın sırtında ve arkasında da kullanılmıştır. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Hitap ettiği yaş grubu da yazmaktadır. Alt kısımda serinin diğer kitaplarının resimleri vardır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri yeşil renktedir, boş bırakılmıştır.

Süper Gazeteciler serisinde 4 kitabın içine yerleştirildiği koruyucu kutu bulunmaktadır. Serinin tüm kitaplarını almak isterseniz bu şekilde satılmaktadır. Ön kısımda serinin birinci kitabının kapak resmi, arka kısmında dört kitabın da kapak resimleri, alt kısımda bandrol, sırt kısmında kitap, yazar ve yayınevi ismi bulunmaktadır.

Annem Neden Çıldırdı?

Kitapların ön kapağında beyaz fon üzerinde gülümseyen sarı renkli kedi, yanında iki tane pati izi vardır. Yeşil renkle çerçevelenmiştir. Kapak, “Annem Neden Çıldırdı?” hikâyesine atıf yapmaktadır. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Kitabın sırtı ve arkası da beyaz renktedir. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Onun altında kitabında içinde bulunduğu Okumayı Seviyorum Dizisi yazısı yeşil şerit içinde siyah renkte yazılmıştır. Başlığın altında pati resimleri vardır. Resmin altında kitabın adı yeşil şerit içinde siyah harflerle yazılmıştır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evi, baskı sayısı ve resimleyen yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Sağ kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri sarı renktedir, boş bırakılmıştır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1

Kitapların ön kapağında Antik Yunan döneminden kalma bir kütüphanenin resmi vardır. Yaşanacak macera hakkında ipucu vermektedir. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Onun altında serinin 2. Kitabının resmi vardır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarların adı, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri mavi renktedir, boş bırakılmıştır.

Kırmızı Arabanın Hayaleti

Kitapların ön kapağında şehir resmi vardır. Gecenin karanlığında gökyüzünde ay parlamaktadır. Bir sokak lambasının altında kırmızı üstü açık, lüks bir otomobil göze çarpmaktadır. Sayfanın alt kısmında sarı gözleriyle okura bakan siyah bir kedi vardır. Yaşanacak macera hakkında ipucu vermektedir. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Arka kapakta şehrin devamı resmedilmektedir. Orta kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta

kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri sarı renktedir, boş bırakılmıştır.

Esrarengiz Duman

Kitapların ön kapağında, elindeki iksir düşmüş küçük bir kız vardır. Etrafa yeşil duman yayılmıştır. Siyah bir kedi dışarı kaçmaya çalışmaktadır. Arkada cam şişelerin içinde farklı renklerde sıvıların olduğu bir dolap vardır. Yaşanacak macera hakkında ipucu vermektedir. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Arka kapakta sayfanın üst kısmında kitabın adı yazmakta ve kaçan bir kedi resmedilmektedir. Alt kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir.

Ön kapakta kitabın adı, yazarların adı, yayın evi ve baskı sayısı yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin amblemi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmaktadır. Kapak içleri yeşil renktedir, boş bırakılmıştır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2

Kitapların ön kapağında insan iskeleti ve ona bakan kedi resmi vardır. Yaşanacak macera hakkında ipucu vermektedir. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Arka kapakta sayfanın üst kısmındaki resimde bir kayanın üstünde anahtar vardır. Alt kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Onun altında serinin 1. Kitabının resmi vardır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarların adı, yayın evi yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin web adresi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmamaktadır. Kapak içleri beyaz renktedir, boş bırakılmıştır.

Abur Cubur Canavarı

Kitapların ön kapağında, yere devrilmiş sarı saksı ve abur cuburlar vardır. Bir köpek patisini yiyeceklere doğru uzatmıştır. Arka kapakta hamam böceğinin gölgesi vardır. Sayfanın sağ üst kısmında kitap hakkında bilgi verilmiştir. Fon rengi çağla yeşilidir.

Ön kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evi ve resimleyen yazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin amblemi, ISBN numarası yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Fiyatı yazmaktadır. Kapak içleri beyaz renktedir, boş bırakılmıştır. Ön ve arka kapak aynı zamanda ayraç olacak biçimde tasarlanmıştır. Ön kapağın iç kısmında yazar okuruyla sohbet etmiş, arka kapağın iç kısmında macera hakkında bilgi veren bir resim kullanılmıştır.

ZombiliMombili Roman

Kitapların ön kapağında, zombilerin resmi vardır. Sayfanın alt kısmında kara tiren zombilere doğru dumanını savurarak ilerlemektedir. Yaşanacak macera hakkında ipucu vermektedir. Kapak içerikle uyumludur. İlgi çekici niteliktedir. Arka kapakta kitap hakkında bilgi verilmiştir.

Ön kapakta kitabın adı, yazarların adı, yayın eviyazmaktadır. Kitap isminin, yazar isminden büyük puntolarla yazılmış olması olumlu bir tutumdur. Kitabın ön plana alındığını gösterir. Arka kapağın alt kısmında yayın evinin ve ortak yayınların amblemi, ISBN numarası, yayın evinin web adresi ve sosyal medya hesabı yazmaktadır. Orta kısımda bandrol bulunmaktadır. Karekod uygulaması kullanılmaktadır. Fiyatı yazmaktadır. Kapak içleri beyaz renktedir, boş bırakılmıştır.

2.6.3 Kâğıt Cinsi

Çocuk kitaplarının kâğıt kalitesi, mürekkebi, ciltleme şekli diğer biçimsel tasarım özellikleridir. “Kitaplarda gözü yormayacak mat ve mürekkebi dağıtmayacak kalınlıkta kâğıtların kullanılmasına dikkat edilmelidir.”(Karatay, 2016: 95).

Kitaplarda 2. hamur kâğıdı kullanılmıştır. Bu kâğıt, genel itibariyle romanlarda kullanılan kâğıt türüdür. Bu kâğıda roman kâğıdı, kitap kâğıdı ya da enzokâğıt denmektedir. Beyaz ile sarı arasında mat bir renktedir. Gözü yormamaktadır.

2.6.4 Sayfa Düzenlemesi

“Çocuk kitaplarında, sayfalar normal aralıklı satırlardan oluşmalı, sayfa kenarlarındaki geniş boşluklar bulunmalı, sayfalar tek sütun halinde düzenlenerek, okuma rahatlığı yaratılmalıdır.” (Sever, 1995: 14).

Tüm sayfalarda kenar boşlukları sağ, üst ve alttan 2,5 cm olmalıdır. Sol tarafta cilt payı dâhil 3 cm boşluk bırakılmıştır. Satır Aralığı 1,5 cm olmalıdır. Kitaplardaki metinler tek sütun olarak yazılmış ve 1,5 satır aralığı kullanılmıştır. Okumayı Seviyorum serisi dışındaki kitaplarda sayfa numarası sayfanın en alt-ortasındadır. Bu çocuğun sayfaları takip etmesini kolaylaştıracaktır.

Kızım Nerdesin? ve Oğlum Nerdesin? kitaplarının sağından 2, solundan 2; üst köşesinden 2,2, alt köşesinden 2 cm boşluk bırakılmıştır. “Annem Neden Çıldırıldı?”, “Kızım, Ben Çocukken...” ve “Oğlum, Ben Çocukken...” kitaplarının sağından 2,2, solundan 1,5; üst köşesinden 2,2, alt köşesinden 2 cm boşluk bırakılmıştır. Dizinin tamamında sayfa numaraları soldaki sayfanın sol altına, sağdaki sayfanın sağ altına yazılmıştır. Aynı okuma dizisinde sayfa ölçülerinde değişiklik olması ve standart ölçülerin dışında olmaları önemli bir hata olarak göze çarpmaktadır.

Süper Gazeteciler serisinde sayfanın sağından 1,7, solundan 1,5, üst köşesinden 2,2, alt köşesinden 2,4 cm boşluk bırakılmıştır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet serisinde sayfanın sağından 2, solundan 1,5, üst köşesinden 2,7, alt köşesinden 3,2 cm boşluk bırakılmıştır.

Kırmızı Arabanın Hayaleti kitabında sayfanın sağından 2, solundan 1,6, üst köşesinden 2, alt köşesinden 3 cm boşluk bırakılmıştır.

Esrarengiz Duman kitabında sayfanın sağından 2, solundan 2, üst köşesinden 2,4, alt köşesinden 2 cm boşluk bırakılmıştır.

Abur Cubur Canavarı kitabında sayfanın sağından 2, solundan 1,5, üst köşesinden 2, alt köşesinden 2 cm boşluk bırakılmıştır.

ZombiliMombili Roman kitabında sayfanın sağından 2, solundan 1, üst köşesinden 3, alt köşesinden 2 cm boşluk bırakılmıştır.

Kitapların her birinin ölçüsünün birbirinden farklı olması ve olması gereken sayfa düzenine uymuyor olmaları önemli bir hatadır.

2.6.5 Harfler ve Punto

“Çocuk kitaplarında kullanılan harflerin büyüklükleri çocukların gelişim düzeyine göre 12-36 punto arasında değişebilir.” (Karatay, 2016: 95).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının ders kitapları ve diğer yayınlar için belirlediği harf büyüklükleri şöyledir:6 yaş için 24 punto, 7-9 yaş için 16-18 punto, 12 yaş ve üstü için 11 punto.

Kitaplarda Times New Roman yazı tipinde 12 puntolu harfler kullanılmıştır. Sadece Okumayı Seviyorum dizisinde 13 punto kullanılmıştır.

2.6.6 Resimleme

“İyi kabul edilen kitapların ön kapaklarından en son sayfalarına kadar bütün tasarımları, içerikleriyle uyumludur. Çocuk kitaplarında yer alacak resimler, çocukların gelişim ilkelerine göre tasarlanmalıdır. 10 yaş ve üstü gelişim düzeyi için gerçekçi görseller kullanılmalıdır.”(Karatay, 2016: 95).

İncelediğimiz kitapların kapak tasarımları ve iç sayfalardaki resimler hem çocukların gelişim çağına hem de içeriğe uygundur.

Oğlum, Ben Çocukken... Kızım, Ben Çocukken... Kızım, Nerdesin? Oğlum Nerdesin? kitaplarında on hikaye vardır. Her hikâye için bir resim kullanılmıştır. Resimler siyah-beyaz renklindedir.

Süper Gazeteciler serisinin her kitabında 4 tane siyah-beyaz resim kullanılmıştır. Resim sayfaları birkaç parçaya bölünüp olayın aşamalarının gösterilmesi şeklinde düzenlenmiştir. İlk iç sayfada daktilo resmedilmiştir. Sonraki sayfada kahramanların birlikte gülümserken çizilmiş (erinç 2012 imzasıyla) resimleri ve sonraki sayfada haklarında kısa bilgi vardır.

Annem Neden Çıldırdı? İsimli hikâye kitabında 7 hikâye bulunmaktadır. İlk hikâye için 6, altıncı hikâye için 2, diğerleri için 3 resim çizilmiştir. Resimler renklendirilmiş, sayfanın belli kısımlarında yazıyla uyumlu olarak düzenlenmiştir. İlk ve sonraki iç sayfada kapaktaki kedinin resmi, son iç sayfada kuyruğunun resmi bulunmaktadır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabının iç kapağında 3 güvercin uçarken renklendirilmiştir. Sonraki iki sayfada sayfaya yayılmış olarak parşömene çizilmiş Efes Antik Kenti haritası vardır. İç sayfalarda toplam 5 tane tam sayfa, 40 tane de küçük boyutlarda yazıların arasına serpiştirilmiş resim vardır. Resimlerin tamamı renklendirilmiştir. Sayfa boyu olan resimler ana karakter Ceylan, arkadaşı Ali, babası Hilmi Efendi, kedisi Efes, köpeği Çelimsizin resimleridir. Kitap sonunda Ceylan'ın albümü başlığıyla küçük bir fotoğraf albümü vardır. Olayın geçtiği yerlere ve kahramanlara ait 13 fotoğraf bulunmaktadır. Bunlarda renkli baskıdır.

Kırmızı Arabanın Hayaleti kitabında 7 tane karakalem çalışması vardır. Her hikâye için ve sonda da bir çalışma bulunmaktadır. Sayfanın tamamı birkaç parçaya bölünüp olaylar aşamalı olarak gösterilmiştir. Sayfa numaralarının üzerinde hikâyede hangi hayvan kullanılmışsa onun çizimi vardır. Kedi, köpek, tavşan ve güvercin figürleri kullanılmıştır.

Esrarengiz Duman kitabı 3 bölümden oluşmaktadır. Her bölümün başında tam sayfa siyah-beyaz duman çizimi vardır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2 kitabının iç kapağında kedi iskeleti resmi vardır. Sonraki iki sayfada sayfaya yayılmış olarak parşömene çizilmiş Efes Antik Kenti haritası vardır. İç sayfalarda toplam 8 tane tam sayfa, 42 tane de küçük boyutlarda yazıların arasına serpiştirilmiş resim vardır. Resimlerin tamamı renklendirilmiştir. Sayfa boyu olanlar Ceylan, kedisi Efes ve kaplumbağa Kapkap, Efes'in gezi alanında 2 turist, aynı yöne koşan 6 kedi, akli simgeleyen tanrıça heykeli, Vitruoya ve Epistem'in resimleridir. Kitap sonunda Ceylan'ın

albümü başlığıyla küçük bir fotoğraf albümü vardır. Olayın geçtiği yerlere ve kahramanlara ait 12 bulunmaktadır. 3 tanesi yazarların fotoğrafıdır. Bunlarda renkli baskıdır.

ZombiliMombili Roman kitabında 24 tam sayfa İtalyan ekolü çizgi roman karakalem çalışması vardır.

Abur Cubur Canavarı kitabında 26 tane tam sayfa, 14 küçük boyutlarda renklendirilmiş resim vardır.

Kitaplarda (Esrarengiz Duman dışında) yeterli sayıda resim yer almaktadır. Kitaplarda resim bulunması ve resimlerin içerikle uyumlu olması çok önemli bir başarıdır. Çocuğun olayları hayalinde canlandırabilmesi, kitabı ve kitap okumayı sevmesi açısından resimleme önemsenmektedir.

İncelediğimiz eserlerin dış yapı özelliklerinin genel itibariyle kriterlere uygun olduğunu söyleyebiliriz. Estetik ve ilgi çekici olmaları, rahat okunabilir olmaları, sağlam ve kaliteli olmaları yönüyle çocukların ilgisini çekeceği kanaatindeyiz.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmamızda Aytül Akal'a ait 15 kitap, 10 kök değeri içermesibakımından incelenmiş; eserlerde hangi değerlerin ne şekilde işlendiği, en çok hangideğerlere yer verildiği araştırılmıştır.

Bu bölümde çalışmada kullanılan araştırma modeli, seçilen evren ve örneklem ile veri toplama araçları ve analiz süreci hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

Aytül Akal'ın seçili kitaplarında yer alan değerleri bulmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır.

“Doküman analizi araştırma modelinde kaynaklarla ilgili genel tarama ve içerik analizi olmak üzere iki farklı amaç gözetilir. Bunlardan genel tarama, literatür tarama olarak da ifade edilmektedir. İçerik analizi ise, genellikle meta-analizle örtüşmektedir.” (Karasar, 2008: 184).

Çalışmanın verileri ise içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

3.2 EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini Aytül Akal'ın ortaokul seviyesine uygun yazdığı romanlardır. Bu yaş seviyesine uygun 15 kitap belirlenmiştir. Seçilen romanlar:

- ✓ Oğlum Ben Çocukken...

- ✓ Kızım Ben Çocukken...
- ✓ Kızım Neredesin?
- ✓ Oğlum Neredesin?
- ✓ Süper Gazeteciler 1
- ✓ Süper Gazeteciler 2
- ✓ Süper Gazeteciler 3
- ✓ Süper Gazeteciler 4
- ✓ Annem Neden Çıldırıldı?
- ✓ Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1
- ✓ Kırmızı Arabanın Hayaleti
- ✓ Esrarengiz Duman
- ✓ Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2
- ✓ ZombiliMombili Roman
- ✓ Abur Cubur Canavarı

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veriler toplanırken Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2017’de yayınlayan müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmasında yer alan 10 kök değer ve bu değerlere bağlı tutum ve davranışlar temel alınarak bir değer listesi oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve ilköğretim birinci ve ikinci kademeye hitap eden içinde değer eğitimine yer veren aşağıdaki on yedi öğretim programı incelenmiştir:

Türkçe Dersi(1-8. Sınıflar) Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Dersi (4-7. Sınıflar) Öğretim Programı, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi (8. Sınıf) Öğretim Programı, Fen Bilimleri Dersi (3-8. Sınıf) Öğretim

Programı, Matematik Dersi (1-8. Sınıf) Öğretim Programı, Satranç (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu) Öğretim Programı, Hukuk ve Adalet Dersi (6-8. Sınıf) Öğretim Programı, Beden Eğitimi ve Spor Dersi (5-8. Sınıf) Öğretim Programı, Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıf) Öğretim Programı, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi (5 ve 6. Sınıf) Öğretim Programı, Teknoloji ve Tasarım Dersi (7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programı, Müzik Dersi (1-8. Sınıf) Öğretim Programı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıf) Öğretim Programı, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi (7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programı, Yazarlık ve Yazma Becerileri Dersi (5-8. Sınıf) Öğretim Programı, Şehrimiz... Dersi (5-8. Sınıf) Öğretim Programı.

Araştırmada literatür taraması yapılmış, alanla ilgili daha önceden yayınlanmış kitaplar, tezler ve makaleler taranmıştır.

3.3.1 Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Milli eğitim Bakanlığı öğretim programlarını yenilemiş, yenilenen müfredatta örtük ve aleni olarak öğrencilerin belirli değerleri davranışa dönüştürmelerini sağlayacak programlar oluşturmuştur. Ortaokul düzeyinde 17 müfredat yenilenmesi yapılmış, bu anlayışla 10 kök değer, 9 temel yeterlilik ve beceri, yenilenen müfredatın tamamında da örtük olarak yerleştirilmiştir. İncelenen kitapların hitap ettiği kitle ortaokul kademesi olduğu için bu kademe de kullanılan ve özellikle bir değer sınıflamasına yer veren programlar taranmıştır.

Öncelikle öğretim programında kök değerler ve sekiz yetkinliğin yer aldığı dersler sıralanmış, sonra kök değerler ve sekiz anahtar yetkinliğe yer verilmiştir. Alana özgü becerilerin yer aldığı dersler de aşağıda sıralanmıştır.

1. Türkçe Dersi (URL4, 2019).
2. Sosyal Bilgiler Dersi (URL5, 2019).
3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi(URL6, 2019).
4. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi (URL7, 2019).
5. Fen Bilimleri Dersi (URL8, 2019).

6. Matematik Dersi(URL9, 2019).
7. Satranç Dersi (URL10, 2019).
8. Hukuk ve Adalet Dersi (URL11, 2019).
9. Beden Eğitimi ve Spor Dersi (URL12, 2019).
10. Görsel Sanatlar Dersi (URL13, 2019).
11. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi (5-6. Sınıf) (URL14, 2019).
12. Teknoloji ve Tasarım Dersi(URL15, 2019).
13. Müzik Dersi (URL16, 2019).
14. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi (URL17, 2019).
15. Yazarlık ve Yazma Becerileri Dersi(URL18, 2019).
16. Şehrimiz Dersi (URL19, 2019).

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır:

1. Adalet
2. Dostluk
3. Dürüstlük
4. Öz denetim
5. Sabır
6. Saygı
7. Sevgi
8. Sorumluluk
9. Vatanseverlik
10. Yardımseverlik

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir:

- ✓ Anadilde iletişim
- ✓ Yabancı dillerde iletişim
- ✓ Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler

- ✓ Dijital yetkinlik
- ✓ Öğrenmeyi öğrenme
- ✓ Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
- ✓ İnsiyatif alma ve girişimcilik
- ✓ Kültürel farkındalık ve ifade

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler

Programın genel amaçlarında değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir:

1. Ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak
2. Millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak (URL4, 2019).

Öğrenme Alanlarında Yer Alan Değerler

Dinleme/İzleme Alanı

- Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.
- Öğrencilerin içeriklerdeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.
- Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.

Konuşma Alanı

- Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Anlama Alanı

- Yazarın bakış açısını fark etmeleri, olayları ele alış şeklini yorumlamaları ve öğrencilerin metinle ilgilikendi bakış açılarını ifade etmeleri sağlar.
- Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

Yazma Alanı

- Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerinikullanır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi ön görülmüştür. Bu temalardan “Erdemler”, “Milli Kültürümüz”, “Milli Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Öğrenme öğretme sürecinde işlenmesi öngörülen temalar ve temalarda yer alacak değerler tabloda sunulmuştur (URL4, 2019).

Tablo 2. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Temalar ve Değerler

TEMALAR	DEĞERLER
ERDEMLER	Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma
MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ	Aile, büyüklerimiz, bayrak, dini bayramlar, gelenekler, kültürel miras, milli bayramlar, vatan, Türkçe, tarihi eserlerimiz
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Fedakârlık, milli egemenlik, vatanseverlik
BİREY VE TOPLUM	Ana dili, adalet, barış, dayanışma, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, haram, helal,

OKUMA KÜLTÜRÜ	misafirperverlik, komşuluk ilişkileri, selamlaşma, toplumsal kurallar, vatandaşlık Dil sevgisi
İLETİŞİM	Aile iletişimi, insanlarla iletişim
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER	Demokrasi, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet eşitliği/adaleti, yaşama hakkı
KİŞİSEL GELİŞİM	Çalışkanlık, empati, girişimcilik, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Girişimcilik
SAĞLIK VE SPOR	Temizlik, adil oyun
DUYGULAR	Bağışlama, sevgi, takdir etme
SANAT	Yenilikçi düşünme
VATANDAŞLIK	Adalet, çalışma, eşitlik, paylaşma, sorumluluk

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki becerilerin kazandırılması da amaçlanmaktadır. Amaçlarda ifadesi olan ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile de uyumlu olarak bu ders kapsamında öğrenilecek beceriler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (URL5, 2019).

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler

1. Araştırma	2.Çevre okuryazarlığı	3. Değişim ve sürekliliği algılama	4.Dijital okuryazarlık	5. Eleştirel düşünme
6. Empati	7.Finansal	8. Girişimcilik	9. Gözlem	10.Harita

	okuryazarlık			okuryazarlığı
11.Hukuk okuryazarlığı	12. İletişim	13. İş birliği	14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	15. Kanıt kullanma
16. Karar verme	17.Konum analizi	18.Medya okuryazarlığı	19.Mekânı algılama	20. Öz denetim
21. Politik okuryazarlık	22. Problem çözme	23. Sosyal katılım	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
26. Yenilikçi düşünme	27. Zaman ve kronolojiyi algılama			

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki değerler yer almaktadır (URL5, 2019):

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler

1. Adalet	2.Aile birliğine önem verme	3.Bağımsız- lık	4. Barış	5. Bilimsellik	6.Çalışkanlık
7.Dayanış- ma	8. Duyarlı- lık	9. Dürüstlük	10. Estetik	11. Eşitlik	12. Özgürlük
13. Saygı	14. Sevgi	15.Sorumlu- luk	16.Tasarruf	17.Vatanseverlik	18. Yardımse- verlik

Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Kök Değerler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde sekiz anahtar yetkinlik yer almamaktadır.

Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda Alana Özgü Yaşam Becerileri

1. Analitik Düşünme
2. Karar Verme
3. Yaratıcı Düşünme
4. Girişimcilik
5. İletişim
6. Takım Çalışması (URL8, 2019).

Satranç Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

1. Yaratıcı, eleştirel, yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirerek çok yönlü düşünebilmesine,
  2. Araştırma, problem çözme, yaratıcı çözümler üretme becerisini geliştirmesine,
  3. Durum ve olayların çözümüne yönelik yeni stratejiler geliştirebilmesine,
  4. Sorumluluk alan, kendisine güvenen birey olmasına,
  5. Çevresine karşı duyarlı ve empati becerisi yüksek birey olmasına,
  6. Günlük yaşamda karşısındakilerle birlikte öğrenebilmesine ve öğrendiklerini kullanabilmesine,
  7. Rekabet koşulları oluştuğunda kendisine ve başkalarına saygılı olmasına ve bunu davranışlarıyla gösterebilmesine,
  8. Kapasitesini geliştirerek en üst düzeyde kullanabilmesine ve kendi kendini yönetebilmesine,
- katkı sağlamaktır.

Satranç Öğretim Programı'na Özgü Beceriler

Değişim ve Sürekliliği Algılama, Girişimcilik, İletişim Kurabilme, İş Birliği Yapabilme, Karar Verme, Öz Güven Kazanma, Kendini Tanıma, Kurallara Uyuma, Problem Çözme, Araştırmacı Olma, Sosyal Katılım, Zaman Yönetimi (URL10, 2019).

Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı'nın Alana Özgü Becerileri

Dayanıklılık, çabukluk, esneklik, hareketlilik, koordinasyon, kuvvet, ritim (URL12, 2019).

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda Alana Özgü Beceriler

Algılama, Analiz etme, Bilişim teknolojilerini kullanma, Değerlendirme, Çok yönlü düşünme, Eleştirel düşünme, El-Göz-Beyin koordinasyonunu sağlama, Estetik duyarlılık, Görselokuryazarlık, Kültürel miras, Sanatsal etik, Öz farkındalık, tasarım, Medya okuryazarlığı, Gözlem yapma, Malzeme kullanma, Sentez, Yaratıcı düşünme (URL13, 2019).

Müzik Dersi Öğretim Programı'nda Alana Özgü Beceriler

1. Müziği tanıyabilme
2. Müzik - beden uyumunu sağlayabilme
3. Müziği bireysel veya toplu yapabilme
4. Müzikle toplum arasındaki bağı görebilme
5. Müzikle kültür, tarih ve estetik arasında bağ kurabilme
6. Müziği millî ve manevi değerlerle ilişkilendirebilme
7. Müziğin bir bilim dalı olarak da farklı bilimlerle ilişkisini kurabilme
8. Müziğin her insan için öğrenilebilir olduğunu anlayabilme
9. Dinleme, söyleme ve ritimsel etkinliklerle müzik yapabilme
10. Kendini müzik yoluyla ifade edebilme
11. Kültürel miras ve çeşitliliği geliştirebilme
12. Müzik teknolojilerini kullanabilme
13. Etkin müzik üreticisi olabilme (URL16, 2019).

Şehrimiz Dersi Öğretim Programında Esas Alınan Beceriler:

Anlama ve ifade etme, bilgi edinme, bütün parça ilişkisi kurma, empati kurma, neden-etki sonuç ilişkisi kurma, problem çözme, sınıflama, tahminde bulunma, araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, doğayı koruma, gözlem, kültürel çeşitliliğe karşı farkındalık, karar verme, kendini tanıma, mekân algılama, harita okuryazarlığı, sosyal katılım, kültürel mirası koruma bilincini geliştirme, finansal okuryazarlık, zaman ve kronolojiyi algılama.

Şehrimiz Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler:

Adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, eşitlik, özgürlük, paylaşma, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımlaşma (URL19, 2019).

3.3.2 Değerlerin Sınıflandırılması

Yukarıda belirttiğimiz incelemeler sonucunda elimizde bir değerler listesi oluşmuştur. Araştırmada bir sistematığın olması açısından değerlerin sınıflandırılması tercih edilmiştir. Değerleri sınıflandırma çalışması esnasında yerli ve yabancı değer sınıflandırmaları incelenirken çok fazla sınıflandırmanın olduğu fakat genel geçer bir sınıflandırmanın olmadığı fark edilmiştir. Yapılan bu araştırma sonucunda bütün derslerde ortak olan kök değerlerden oluşan bir liste belirlenmiştir. MEB tarafından 2017’de hazırlanan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine...” başlıklı basın açıklamasında belirtilen “kök değerler” dışında değer adı altında işlenmiş ifadeler kullanılmamıştır. MEB’in belirlediği kök değerler ve bu değerlere bağlı oluşturulan tutumlar Tablo 4’te gösterilmiştir. Değerlerin çok yönlü ve öznel yapıda olması incelemeyi zorlaştırmıştır. Bu sebeple yapılan çalışmada MEB’e bağlı kalmak uygun görülmüştür. İncelenen kitaplarda bulunan bazı değerler “kök değerler” içinde yer almadığı için sınıflandırmadan çıkarılmıştır. Bu değerler: doğa-hayvan sevgisi, eleştirel düşünme, sağlıklı olmayı önemseme, sır saklama, tutumlu olma, empati yapmaktır. Aşk neredeyse bütün kitaplarda yer almaktadır. Fakat araştırılan hiçbir değer sınıflandırmasında yer almadığı için çalışmaya eklenmemiştir.

Tablo 5. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlgili Tutum ve Davranışlar

DEĞERLER	DEĞERLERLE İLGİLİ BAZI TUTUM VE DAVRANIŞLAR
ADALET	Adil olma, eşit davranma, paylaşma...
DOSTLUK	Diğerkamlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...

DÜRÜSTLÜK	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
ÖZ DENETİM	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
SABIR	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
SAYGI	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
SEVGİ	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
SORUMLULUK	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
VATANSEVERLİK	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel vedağal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
YARDIMSEVERLİK	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

3.4 VERİLERİN ANALİZİ

Romanlar baştan sona defalarca kez okunmuş; MEB'in belirlediği kök değerlere göre on beş roman için ayrı ayrı okuma, not alma, ileti çıkarma, değerlendirme işlemi yapılmıştır. Her değerlendirme ile ilgili sonuçlar ayrı başlık altında toplanmış, değerlerle ilgili iletilerin romanlarda nasıl verildiği ve değerlerin nasıl işlendiği tespit edilmiştir. Ardından yorumlama yapılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1 AYTÜL AKAL’IN KİTAPLARINDA YER ALAN KÖK DEĞERLER

Çalışmanın bu bölümünde, incelenen kitaplarda karşılaşılan kök değerler Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı sıra ile ele alınıp değerlendirilmiştir.

4.1.1 Adalet Değeri

Adalet kelimesi Türkçe sözlükte, “yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması olarak tanımlanmaktadır.” (TDK, 2005: 10).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında adalet değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında adil olma, eşit davranma, paylaşma ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017: 8).

İncelediğimiz Aytül Akal kitaplarında Adalet değeri ana karakterlerin adil çocuklar olmaları, yasalara ve topluma saygılı olmaları ve eşitliğe önem vermeleriyle örtük biçimde yoğun olarak işlenmiştir.

Tablo 6: Adalet Değerinin Aytül Akal'ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Adil Olma	Eşit Davranma	Paylaşma
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	
SG1		68	
SG4	273		
KKI1		40, 89	
ZMR	161		

4.1.1.1 Adil olma

Adil sıfatı Türkçe sözlükte “doğruluktan ayrılmayan” ifadesiyle tanımlanmaktadır. (TDK, 2005: 23). Yazarımızın eserlerinde bu değeri genellikle örtük biçimde ifade ettiğini söylemek mümkündür.

Süper Gazeteciler serisi dört sınıf arkadaşının gazete çıkarmak için yaşadıkları maceraları anlatan bir seridir. Dördüncü kitap Yener'in, babasının düğünü için İzmir'de düğünün yapılacağı otele yerleşmesiyle başlamaktadır. Ve otelde yaşadıkları kitabın konusunu oluşturmaktadır. Yener, babasının eşinin İspanya'ya götürülecek kitaplarının arasında eroin satışının yapılacağını öğrenmiştir. Suçlulardan birinin otelde tanıştığı Azmi'nin dayısı olduğunu düşünmektedir. Bunu öğrenen Azmi “*Ailem de olsa, eğer yasadışı bir işe karıştıysa... Gereğini yapman doğru davranış olur.*” (SG4, 2016: 273) diyerek, suçlu akrabamız yada sevdiğimiz biri de olsa adaletin yerini bulmasını ve suçlu sevdiğimiz biri de olsa adil davranmamız gerektiğini vurgulamıştır.

ZombiliMombili Roman kitabı korku romanı yazması geren Özgür'ün açgözlü davranması sonucunda başına gelenleri anlatmaktadır. Özgür'ün yeğeni Barış, okulundaki bilim yarışmasına robot yaparak katılmış, yarışma esnasında Ali ile tanışmıştır. Ali okulun arka sokağındaki gecekondularda oturmakta, okula gidememektedir. Barış, Ali'nin birtakım

haklardan yoksun yaşamasına çok üzülmemektedir. Barış, bütün çocukların da eşit şartlarda eğitim görmesini arzulamaktadır. Barış'ın adalet arayışı, Özgür'le sohbetine şöyle yansıtılmıştır:

“-Dayı, dedi. Onun gibi kim bilir kaç çocuk vardır, fakirlikten okula gidemeyen.

- Öyle, dedi Özgür. Ne kadar şanslı olduğunu bil işte.

-Kötü durumda olanları görerek mutlu olmayı kendime yakıştıramıyorum dayı. Onlar da benim şartlarımda olsun istiyorum. O zaman daha mutlu olacağım.”(ZMR, 2016: 161).

Romanda adalet duygusunun bu şekilde yer almış olması değerler eğitimi açısından olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

4.1.1.2 Eşit davranma

Eşitlik ismi Türkçe sözlükte“denklik, müsavilik”olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 657). Bu kavram eserlerde kadın ve erkeğin toplum içinde eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğunu vurgulamak için işlenmiştir.

Süper Gazeteciler dört kitaptan oluşan bir settir. Dört sınıf arkadaşının gazete çıkarmak için yaşadıkları maceralar anlatılmaktadır. İlk kitapta gazeteyi Evren ve Yener çıkartmakta aralarına Selin'in katılmasından rahatsızlık duymaktadırlar. Bir kızın onlara katılmasını istememekte, bu işin kızlara göre olmadığını düşünmektedirler. Selin cinsiyet ayrımının yanlış olduğunu, kadın ve erkeğin eşit olduğunu arkadaşlarına, *“Gözünü açıp çevrene bakarsan, dünyada yirmi birinci yüzyıla gelene kadar çok şeyin değişmiş olduğunu anlarsın. Ama siz erkekler ne de olsa hala mağara devrinden kalmışsınız!”(SG1, 2016: 68)* cümleleriyle anlatmıştır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 Efes Antik Kent'te geçmektedir. Antik Kent'in geçmişten bugüne kentin sakinlerinin hikâyeleri anlatılmaktadır. Ana karakter olan Ceylan'ın annesi, hediyelik eşya dükkânı işletmektedir. Eşinin çalışmasını cinsiyetçi bir mantıkla eleştirenler, Ceylan'ın babası Hilmi Bey tarafından şu cümlelerle susturulmuştur: *“-Kadın işi, erkek işi diye bir şey yoktur. Karım da çalışacak, ben de çalışacağım; kızımıza iyi bir gelecek sağlayacağız, demişti.” (KKİ1, 2016: 40).*

Aynı kitapta Ceylan, arkadaşlarını harabelerde verilecek konsere bedava götürebilmek için plan yapmıştır. Onları gizli geçitten geçirecektir. Fakat kızlar oranının karanlık ve kızlar için tehlikeli olduğunu söyleyince Ceylan sinirlenmiştir. Arkadaşlarını eşitlik konusunda,

“Ne yani? Kız değil de oğlan olsam gidebilirdim öyle mi? Ne ilgisi var? Sizin gibi ödleler yüzünden herkes kızları böyle sanıyor. Ben kızların neler başarabileceğini herkese kanıtlayacağım, büyüyünce de göstereceğim.”(KKİ1, 2016: 89) cümleleriyle eleştirmiştir.

Romanlarda eşit davranma ile ilgili bulgular kadın erkek eşitliğiyle ilgilidir. Bu durum olumlu bir özellik olarak göze çarpmaktadır.

4.1.1.3 Paylaşma

Paylaşma tutumu diğer kök değerlerden “yardımseverlik”te de alt başlık olarak belirtilmiştir. Eserlerdeki paylaşma değeri yardımseverlik temalı olduğu için bulduğumuz değerleri o kısımda inceledik.

Adalet değerine yalnızca Süper Gazeteciler 1-4, ZombiliMombili Roman, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitaplarında rastlanmıştır.

4.1.2 Dostluk Değeri

Dost Türkçe sözlükte “sevilen, güvenilen arkadaş” ifadesiyle tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 562).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında dostluk değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında diğerkamlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

İncelediğimiz eserlerde dostluk değerine ve bu değere bağlı davranışlara fazlaca rastlanmıştır. Yazarın incelediğimiz bütün kitaplarında dostluk değerleri işlenmiştir. Yazar arkadaşlığa öylesine önem vermiştir ki çocuklar arkadaşlarını ailenin bir ferdi gibi görmekte dirler. Birbirleri için fedakârlık yapmaktan kaçınmazlar. Sevgilerini gizlemezler. Bağlarını asla koparmazlar.

Tablo 7. Dostluk Değerinin Aytül Akal'ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Diğer- kamlık	Güven Duyma	Anlayışlı Olma	Dayanış- ma	Sadık Olma	Vefalı Olma	Yardımlaş- ma
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
OBC					57		
SG1		18		12, 14, 41, 52, 85, 123, 124, 125, 171		73	26, 29, 69, 164
SG2		27, 125		24, 27, 34, 28, 29, 37, 38, 46, 53, 56, 89, 130, 206			36, 201
SG3		226		27, 178	64	58, 59	34, 131
SG4	88	269			23, 272	19, 104, 127	75
KKİ1	85		154		77, 111	52, 119	107, 117, 123, 127, 144

KAH	102		166, 167
ED		63	53
ZMR			60
ACC	137, 149, 151, 152	89	136

4.1.2.1 Diğerkâmlık

Diğerkâmlık Türkçe sözlükte “kişisel yarar gözetmeksizin başkalarına yararlı olmaya çalışma” olarak tanımlanmıştır (URL, 20). Kök değerlerden olan “sevgi” değerinin tutum ve davranış kısmında fedakârlık ifadesi yer almıştır. Diğerkâmlık ve fedakârlık kavramlarının birbirine yakınlığı ortadadır. Bulunan değerlerden dostlukla ilgili olanlar bu kısımda, sevgi ile ilgili olanlar fedakârlık kısmında işlenmiştir.

Süper Gazeteciler serisinde dört sınıf arkadaşının gazete çıkarmak için yaşadıkları maceralar anlatılmaktadır. Dört arkadaşın Selin, çantasında bulduğu nottan dolayı korku içindedir. Arkadaşlarına notta bahsedip onları da tehlikeye atmak istememektedir. Yazar Selin’in hissettiklerini şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Yalnız kendisi için değil, arkadaşları için de korkuyordu. En çok da onların arkadaşlığını kaybetmekten ölesiye korkuyordu.*” (SG4, 2016:88).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabı Antik Kent sakinlerinin hikâyesinin anlatıldığı serinin ilk kitabıdır. Kent sakinlerinden kedi Efes, gizli geçitteki çukurda mahsur kalmıştır. Kaplumbağa Kapkap güç bela uykusuna direnip arkadaşı Efes’e yardım etmeye çıkmıştır. “*Çalılıların altından sürünerek çıktı. Uykunun sırası değildi. Çelimsiz’i bulmalıydı. Onun burnu iyi koku alır, tüylerin Efes’e ait olup olmadığını şıp diye anlayabilirdi.*” (KKİ1, 2016: 85). Cümleleriyle yazar Kapkap’ın diğerkâmlığını anlatmıştır.

Kırmızı Arabanın Hayaleti romanı, her şehirde bir canlıya iyilik yapma görevi olan gençlerin işlerini bitirince son model kırmızı bir arabaya sahip olacak olmalarının ve bu süreçte vicdanlarıyla olan imtihanlarının anlatıldığı fantastik bir romandır. Kitabın bir yerinde diğerkâmlık yaptığı için kendini iyi hisseden genç kızın duyguları anlatılmıştır: “*Aslında gerçek bir İyilik Meleği gibi iyilik dağıtmak hoşuna gitmişti, kendini iyi hissettiriyordu.*” (KAH, 2016: 102).

Romanlarda diğerkâmlık ile ilgili bulguların arkadaşlıklar hakkında olduğu gözlemlenmiştir. Yazarın incelediğimiz kitaplarında dostluğa çok önem verilmiştir. Arkadaşları için diğerkâmlık yapmaktan çekinmezler. Bu durum olumlu gibi görünse de yanlış ilişkilerde olumsuz sonuçlara sebep olabilecektir.

4.1.2.2 Güven duyma

Güven duyma, Türkçe sözlükte “kuşku duymadan inanma ve bağlanma” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 816). Güven duyma tutumu sevgi ve dostluk kök değerlerinin ikisinde de yer almaktadır. Dostluk ile ilgili olanlar bu kısımda sevgi ile ilgili olanlar da sevgi temel başlığı altında incelenmiştir.

Süper Gazeteciler serisi dört çocuğun gazete çıkarmak için yaşadıkları maceraları anlatmaktadır. Serinin ilk kitabı Yener ve annesi Seher Hanım’ın ev tutmasıyla başlamaktadır. Evren balkondan bakarken yeni komşularını görmüş, Merhaba demek için evlerine gitmiştir. Seher Hanım, Evren ve Yener’in yeni tanışıyormuş gibi değil de yıllardır arkadaşlanmış gibi samimi davranmalarına şaşırmıştır. Birbirlerini uzun zamandır tanıyormuş gibi güvenmişlerdir. Eserde bu güven duygusu şu cümlelerle ifade edilmiştir: “*İki çocuk hiç de birbirini tanımıyor gibi davranmıyorlardı. Aksine sanki uzun süredir tanışan iki arkadaş gibiydiler.*” (SG1, 2016: 18).

Süper Gazeteciler 2 romanında Elif Selin’e, Yener ve Evren’e karşı iş birliği teklif etmiştir. Bu teklif üzerine: “*Selin’in gözleri parladı. Bu konuyu kaç gündür o da ciddi ciddi düşünüyordu. Ama birtürlü çıkar yol bulamamıştı. Elif ile iş birliği mükemmel bir teklifti. Elif iyi bir arkadaştı. Selin ona güvenirdi.*” (SG2, 2016: 27).

Aynı romanın devamında Elif, Selin, Evren, Yener karmaşık olayları çözmeye çalışırken Elif'in eline tarihi eser (heykel) geçmiştir. Elif tutuklanmaktan korkup durumu arkadaşlarına anlatmıştır. Arkadaşları onun yanında olduklarını, ona güvendiklerini, sorunu birlikte çözeceklerini söyleyerek bu cümlelerle rahatlatmıştır: *“Bakın, bu olayda hepimiz birlikteyiz. Eğer Elif suçlanacaksa, bizler de suç ortağı sayılırız.”* (SG2, 2016: 125).

Serinin 3. kitabında Elif, eğitim masraflarını karşılamak amacıyla para kazanmaya çalışırken yanlış işlere bulaştığını öğrenince utanıp ağlamaya başlamıştır. Selin: *“Senin para kazanma amacının, üniversiteye gidebilmek olduğunu biliyoruz Elif. Bunun için utanmana gerek yok. Okumak senin de hakkın.”* (SG3, 2016: 226). Cümleleriyle arkadaşına güvendiğini hissettirip onu teselli etmiştir.

Süper Gazeteciler serisinin son kitabında çocuklar uyuşturucu kaçırılan bir çeteye mücadele etmişlerdir. Yener ve Azmi uyuşturucu çetesinin peşindeyken arkadaşlarına yalan söylemek zorunda kalmışlardır. Yalanı ortaya çıkınca arkadaşları Yener'e yüklenmiştir. Fakat Selin, arkadaşına güvendiğini ifade edip onu şöyle savunmuştur: *“İzin verin de anlatsın. Biz arkadaşımıza güveniyoruz. Yalan söylemişse mutlaka doğru bir gerekçesi vardır.”* (SG4, 2016: 269).

Abur Cubur Canavarı romanında Bora'nın sağlıklı beslenmemesi ve uyurken her gece farklı bir hayvana dönüşmesiyle yaşadıkları anlatılmaktadır. Bora en yakın arkadaşı Erol'a her gece başka bir hayvana dönüştüğünü kanıtlamaya çalışmaktadır. Onun kendisine inanmasını istemektedir. Düşüncesini babaannesine anlattığında babaanesi Bora'ya arkadaşlığın güvenmek olduğu konusunda öğüt vermiştir: *“Yine de insanın gözüyle görmediği bir şeye inanmasını bekleyemezsin. İnanmasa bile sana güvenip destek oluyor mu, sen ona bak. Gerçek arkadaşlık budur.”* (ACC, 2016: 137). Güven duygusunun arkadaşlığın ilk şartı olduğu vurgulanmıştır.

Bora başına gelenleri arkadaşı Erol'a anlatsa da inandıramamıştır. Erol anlatılanları gerçek dışı bulmaktadır. Bora arkadaşının ona inanmamasına bozulmuştur. Gerçek arkadaşlığın ne olduğunu anlatmıştır ona:

“Özür dilemeni beklemiyorum, dedim. İnanıp inanmaman da önemli değil. Ben kendime güveniyorum ve ne dediğimi biliyorum. Ben buyum işte, anlattığım gibi. Gerçek arkadaşlar birbirlerini yargılamadan olduğu gibi kabullenir.” (ACC, 2016: 149-151).

Son olarak Bora yaşadığı macerayı arkadaşı Aylin'e anlatacaktır. Erol da Bora'ya inanmadığı için hatalı olduğunu anlayıp Aylin ve Bora'nın yanına gelmiştir. “*Ben de dinleyebilir miyim? dedi. Anlattıkların ister düş olsun ister gerçek, önemi yok. Sen benim en iyi arkadaşısın...*” (ACC, 2016: 152). Kitabın sonunda çocuklar arkadaşlarına güvenmeyi öğrenmişlerdir.

Güven duymaya dair tespit ettiğimiz bulgular dostlara güvenmek, her şartta dostların yanında olmak ile ilgilidir. Okurun güven duygusunu kazanması bakımından olumlu bir özellik olarak göze çarpmaktadır.

4.1.2.3 Anlayışlı olma

Anlayışlı olma, Türkçe sözlükte “ferasetli, hoşgörülü olma” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 103). Eserlerde sadece bir yerde rastlanmıştır. Fakat bütün eserlerde örtük olarak anlayışlı olma değerinin var olduğunu söyleyebiliriz.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabında Antik Kentte dün ve bugün yaşayan canlıların hikâyesi anlatılmıştır. Kitabın ana karakterlerinden Ceylan, arkadaşı Ayda ile kavga ederken öğretmen sınıfa girmiştir. Çocukları dinleyince sorunun birbirlerine karşı anlayışlı olmamaları olduğunu anlamıştır. Arkadaş olmanın anlayışlı olmayı gerektirdiğini

“İkiniz de birbirini seven iyi arkadaşlırsınız. Ancak, başka arkadaşlar da edinmeniz normal. Bu demek değildir ki birbirinizi unutacaksınız. Haydi, şimdi barışın bakalım.” (KKİ1, 2016: 154). Sözleriyle anlatmıştır.

Anlayışlı olmak ile ilgili sadece bir bulguya rastlanmıştır. Daha fazla yer verilmesinin bu değeri kazanmak açısından olumlu olacağını düşünmekteyiz.

4.1.2.4 Dayanışma

Dayanışma Türkçe sözlükte “bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 479). Vatanseverlik değerinin tutumlar kısmında “dayanışma”, Yardımseverlik değerinin tutumlar kısmında “iş

birliği yapmak” ismiyle yer almaktadır. Bizim burada işlediğimiz bulgular dostluk değeriyle bağlantılı olan dayanışma davranışlarıdır.

Süper Gazeteciler 1 kitabı Evren ve Yener’in on beş günde bir, birkaç sayfalık Süper Gazete adında bir gazete çıkartma çabasinda yaşadıkları maceraları konu edinmektedir. Çocuklar gazetesinin işlerini dayanışma içinde halletmektedirler. “Konuları birlikte seçmişler, haberleri birlikte toplamışlardı.”(SG1, 2016: 12).

Çocuklar gazeteleri için ilgi uyandıracakı düşüncesiyle ünlülerle röportaj yapmaya karar vermişlerdir. Bu konuda fikir birliğine varmaya çalışmaktadırlar.

“Diyorum ki, hemen ünlülerle başlamamız zor olur. Adım adım gidelim. Hem böylelikle ünlülerle nasıl konuşulur, nasıl soru sorulur diye deneyim de kazanmış oluruz. Dün akşam haberlerde Altay Şen’e çok benzeyen biri çıktı televizyona. Ne dersin buna?”(SG1, 2016: 41). Birbirlerine danışarak ortak bir karara varmaya çalışmaktadırlar.

Ertesi gün okullarına gelen ünlü şarkıcı Altay Şen ile röportaj yapmaya karar vermişlerdir. Röportaj yapmanın yollarını aramaktadırlar. Fikir birliği yaparak hareket etmişlerdir. “Ne söyleyeceklerini, söze nasıl başlayacaklarını daha düşünmemişlerdi. -Önce gazeteden söz edelim, sonra onunla röportaj yapmak istediğimizi söyleriz.” (SG1, 2016: 52). Cümlesi bunun göstergesidir.

Okullarına gelen ünlü şarkıcı Altay Şen ile röportaj için randevu almayı başaran Yener ve Evren, Yenerlerin evinde toplanıp soruları ve görev dağılımını belirleyeceklerdir. Uyanıklık yaparak onlara dâhil olan Selin de çocuklara eşlik etmektedir. Yener,

“-Ben herkese kalem kâğıt dağıtıyorum. Hepimiz aklımıza gelen soruları kâğıda yazalım, sonra da birbirimize okuyalım. İlginç bulduklarımızı şu deftere geçiririz. Hepsi Yener’in bu teklifini onayladı ve sorularını yazmaya başladı.”(SG1, 2016: 68). Önerisiyle dayanışmaya önem verdiğini göstermiştir.

İlerleyen sayfalarda işler iyice karışmıştır. Yener, Evren ve Selin, ünlü şarkıcı Altay Şen’in kaçırılmasını çözmeye çalışırken birlikte hareket etmişlerdir. Dayanışma içinde olduklarını gösteren diyalog şöyledir: “Evren’in bu fikre akli yattı.-Olur dediğinizi varsayalım. Nereden başlamamız gerektiği konusunda bir fikrin var mı?-Hep birlikte düşünelim. Mutlaka bir yerlerde ipucu vardır.” (SG1, 2016: 85).

Yaptıkları plan gereği Yener, Evren ve Selin sahte Altay Şen'in (Oğuzcan Selimoğlu) evine röportaja gitmişlerdir. Planları anlaşılmasın diye dayanışma ve uyum içinde hareket edeceklerdir. Yazar bu uyumu şu cümlelerle aktarmıştır:

“Yener fotoğraf makinesini hazırladı. Selin not tutmak üzere defterini çıkardı. Altay Şen'e sezdirmemeye çalışarak yeşil bereli adamın resmim çizmeye başladı. Evren ise kayıt cihazını çıkarıp sehpanın üzerine koydu. Mikrofonunun dolaşmış olan kablosunu düzeltti ve düğmesine basarak mikrofonu Altay Şen'e uzattı.”(SG1, 2016: 112).

Röportaj yaparken bir anda haydutların gelip Oğuzcan Selimoğlu'nu kaçırmaları çocukları şok etmiştir. Kaçırılma olayını çözmek isterken işler karmaşık bir hal almıştır. Bildiklerini masaya yatırıp olayları çözebilmeleri için Selin şöyle bir öneride bulunmuştur: *“-Okulun oradaki kafeye ne dersiniz? Belki Oğuzcan Selimoğlu'nun birkaç gün önce haydutlarla orada ne yaptığını da soruşturup öğrenebiliriz. -Tamam, bu çok iyi.”*(SG1, 2016: 123).

Olayları çözmek için herkes bildiğini aktaracaktır. *“Evet arkadaşlar. Şimdi başlayalım. Ben durumu özetleyeyim. Siz aklınıza önemli bir ipucu gelirse ilave edin. Herkes düşündüğünü söylerse belki çözüme yaklaşabiliriz.”*(SG1, 124-125). Cümleleri bunun göstergesidir.

Yukarıdaki dayanışma sonucunda olayları çözmek için Selin, Elif ve Yener Oğuzcan Selimoğlu ile röportaj yapmaya karar vermişlerdir. Oğuzcan Selimoğlu'nun iş bölümü yapmışlardır. Aralarında iş bölümü ise metne şu şekilde yansımıştır: *“Arabadan inmeden önce aralarında iş bölümü yaptılar. Selin ile Elif market sahibiyle Yener ise apartman kapıcısıyla konuşacaktı”.* (SG1, 2016: 171).

Süper Gazeteciler 2-Parktaki Esrar kitabı, adından da anlaşılacağı gibi çocuk parkı yapılması beklenen arazide yaşanan esrarengiz olayları anlatmaktadır. Elif, Süper Gazete ekibine katılabilmek için özgün bir röportaj konusu düşünmüş, fikrini Selin'e danışmaya karar vermiştir. *“Elif bir süre düşündü, kafasında plan yapmaya çalıştı. Sonunda bu işi tek başına değil, dayanışma ile daha kolay çözebileceğine karar verdi.”*(SG2, 2016: 24). Böylece gazete ekibine katılacaktır.

Selin Elif'in röportaj fikrini cazip bulmuştur. Elif ve Selin gazetenin yeni sayısı için birlikte hareket etmeye karar vermişlerdir. Böylece Evren ve Yener'i ikna edebileceklerdir.

“-Süper Gazete'nin yeni sayısı için bir röportaj konusu buldum. Ama eminim Yener'le Evren bizi yine atlatmaya çalışacaklar. Seninle iş birliği yapmayı önerecektim... Belediye Başkanı ile bu konuda

röportaj yapmaya değer gibi geldi bana, sen ne dersin?”(SG2, 2016: 27). “-Ben ağaçları kesmeye kalkışmayan, yeni ağaçlar diken ve bina yerine çocuklar için park yapan bir başkanla röportajın önemli olduğunu düşünmüştüm. İstersen başka konular da bulabiliriz...”(SG2, 2016: 28). “-Sen de çok yaşa Elif! Seninle iş birliği çok zevkli olacak.” (SG2, 2016: 29).

Diyaloglardan anlaşılacağı gibi yazar örtük olarak doğayı korumanın öneminden de bahsetmektedir.

Yener ve Evren gazeteyi hazırlarken yeteneklerine göre görev dağılımı yapmıştır.

“Klavyeyi çok hızlı kullanabildiği için yazıları Evren geçirirdi bilgisayara. Yener ise mizanpajda ustaydı. Sayfa düzenini o yapar, yazıları ve resimleri yerleştirir, sonra taşınabilir belleğe kaydedip Evren’e verirdi.” (SG2, 37-38). Cümleleri bu dayanışma durumunu bizlere yansıtmaktadır.

Röportaj konusunu araştırırken Evren, dostu Yener’i yalnız bırakmaz. Birlikte yaptıkları planı teyit etmek için sormuştur: *“-Evet. Bizim gazete için ideal bir röportaj konusu. Aslında dördümüz birlikte gideceğiz, plan bu. Değil mi çocuklar?”(SG2, 2016: 46).*

Elif, gazete grubuna dahil olmak için ne yapacaklarını Selin’e danışmıştır. Selin: *“-Ne yapmayı düşünüyorsun? Bir planın var mı? -Planımız! Diyerek düzeltti Selin. Sen akşam röportajı toparla. Yarın ben de göz atıp aklımda kalanları ilave ederim. Sonra Süper Gazete’ye teslim ederiz.” (SG2, 2016: 53). Cümlesiyle birlikte yapacaklarını vurgulamıştır.*

Kızlar Belediye Başkanı ile yapacakları röportaj için görev dağılımı yapmışlardır. Aşağıda okuyacağımız diyalog bu dayanışmayı ortaya koymaktadır:

“-Röportaj sırasında sen notları tut istersen. Soruları ben sorayım. -Bence ikimiz de hem not tutalım hem soralım.Elimizde teyp olmadığına göre, gözümüzden kaçan ya da yazmaya yetişemeyeceğimiz şeyler olabilir. Eğer ikimiz de not alırsak birimizin atladığını diğeri yakalamış olur, sonra bütün notları tek yazıda toplarız. -İyi fikir.”(SG2, 2016: 56).

Belediye Başkanı röportaj yaptıkları günün akşamında fikrini değiştirip parkın yapılmayacağını söylemiştir. Bunun üzerine Süper Gazeteciler dayanışma içinde bu işi çözmeye karar vereceklerdir: *“-Bence, Başkan’ın sözlerini siz de bir kâğıda yazıp yanınıza alın. Hepimiz akşam evdeokuyup yorumlamaya çalışalım. Belki birimizin yorumu gerçeğe yaklaşıp.”(SG2, 2016: 89).*

Çocuklar bu çelişkili ve gittikçe karmaşıklaşan olayları çözmeye çalışmışlardır. Bunun için birbirlerine fikir danışmaya ihtiyaçları vardır. Bu durum: *“Çocuklar birbirlerine soran*

gözlerle baktılar. Bir an önce buradan çıkıp aralarında konuyu enine boyuna tartışmalıydılar.” (SG2, 2016: 130) cümleleriyle anlatılmıştır.

Baş başa kalıp birbirleriyle konuşmak için okul çıkışını beklemişlerdir. Amaçları planlarını hepsinin çok iyi bildiklerinden emin olmaktır. “-*Dün gelişen olayları tekrar tekrar konuştuk. Artık herkes her şeyi biliyor, değil mi?*” (SG2, 2016: 206). İfadesi bunu göstermektedir.

Süper Gazeteciler 3-Likörlü Çokolata Selin’in babasının ilk evliliğinden bir kızının olduğunu öğrenmesiyle başlayıp bütün çocukları ilgilendiren bir hikâye haline gelmektedir. Yener’le Evren’in henüz durumdan haberi yoktur. Gazetenin yeni sayısı için röportaj ve yazılabilecek bir konuları kararlaştırmaya çalışmaktadırlar. Yener, fikirlerini Evren’e şöyle danışmaktadır:

“Bak ne geldi aklıma, cep telefonlarının en ekonomik nasıl kullanılabileceği konusunda öneriler içeren bir yazı koyalım Süper Gazete’ye, ne dersin? Bütün anne-babalar böyle bir konuya bayılır, ekmek peynir gibi satarız gazeteyi.”(SG3, 2016: 27).

Kitabın ilerleyen bölümlerinde olaylar karışmıştır. Selin’in ablası Meltem ortaya çıkmış, Selin’in annesi ve babası kavga etmiş, babası evden ayrılmak zorunda kalmıştır. Çocuklar arkadaşları Selin’e destek olmak için olayları araştırdıklarında bazı şeylerin ters gittiğini fark etmişlerdir. Hafta sonu öğrendiklerini pazartesi olduğunda herkes arkadaşlarına anlatma telaşına düşmüştür.

“Pazartesi sabahı okulda bir araya gelince bir gün önce yarım kalan haberleri ders zili çalmadan birbirlerine aktarabilmek için adeta yarıştılar, neredeyse hiçbiri diğerinin anlattığını tam olarak duymadı.” (SG3, 2016: 178). Cümlesi bu danışmayı ifade etmektedir.

Dayanışma ile ilgili bulgular Süper Gazeteciler serisinde tespit edilmiştir. Bulgular dört çocuğun gazeteye röportaj yapabilmek için dayanışma halinde olduklarını göstermektedir. Bu durum okura dayanışma tutumunu kazandırması açısından olumlu bulunmaktadır.

4.1.2.5 Sadık olma

Sadık olma Türkçe sözlükte “dostluğu ve bağlılığı içten olan” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 1676). Sadık olma davranışı vatanseverlik değerinde de bulunmaktadır. Burada işlenenler dostluk değeriyle ilgili olanlardır.

Oğlum, Ben Çocukken... adlı hikâye kitabında “Anne, Al Şunu Yanımdan!” isimli kısa öyküde annesi büyük oğlunun kendisiyle vakit geçirmemesinden yakınmaktadır. Delikanlı ailesinden ziyade arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi tercih etmektedir. Ergenlik dönemindeki çocukların arkadaşlıklarına bağlı, birbirlerine sadık oldukları vurgulanmıştır: “-Aslında sen de çıkmayıp evde biraz zaman geçersen... Oturup sohbet ederiz. Çay yaparım, birlikte içeriz. -Ayy! Çok sağol anne, ben almayayım! Sana ne yaptım da bana bu kadar büyük bir ceza veriyorsun? -Ne yani, bizimle oturup sohbet etmek ceza mı oluyor? Yüzünü o kadar az görüyoruz ki -Amma da abarttın anne! Arkadaşlarımla birlikte olmaktan daha çok hoşlanıyorum, hepsi bu!” (OBC, 2015: 57).

Süper Gazeteciler 1 romanında (Yener ve Evren) birlikte gazete çıkartan iki arkadaşın gazete çıkarma macerası anlatılmaktadır. Birbirlerinin başarılarını takdir ederek birbirlerine olan sadakatlerini göstermektedirler. “-Parlak fikirlerinin hayranıyım, dedi.-Bunca yaratıcı fikri nerden bulup çıkarıyorsun, bilmiyorum.-Sen de hiç fena değilsin, dedi Yener. -Ben fikir üretmede iyiyim ama uygulamada sen harikasin. Sen olmasan benim fikirlerim beş para etmezdi.”(SG1, 2016: 41).Diyaloguyla bu sadakatlerini ifade etmişlerdir.

Serinin ikinci kitabında gazeteye Elif ve Selin’in dahil olmaya çalışması ve bu vesileyle sıkı bir dostluğa adım atmaları anlatılmaktadır. “Hiç kuşkusuz, bir önceki serüveni birlikte çözmüş olmalarının bunda büyük payı vardı. Elif, Selin ile olan arkadaşlığının uzun süreli ve kalıcı olmasını diledi. Selin’in arkadaşlığından çok hoşlanıyordu.”(SG2, 2016: 34).Yazar Elif’in duygularını yazarken arkadaşına olan sadakatini de yansıtmaktadır.

Likörlü Çikolata (Süper Gazeteciler 3) kitabı Selin’in aile hayatındaki krizi çözmek üzerine bir kurguyla oluşturulmuştur. Selin, ondan bir şeyler gizledikleri için arkadaşlarına kırılmıştır. Çünkü bugüne kadar bütün sorunları birlikte aşmışlardır. “Selin gerçekleri öğrendiğinde, içten içe sevindi. Arkadaşlarını kaybetmek istemezdi.” (SG3, 2016: 64). Cümleleriyle Selin’in arkadaşlarına bağlılığı anlatılmıştır.

Süper Gazeteciler serisinin son kitabı Yener’in, babasının düğün davetiyesini almasıyla başlamıştır. Yıllardır görmediği babasının evlilik haberini almak Yener’in moralini bozmuştur. Gerçek bir dost olan Selin, Yener’e bu cümlelerle, “Sana şimdiden iyi yolculuklar. Moralini bozmamaya çalış. Hayatta oluyor böyle şeyler. Büyüklerin işlerini anlamak zor...” (SG4, 2016: 23) moral vermiştir.

Düğünün sonunda Yener ve arkadaşları, otelde tanıştıkları Azmi'yi sevmişlerdir. Hislerini ona şöyle anlatmışlardır: *“Kısa zamanda iyi bir arkadaş olduğumu kanıtladın. Seni hepimiz çok sevdik. Selin, Evren, Elif ve Furkan başlarını sallayarak Yener'i onayladılar.”*(SG4, 2016: 272).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabı Antik Kentte geçmişten bugüne yaşamış canlıların hikâyesi anlatılmaktadır. Bir gün harabelerde yaşayan kedi Efes ortadan kaybolmuştur. Onunla aynı yemek kabını paylaşan kaplumbağa Kapkap, Efes'in kaybolduğundan habersizdir. Kapkap Efes'i yakın dostu olarak görmektedir. Dostuna duyduğu sevgi ve sadakat hissini, *“Bekçi kulübesinin arkasına vardığında şaşırıldı; mama kabı ağzına kadar doluydu. ‘Ah, canuım, ben gelmeden yememiş,’ dedi kendi kendine. Yüreği arkadaşına karşı sevgi ve şefkatle doldu.”* (KKİ1, 2016: 77). Satırlarında okumaktayız.

Aynı kitapta öğretmen “arkadaşlık” kavramı hakkında atasözü söylemelerini istemiştir. Kitabın temel karakteri olan Ceylan'ın en yakın arkadaşı Ali cevap vermiştir. Arkadaşları yanlış söylediğini düşününce Ali, yaptığı açıklama ile arkadaşlığın sadakat temelli olduğunu ifade etmiştir: *“Ali, ‘Arkadaşlık emek ister, öğretmenim,’ dedi. ‘Anlamı kendi içinde: Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ.’”* (KKİ1, 2016: 111).

Sadık olma tutumuyla ilgili bulguların arkadaşlarına sadık olmayla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Dostluk değerine bağlı bir tutum olduğu için bu normal ve olumlu bir durum olarak görülmektedir.

4.1.2.6 Vefalı olma

Vefa kelimesi Türkçe sözlükte “sevgiyi sürdürme, sevgi olarak” tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 2084). Sevgi değerine ait tutumlar kısmında da yer almaktadır. Burada dostlukla ilgili olanlar işlenmiştir.

Süper Gazeteciler 1 romanında Yener ve Evren, gazete çıkarıcı iki arkadaştır. Evren, gazete ekibine dahil olmak isteyen Selin'in gazeteye alınmasını istememektedir. Fakat Yener, Selin'in bu işe çok emek verdiğini söyleyip katılmasını ister. *“Öyle deme! Zavallı kız bugüne*

kadar bizim ekibe katılmak için kendini az mı parladı?” (SG1, 2016: 73). Diyerek vefalı olduğunu ortaya koymuştur.

Serinin üçüncü kitabında çocuklar Selin’in ailevi sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Bu yüzden üçü de DNA örneklerini laboratuvara götürmek için Selin’den ayrılmışlardır. Bu yüzden Selin’in birlikte ders çalışma önerisini reddetmişlerdir. Selin’in, arkadaşlarının DNA örneklerini laboratuvara götürdüklerinden haberi yoktur. Arkadaşlarının kendisini reddetmesinden dolayı kırılmış olabileceğini düşünmüşlerdir. Ona vefalı olduklarını nasıl gösterebileceklerini konuşmuşlardır: *“Eve döner dönmez Selin’i arayıp ders konusunda telefonda yardımcı olabilir miyiz diye soralım. Bu fırtınalı günlerde arkadaşlığımıza gereksinimi vardır aslında, dersi bahane olarak öne sürmüştür.” (SG3, 2016: 58-59). Bunun için öneri de bulunmuşlardır.*

Süper Gazeteciler 4-Belalı Davetiye kitabı Yener’in babasının düğün davetiyesini okumasıyla başlamıştır. Evren, dostu Yener’e moral vermek için onunla şakalaşmış, güreşmişlerdir. *“Yener gülerek Evren’in üstüne saldırdı; iki arkadaş itiş kakış yerlerde yuvarlanmaya başladılar. Seher Hanım iki bardak çikolatalı sütle odaya girdiğinde, onlar kan ter içinde hala güreşiyorlardı.” (SG4, 2016: 19). Bu tavırla Evren dostuna karşı vefasını göstermiştir.*

İlerleyen bölümlerde Selin halasıyla birlikte Yener’in yanına (Yener’in babasının düğünün yapılacağı otel) gelmiştir. Yener, Evren de geleceği için mutludur: *“Yener, sevinç içindeydi. Birkaç saat sonra Evren de katılacaktı aralarına.” (SG4, 2016: 104).*

Yener’in yanına giden Selin ve Evren bir araya gelip olayları konuşurken Elif, Selin’i aramıştır. Ulaşamayınca korkmuş, Evren’le konuşmuştur. *“İyiyiz iyiyiz, merak etme. Selin de, Yener de burada. Sabahtan beri ancak yalnız kaldık da, olayları tartışıyorduk, o arada Selin telefonun sesini duymamıştır.” (SG4, 2016: 127). Arkadaşını merak etmek, onun için endişelenmek de vefalı olmanın kanıtıdır.*

Kayıp Kitaplıktaki İskelet-1 kitabı Efes Antik Kent’te geçmektedir. Kedi Efes mama kabındaki mamaların yenmiş, yerine çiçek bırakılmış olduğunu görmüştür. Bir zaman sonra mamaları yiyenin kaplumbağa Kapkap olduğunu öğrenmiştir. Kapkap kendisini besleyen Ceylan’a teşekkür etmek için çiçek bırakmaktadır. *“Efes ağzındaki lokmayı çiğnerken, aklına takılan soruyu sormadan edemedi: -Çiçekleri sen mi bırakıyordun? -Evet, yiyecekler için*

Ceylan'a teşekkür ediyordum..."(KKİ1, 2016: 52).Söylediği gibi vefalı olduğunu göstermek için mama kabına çiçek bırakmaktadır.

Efes kaybolmuştur. Gizli geçitte Efes'i arayan kaplumbağa Kapkap ve köpek Çelimsiz oldukça endişelidirler. Kapkap (Efes'in annesi) Hadrian'ı kaybettiği gibi Efes'i de kaybetmekten korkmaktadır. "*Kapkap yanıtlamadı. Şaka kaldıracak halde değildi. Efes'i çok merak ediyordu. Kendi çocuğu olmadığından mı ne, kediyi hem arkadaş hem de yavrusu gibi görmeye başlamıştı.*" (KKİ1, 2016: 119). Kapkap eski dostuna olan vefasından onun emaneti Efes'e de sahip çıkmaktadır.

Esrarengiz Duman romanı Pelin'in kimya mühendisi olan babasının işi için ailece Çin'e gitmeleri ve orada yaşadıkları esrarengiz olaylar anlatmaktadır. Pelin ve arkadaşı Merve gizemli adamlar tarafından kaçırılıp kapalı bir odaya kapatılırlar. İki arkadaş bu kötü olayı birbirlerine destek olarak anlatırlar. "*İyi ki yanındasın Pelin. Sen olmasan ne yapardım bilmiyorum.*" (ED, 201: 63). Merve'nin bu cümlesi dostluklarını göstermektedir.

Abur Cubur Canavarı kitabının temel karakteri Bora'dır. Bora'nın sınıf arkadaşı Yasemin, taşınacağı için okulunu değiştirmek zorundadır. Arkadaşlarıyla vedalaşırken üzgündür. "*Teneffüste ona veda mektubu yazıp sırasına bırakmamız, Aylin'in fikriydi. Yasemin, onları bulunca çok şaşırды, neler yazdığımızı okuduğunda da çok duygulandı. Hıçkırıklar, sarılmalar, ağlamalar...*"(ACC, 2016: 89). Çocukların vefa duygusu romanda böyle yansıtılmıştır.

Bulgularda vefa tutumunun arkadaşlığı devam ettirmek üzerine oluşturulduğunu fark ettik. Roman karakterleri arkadaşlarına vefa göstererek ilişkilerini uzun zaman devam ettirmektedir. Bu durumun arkadaşlık ilişkilerinin sürekliliği açısından önemlidir.

4.1.2.7 Yardımlaşma

Yardım kelimesi "kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma" anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 2134). Yardımseverlik değerinden farklı olarak burada dostluk değeriyle ilgili kısımlar işlenmiştir.

Süper Gazeteciler 1 romanında Yener ve Evren on beş günde bir çıkaracakları süper gazete için mahallenin bakkalı Nazmi Amca'yla röportaj yapmışlardır. Nazmi Amca'nın işleri iyi gitmemektir. Böyle giderse dükkânı kapatmak zorunda kalacaktır. Bu yüzden çocuklar Nazmi Amca'ya yardım etmişlerdir.

“Nazmi Amca hayli duygusal konuşmuş, mahalleli etkilenir de belki alışverişlerinin birazını bakkala ayırır. -Baksana Nazmi Amca dükkânı kapatıp torununun evine gitmekten söz ediyor. Oysa bu mahallede ben doğmadan önce de bakkallık yapıyormuş. Ondan önce de babası bakkalmış.”(SG1, 2016: 26).

Evren, babasından gazeteyi basabilmeleri için maddi destek görmektedir. Babası çocukların bu çabasına kayıtsız kalmamakta ona yardım etmektedir. *“Baskı makinesinin sık sık biten renkli tonerinin ücretini karşılaması için babası annesinden gizli ona para verirdi.”*(SG1, 2016: 29).

Yener ve Evren, Selin'e gazetede görev vermek istememektedir. Yener, Selin'in çok üzülüğünü fark eder ve ona yardımcı olur. Önemli bir görev vererek onu mutlu etmeye çalışmıştır. Dostuna böyle yardım etmiştir: *“Yener, kızın üzülüğünü fark etti. Kaç yıllık sınıf arkadaşlarıydı ve bu işe girmeye çok istekliydi. Gönlünü almak istedi. -Selin çok önemli bir görevin olacak Selin. Not tutacaksın.”* (SG1, 2016: 69).

Kitabın ilerleyen kısımlarında Evren kaçırılmıştır. Evren'in kaçırılması arkadaşlarını çok üzmüştür. Yener kızları sakinleştirip Evren'i kurtaracaklarını söylese de onun da içi korkuyla dolmuştur.

“Arkadaşlarının neredeyse ağlamak üzere olduğunu fark edince Yener kendinden emin bir ses tonuyla arkadaşlarını teselli etti. Ama aslında görüldüğü kadar emin değildi. Evren'i kurtarmak bir yana, izini nasıl bulacaklarını bile bilmiyordu. Biraksalar o da hüngür hüngür ağlayabilirdi.” (SG1: 2016: 164). Yener kızlara böyle güven ve moral vermeye çalışmıştır.

İkinci kitapta Yener, tam servise bindiğinde cüzdanını evde unuttuğunu fark etmiştir. Eve dönüp cüzdanını almak istemiştir. Sınıf arkadaşı Sinan, zor durumda olan Yener'e borç para vermeyi teklif ederek *“Üzülme, ben sana borç veririm. Yarın ödersin.”*(SG2, 2016: 36). ona destek olmuştur.

Olaylar karışmış Elif'in babası hapse atılmıştır. Elif çok üzgündür. Babasına yardım edebilmek için neler yapabileceğini arkadaşlarıyla konuşarak bulmaya çalışmışlardır. *“Okula*

gidip durumu arkadaşlarına açıklarsa belki bir çözüm bulabilirlerdi.”(SG2, 2016: 201). Elif arkadaşlarından böyle yardım istemiştir.

Üçüncü kitapta Selin’in aile hayatındaki sıkıntılar üzerinden yaşanan bir macera vardır. Yener de Selin’e sıkıntılarını unutturmak için yeni bir konu bulup Selin’e görev vermeyi önermiştir. Arkadaşlarına böyle yardımcı olacaklardır: *“Süper Gazete için yeni bir konu bulalım ve konuyu Selin’in araştırmasını isteyelim. Düşüncelerinden biraz uzaklaştırabiliriz belki. Çok üzülüyor kız.”* (SG3, 2016: 34).

Elif, kardeşi Arif fenalaşınca ne yapacağını bilememiştir. Evren’i arayıp yardım istemiştir. Evren onları babasının hastanesine götürüp sonra da eve bırakmıştır. Aralarında şöyle bir konuşma olmuştur: *“Evren, Elif ile kardeşini evlerine bıraktı.-İyi olduğunuzdan emin misiniz?Elif ve Arif de başını salladılar. -Babam tahlil sonuçlarını bana iletcek. Sizi hemen ararım.-Teşekkür ederim Evren. Çok iyi bir arkadaşsın.”* (SG3, 2016: 131).

Son kitapta Yener babasının düğünü için şehir dışında bir otele yerleşmiş orada işler karışınca işitme engelli numarası yapmak zorunda kalmıştır. Arkadaşı Okan bilgisayar vasıtasıyla ona işaret dilinde birkaç cümle öğretecektir.

“Okan göstereceği cümleyi önce kutuya yazıp yolladı. Sonra kameradan işaret diliyle nasıl söylenebileceğini gösterdi. Sonra ikinci cümle... Ardından birkaç tane daha...-Not alsam da hepsini hatırlayamam artık, bu kadarı şimdilik yeter.Yener işaret diliyle Okan’a ‘Teşekkür ederim,’ dedi.”(SG4, 2016: 75).Yener, Okan’a minnettar olmuştur.

Evren, annesi Sümbül Hanım hastalandığı için sorumluluğu artan Elif’e yardım etmektedir.*“Sümbül Teyze hastalandı ya, Elif bir süre annesinin kapıcılık işini üstlenecek. Taşınacak ağır şeyler olduğunda ben de gider yardım ederim Elif’e diye düşünüyorum.”*(SG4, 2016: 75).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 romanında kedi Efes gizli geçitteki çukura düşmüştür. Kaplumbağa Kapkap, köpek Çelimsiz’e ulaşabilmek için yilandan yardım istemiştir.

“Sonra, ‘Tamam işte, o ‘teneke yuvarlayan’ için bir şeyler yapabilirsin. Altan ulaşamıyorsan, üstten ulaş. Ağaca çık ve o ipe asıl.’ Karayılan bir hamlede ağacın gövdesinden dala ulaştı, oradan ipe sarılıp aşağıya doğru salıncak gibi sallandı.”(KK11, 2016: 107). Kitabın bu satırları hayvanlar arasında yardımlaşma duygusu olduğunu düşündürmektedir.

Kapkap, köpek Çelimsiz'den Dostu Efes'i kurtarması için yardım istemiştir: "*Efes çok iyi bir kedi. Başına bir iş gelmesini istemem. Sen yardım etmeyeceksen, çek git. Ben dostumu terk etmem. Koku alamasam da geçide girer bakarım orada mı diye.*" (KK1, 2016: 117).

Efes'i bulan Çelimsiz: "*-Efees, korkma biz buradayız, diye seslendi Çelimsiz. Kapkap da cesaret vermeye çalıştı: -Sana yardım getirmeye gidiyoruz, biraz daha sabret arkadaşım. Duydun mu?*" (KKİ1, 2016: 123). Cümleleriyle arkadaşına hem destek olmuş hem yardım etmiştir.

Efes'e yardım bulana kadar hayatta kalabilmesi için yiyecek ve su bulmaya çalışmışlardır. "*Duydun sen de. 'Açım' dedi. 'Su!' diye seslendi. Derdimizi anlatacak birini bulana kadar Efes'i bulunduğu yerde besleyerek canlı kalmasını sağlamalıyız. Hele bir gücünü toplasın. Onu oradan çıkarmanın yolunu da buluruz.*" (KKİ1, 2016: 127).

Köpek Çelimsiz, Efes'i kurtarmaya gitmiştir. Ama giderken yavrularını yalnız bırakmıştır. Efes'i arkadaşlarına emanet edip hemen yavrularının yanına dönmüştür. "*Çelimsiz, artık dönmek zorundaydı. -Ben gidiyorum, yavrularım açlıktan bayılmak üzeredir. Onları doyurup tekrar gelirim, merak etme.*" (KKİ1, 2016: 144).

Kırmızı Arabanın Hayaleti romanının bir bölümünde Adana'da çevrilen kamyondan Suriyeli kaçak işçiler çıkmıştır. Polis ve genç kız onlara yardım etmiştir. "*İki polis, ayakta duramayacak kadar güçsüz ve hasta olanların inmelerine yardım ediyordu.*" (KAH, 2016: 166). "*Polis bitkinlikten yere yığılmış kaçakların en kötü durumda olanlarına birer yudum içirdi.*" (KAH, 2016: 167).

Esrarengiz Duman romanının temel karakteri Pelin'in küçükken Çin'de yaşadıkları dönemde esrarengiz dumanı soluduktan sonra fiziksel gelişimi yavaşlamıştır. Alıngan ve sinirli bir kız olmuştur. Arkadaşı Merve dumandan habersiz arkadaşının daha iyi olması için tavsiyelerde bulunmuştur. "*Bak incecik kalacağım diye yemiyorsun, anlıyoruz, ama bizim yaşımız gelişme çağı kızım. Rejimi, diyeti falan bırak, zaten ufak tefek yapıdasın, baksana haline. Hem insan aç olunca, huysuz ve sinirli de oluyor.*" (ED, 2016: 53) cümleleriyle ona yardımcı olmuştur.

ZombiliMombili Roman kitabının ana karakteri Özgür'dür. Özgür, lanetli antikalarından kurtulmaya çalışan bir yazardır. Eşyalardan biri olan beyaz tavşanı yeğeni Nilsu almıştır. Özgür yeğeni hakkında endişe ettiği için tavşanı geri almanın yollarını aramaktadır. "*-Bak*

Nilsucuğum, tavşanı bana geri ver.Nilsu, dayısından önce davranıp telaşla tavşanını kucakladı. Bağına bastı.-Geri mi, hayır! O benim.-Evet, ama sana ve bütün ailene kötülük yapabilir.” (ZMR, 2016: 60).

Abur Cubur Canavarı romanında Bora'nın kanguru olup komşusunun bahçesindeki otları yemesinin üzerinden bir hafta geçmiştir. Bahçe güzelleşmeye başlamıştır.“*Annem, ‘Bu bahçıvan işini düşünmekle ne iyi yaptın Boracığım, sayende kadıncağızın yüzü güldü’ deyip duruyordu. ‘Hatta geçen gün markette gördüm, yemin ederim 20 yaş gençleşmiş gibiydi...’*”(ACC, 2016: 136). Bora da hatasını düzelttiği için mutlu olmuştur.

Yardımlaşma tutumu; arkadaşlarının birbirlerine maddi-manevi destek olmaları, birlikte hayvanların ihtiyacına cevap vermeleri, çevrelerindeki insanlara yardım etmeleri durumlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Yardımlaşma tutumunun çokça bulunması ve güzel örneklendirilmesi olumlu bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi “Dostluk” değerine kitapların çoğunda rastlanmıştır. Annem Neden Çıldırıldı?, Oğlum Neredesin?, Kızım Neredesin?, Kızım, Ben Çocukken..., Kayıp Kitaplıktaki İskelet-2 Yaşayan Ölüler kitaplarında “dostluk” değeri hakkında bulguya rastlanmamıştır.

4.1.3 Dürüstlük Değeri

Dürüstlük Türkçe “sözlükte davranışlarında doğruluktan ayrılmama” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 589).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında dürüstlük değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

İncelediğimiz Aytül Akal eserlerinde dürüstlük bulgusuna çokça rastlanmıştır. Yazarın çocuk karakterleri dürüstlük değerine sahip çocuklardır.

Tablo 8. Dürüstlük Değerinin Aytül Akal'ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Açık ve Anlaşılır Olma	Doğru Sözlü Olma	Güvenilir Olma	Sözünde Durma
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
KN		11, 50		
SG1		55, 58, 193		75
SG2		11, 81, 139	131	133, 177
SG3				67
KKİ1			83	
ED	105			122
ZMR		56, 57	150, 151	145
ACC				22

4.1.3.1 Açık ve anlaşılır olma

Açık ve Anlaşılır Olma tutumu ile ilgili bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Esrarengiz Roman kitabındaki ana karakter Pelin bütün arkadaşlarına çok kötü davranan bir çocuktur. Arkadaşı Merve tüm açık sözlülüğüyle Pelin hakkındaki düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

“-Tamam, artık kızarsan kız, senden mi korkacağım? Açıkça söylüyorum işte, bazen herkese çok kötü davranıyorsun. Her şeyi eleştiriyorsun. Sinirli ve huysuzsun. Ayrıca çok kırıcı oluyorsun. Ne zaman nasıl tepki vereceğini bilmediğimiz için yanında dikkatli konuşuyoruz.”(ED, 2016: 105).

Açık ve anlaşılır olma tutumuna ait saptanan tek bulgunun olması olumsuz bir durum olarak dikkat çekmektedir.

4.1.3.2 Doğru sözlü olma

Doğru Sözlü Olma tutumu ile ilgili bulgular aşağıda sıralandığı gibidir:

Kızım Neredesin?Kitabında özgür olmak için 18 yaşına gelmenin gerektiği düşüncesi sorgulanmıştır. Kız annesine bu tabuyu yıkan, çok da doğru bir cevap vermiştir.

“Anne, karar verme ve doğruyu kavrama yetisi, 18 yaşına geldi diye bir akşamdan ötekine insanın içine doğmaz ki. Öyle yetişkinler var ki görsen, küçücük bir çocuktan daha sorumsuz ve düşüncesiz. Benim yaşımdakiler inan bu tip insanlardan daha olgundur.” (KN, 2014: 11).

Aynı kitabın “Anne, Yeni Arkadaşım Harika!” hikâyesinde küçük kızın sınıfına yeni arkadaşı katılmıştır. Çocuğun parçalanmış bir ailesi vardır. Hayatını arkadaşlarına olduğu gibi dürüstçe anlatmıştır. Yazar, arkadaş seçiminde doğru sözlü olmanın önemini satırlara şöyle aktarmıştır: *”Yeni gelen çocukla da yeşil gözlü olduğu için değil, çok iyi bir çocuk olduğu için arkadaş oldum. Bir kere dürüst ve mert. Hiç yalana kaçmadan her şeyi olduğu gibi söylüyor.”* (KN, 2014: 50).

Süper Gazeteciler 1 kitabında çocuklar (Elif, Yener, Selin, Evren) Altay Şen’in evine gazete için röportaj yapmaya gideceklerdir. Sanatçının hayranı olduklarını ama asıl maksatlarının imza almak olmadığını anlatacak kadar dürüst olmaları gerektiğinin farkındadırlar.

”Kadın kapının önünde duran çocuklara seslendi:-Bir dakika! Elinizde kağıt kalem göremiyorum ama!Evren atılıp durumu kurtardı:-Evet, ama biz imza için gelmedik zaten. Altay Şen’in hayranıyız ve onunla röportaj yapmak istiyoruz.” (SG1, 2016: 55). Diyalogu bu dürüstlüğü anlatmıştır.

Çocukların Tarih Öğretmenleri Osman Bey, öğrencilerine her zaman doğru yolu göstermiş, örnek olmuştur. Sınıfta bir açıklama yapacağını söyleyince bütün öğrenciler sus pus olup onu dinlemişlerdir. *“Çocuklar, sizi hayal kırıklığına uğratmak istemezdim ama karşınızda gördüğünüz Altay Şen değil, yalnızca onun benzeri. Gerçekten de çok benziyor değil mi?”* (SG1, 2016: 58). Bu açıklamasında da doğru sözlü davranmıştır.

Altay Şen’in kim olduğu ortaya çıkınca gerçek Altay Şen olayları tüm dürüstlüğüyle anlatmıştır. Kitabın tamamında verilen mesaj da dürüstlüğün önemli olduğu yönündedir.

”Çocukların şantaj ve tehditten söz etmesi Altay Şen’i şaşırttı. -Oğuzcan Selimoğlu’nu ölümle tehdit etmek mi? Kim, ben mi, ben kendisini üç yıldır görmedim. En son üç yıl önce hesaplarımda bazı yolsuzluklar yaptığından kuşkulandığım için işten çıkarmıştım. Elimde delil olmadığı için herhangi bir suçlamada bulunmadım. Ama imzayı takip ederek hesaplarımdan çok büyük paralar sızdırdığından eminim.” (SG1, 2016: 193).

Süper Gazeteciler 2 kitabının ana karakterlerinden Elif kendine kötü davrananlara bile iyi niyetle yaklaşmanın, o insanların içindeki iyiyi ortaya çıkartacağını öğrenmiştir. Elif bilir ki, insanların doğru bir yöntemle özelliklerini söylemek dürüstlüktendir. Doğrular öncelikle kendimizi iyi hissetmemiz için söylenmelidir.

”Eğer insanlara duymak istedikleri şeyleri söyler, onları mutlu edersen, öfkelerini kolayca unutabilirlerdi. Bu yöntemi uygularken kendisini ikiyüzlü hissetmemek için, sözcükleri seçerken gerçekleri yeğlerdi.” (SG2, 2016: 11) cümleleriyle yazar okura mesaj vermektedir.

Elif, Selin, Yener Ve Evren röportajla ilgili bilgi verirken olanları dosdoğru anlatma kararı almışlardır. Onlara göre doğruyu söylemek yalan söylemekten daha kolaydır. *“-Her şeyi olduğu gibi anlatacağız.-Sanırım haklısın.-Hem yalan söyleyip başımızı derde de sokmamış oluruz. -Haklısın. Yalan yerine doğruyu söylemek her zaman daha kolay.”*(SG2, 2016: 81).

Dürüst davranmak kimsenin bilmediği ortamlarda da önemlidir. Elif fabrika müdürünün kendisine verdiği taksi parasıyla taksiye binmediği için para elinde kalmıştır. Bu para kendisine ait olmadığını için iade etmeye karar vermiştir.

“Gerek fabrikaya gidişte taksi kullanmadığı, gerekse dönüşte kendi evi yerine daha kısa mesafe olan Yener’in evine gittiğinden, taksi parasının büyük kısmı arttı. Elif kendini çok mahcup hissetti. Bu para onun hakkı değildi. En kısa zamanda fabrikaya iade etmeliydi.”(SG2, 2016: 139).

ZombiliMombili Roman kitabının ana karakteri Özgür’dür. Özgür korku romanı yazmaya çalışan bir yazardır. Özgür evindeki lanetli antikalarından kurtulmak için onları antikacıya götürüp satmıştır. Antikacı ücretlendirme konusunda beklediğinden daha dürüst davranmıştır.

“-Bak, oğlum dedi. Bu parçaların değeri, benim sana önereceğim çok üstünde olabilir. O zaman aradaki farkı sana ödemem gerekir, ancak bu şartla alabilirim. Merak etme delikanlı, gerçek değerleri daha yüksekse mutlaka arayıp kalan borcumu ödeyeceğim, dedi antikacı. -Çok şaşırdım doğrusu. Yeryüzünde sizin gibi dürüst insanların kalmadığını sanırdım, dedi.”(ZMR, 2016: 56-57).

Kahramanların doğru söylediklerinde zor durumda kalacak olsalar da doğru sözlü olmayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu davranışın olumlu örnek olacağı kanaatindeyiz.

4.1.3.3 Güvenilir olma

Güvenilir olma Türkçe sözlükte “güven duygusu veren, itimatlı” anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 816). Sorumluluk değerinde tutarlı ve güvenilir olmak ismiyle yer almaktadır. Bu kısımda yer alan bulgular dürüstlükle ilgili olanlardır.

İkinci kitapta belediye parkının çalışma alanında Elif’in kardeşi Arif bir heykel bulmuştur. Onu eve getirmiştir. Elif tarihi eser olduğunu düşünüp korkmuştur. Daha sonra heykelin sahte olduğu anlaşılınca da onlara ait olmayan bir eşyayı almaları doğru değildir. “-Ama hırsızlıktan beraat etmiş değiliz!-Sahte bile olsa, gizlice alınan şey, hırsızlığa girerdi. -Bence yine de gidip yerine koyalım.” (SG2, 2016: 131). Dolayısıyla yerine koymaya karar verirler.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet-1 kitabı Efes Antik Kent’te geçmektedir. Harabelerde yaşayan kaplumbağa Kapkap, Efes’in güvenilir bir kedi olduğunu kabul etmektedir. “*Biraz düşününce, Efes’in dürüst olduğunu kendi de kabul etti. Yalan söyleyecek ya da numara yapabilecek bir kediye benzemiyordu.*” (KKİ1, 2016: 83).

ZombiliMombili Roman romanında Özgür, korku romanı yazmaya çalışan bir yazardır. Yazdığı romana son düşünmektedir. Gençlerin arkadaş seçerken dürüstlüğe önem vermek yerine dış görünüme kanmalarını,

“*Kendisi de dâhil olmak üzere, çoğu gencin arkadaş seçerken kişilikten çok dış görünüme önem verdiği gerçeğini acımasızca gözler önüne serecekti. Birbirlerini anlamak için zaman ayırmamalarını, marka saplantılarını, kısa yoldan zengin olmak için fırsat arayışlarını, tutkularının peşine düşmeye üşenmelerini, çalışmaktan kaçınmalarını...*” (ZMR, 2016: 150-151) cümleleriyle irdelemiştir.

Güvenilir olma tutumu yalan söylememe üzerine işlenmiştir. Bu tutumun üç bulguyla sınırlı kalması olumsuz bir olarak göze çarpmaktadır.

4.1.3.4 Sözünde durma

Sözünde durmak, bir mesele, durum hakkında taahhüt ettiğini yerine getirmek olarak tanımlanabilir. Sözünde durma tutumu sorumluluk değerinde de yer almaktadır. Burada yer

alan değerler dürüstlük değerine uygun olanlardır. Diğerleri sorumluluk değeri içinde gösterilmiştir.

Süper Gazeteciler 1 romanında, çocuklar tam röportaj saatinde Oğuzcan Selimoğlu'nun evinin önünde hazır bulunurlar. Oğuzcan Selimoğlu gazetecilerin dakik olmalarına, sözlerinde durmalarına şaşırır. Şaşkınlığını “*Ooo, buyursunlar efendim. Küçük gazeteciler tam zamanında gelmiş. Buyurun, buyurun...*” (SG1, 2016: 75). Cümlesiyle ifade etmiştir.

2. kitapta Elif, sözünde durmuş, fabrika müdürünün tam da söylediği saatte fabrikada olmuştur. Geç kalmamak için elinden geleni yapmış, bu davranışıyla arkadaşlarına da örnek olmuştur. “*Sedat Amca Elif'i üçe beş kala fabrikanın karşısında indirdi. Elif arkadaşlarına el salladı. Koşarak içeriye girdi. Kapıdaki görevliye gelişi hakkında bilgi verilmiş olduğundan biri onu alıp asansöre bindirdi.*” (SG2, 2016: 133).

Evren sokak kedilerine süt vermek için bakkal Nazmi Amca'dan aldığı kabı söz verdiği gibi hemen iade etmiştir. “*Şişeyi Nazmi Amca'ya hemen geri götürmesi gerektiğini hatırladı. Depozitosunu ödemededen almış, şişeyi birazdan getiririm, demişti.*” (SG2, 2016: 177).

Serinin üçüncü kitabında Elif verdiği sözü tutabilmek için arkadaşlarından ayrılmak zorunda kalmıştır. “*-Çocuklar benim verilmiş bir sözüm var, röportajın bu saate kadar biteceğini hesaplayıp söz vermiştim. Burada sizden ayrılmak zorundayım.*” (SG3, 2016: 67). Verilen sözün her şartta tutulması gerektiğini göstermektedir.

Esrarengiz Duman kitabında Pelin'in babası Çin'de çalışırken annesi hastalanmıştır. Tedavisi çok zor olan bu hastalığı iyileştirmek için doktorun bir şartı vardır. Babası artık ilaç araştırması yapmayacaktır. Ayhan Bey eşinin iyileşmesi karşılığında verdiği sözü tutupçalışmalarını durdurmuştur: “*O sırada ne işimi ne geleceğimizi düşünebilecek durumdaydım. Tek istediğim, annenin iyileşmesiydi. Onlara verdiğim sözü tuttum, Şanghai'daki zamanımı hemen hemen hiçbir şey yapmadan geçirdim.*” (ED, 2016: 122). Bu davranışıyla kızına örnek olmuştur.

ZombiliMombili Roman kitabının önemli karakterlerinden Barış, okul projesi için yaptığı robotunu okul bahçesinde karşılaştığı küçük Ali'ye vereceğine dair söz vermiştir. “*-Abicim, bana söz verdin. Robotu vereceksin değil mi?-Evet, dedim ya, merak etme.*” (ZMR, 2016: 145). Ve sözünün arkasındadır.

Abur Cubur Canavarı kitabında Bora'nın anne ve babası ona sürekli abur cubur yedirmeye çalışmaktadır. Bora da bunun nedenini sormak için dedesine gitmiştir. Dedesine onlara söz verdiğini söyleyerek açıklamak istememiştir. *“Babaannem yumuşayıp, ‘Biraz çıtlatsak...’ diyecek oldu, dedem hemen kaşlarını çattı. -Sakın ha! Sonra uçar mı kaçar mı bilemeyiz. Hem söz verdik! dedi.”*(ACC, 2016: 22). Bora'nın babaannesini de uyarmıştır.

Dürüstlük değerine en fazla Süper Gazeteciler 2 kitabında rastlanmıştır. Onun dışında serinin 1. Ve 3. Kitabı, Esrarengiz Duman, Kızım Neredesin? ZombiliMombili Roman, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 ve Abur Cubur Canavarı kitaplarında da dürüstlük değerine rastlanmıştır.

Sözünde durma tutumu dakik olma ve verdiği sözün arkasında durma biçimlerinde işlenmiştir. Farklı kitaplarda bu tutuma yer verilmiş olması olumlu bir özellik olarak görülmektedir.

4.1.4 Öz Denetim Değeri

Öz Denetim, Türkçe sözcükte “daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını kısıtlaması” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 1554).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında öz denetim değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

İncelediğimiz Aytül Akal kitaplarında fazlaca öz denetim değeri bulgusuna rastlanmıştır. Yazarın öz denetim değerine önem verdiğinin göstergesidir. Öz denetim değerine rastlamadığımız kitaplarda da örtük olarak bu değer işlendiğini söyleyebiliriz.

Tablo 9. Öz Denetim Değerinin Aytül Akal'ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Davranışlarını Kontrol Etme	Davranışlarının Sorumluluğunu Üstlenme	Özgüven Sahibi Olma	Gerektiğinde Özür Dileme
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
OBC	29, 49, 57	26	40	
KBC	59			38
KN		12, 13, 62-63, 65, 66, 67	57	
ON	25, 80	75		
SG1		12, 56, 73	32	117
SG2		15		44
SG3			98	36, 171
SG4	248		18, 24	
ED			180	166, 167
ZMR		202	143	
ACC		70	23	

4.1.4.1 Davranışlarını kontrol etme

Davranış kelimesi Türkçe sözlükte “tutum, muamele, hareket” kelimeleriyle tanımlanmıştır (TDK, 2005: 477).

Oğlum, Ben Çocukken adlı kitapta “Anne, Bütün Ağaçlar!” isimli kısa öyküde anne oğlunun onunla eskisi gibi sohbet etmiyor olmasına içerlemiştir. Oğlu o günlerin eskide kaldığını ve artık büyüdüğünü annesine anlatmıştır. Anne oğlunu haklı bulup davranışının ayırtına varmıştır:

“Anne, artık sohbe vaktim yok, görmüyor musun?-Televizyon seyretmeye ya da saatlerce arkadaşlarıyla dolaşmaya vakit ayırabiliyorsun ama...Neden üstüne üstüne gidiyorum çocuğun? Büyüdü artık! BÜ-YÜ-DÜ!” (OBÇ, 2015: 29). Düşüncesiyle davranışını kontrol etmesi gerektiğini ayırt etmiştir.

Yine aynı kitapta “Anne, Kapı!” adlı kısa hikâyede özeleştirici değerine rastlamaktayız. Delikanlı odasının kapısının vurularak odasına girilmesini istemektedir. Annesi başlangıçta oğluna kızmakla birlikte sonradan ona hak vermiştir. Davranışını kontrol etmesi gerektiğini anlamıştır. *“Haklı tabii. Büyüdü artık çocuk. Bezlerden söz etmenin ne alemi var şimdi? Ben de ne saçma konuşuyorum bazen. Ama nasıl konuşacağımı da şaşırıyorum doğrusu.”* (OBÇ, 2015: 49).

Bir sonraki “Anne, Al Şunu Yanımdan!” adlı kısa hikâyede anne oğluna kendisiyle eskisi kadar vakit geçirmediği için serzenişte bulunmaktadır. Fakat biraz düşündüğünde ona hak vermektedir.

“Hay Allah! Çocuğu kızdırdım galiba. Belki de artık onu çocuk görmemeliyim. Bütün hatam bu herhalde. Koca bir delikanlı o... Elbet arkadaşlarıyla zaman geçirmek isteyecek. Bu gerçeği kabul etmeliyim.” (OBÇ, 2016: 57).

Kızım, Ben Çocukken... kitabında Anne, kızı tarafından tekil konuşmadığı için eleştirilmiştir. Kızının ondan beklentisi kardeşiyle ilgili konulara onu dahil etmemesidir. Anne kızına hak vermektedir. Davranışını kontrol etmesi gerektiğini anlamıştır.

“-Ah evet, hatırladım. Rezil oldum kadına vallaha! -Rezil olan sen değil, asıl bendim anne. Çünkü kardeşimi görünce arkadaşına dönüp ‘Ah şekerim, benim bu kızlar hep böyle. Yırtık şeyleri giyip sıkılmadan ortaya çıkıyorlar!’ dedin. Sanki benim çorabım da her zaman yırtılmış gibi...”(KBÇ, 2016: 59). Kızının verdiği son cevap annenin hatasını anlamasını sağlamıştır.

Oğlum Neredesin? kitabının “Anne, Ben Çocuk Değilim!” isimli öyküsünde delikanlı annesine küçücük başarılarında bile ‘aferin’ dediği için sitem etmiştir. Anne daha önce fark edemediği bir durumla yüzleşmiştir. Oğlunu haklı bulmuştur ve anneliğini sorgulamaktadır. *“Ne küçük*

ayrıntılar var, fark edemediğim... Bunları yakalayabilmenin tek yolu konuşmak. Duygularımızı gizlemeden, birbirimizi tanımaya ve anlamaya çalışmak...” (ON, 2013: 25). Yazar annenin iç sesiyle okurunu uyarmaktadır.

Oğlum Nerdesin? kitabının son hikayesinde çocuklarının büyüdüğünü kabul edemeyen anne kendini eleştirmiştir. *“Bu gerçeği kabullenmem gerek. Belki çocuklarımın büyümelerini istemediğimden mi nedir, büyümüş olduklarının ayrıntılarını hep gözden kaçırdım bunca zaman.”* (ON, 2013: 80). Bu öz eleştiri duygusu anneyi davranışını kontrol etmeye yönlendirmektedir.

Süper Gazeteciler serisi dört çocuğun gazete çıkarmak için yaşadığı maceraları anlatmaktadır. Serinin son kitabında Yener babasının düğünü için İzmir’de bir otele yerleşmiştir. Hikâye gereği diğer çocuklar da çeşitli sebeplerle otele yerleşmiştir. Çocukların sınıf arkadaşı Furkan, otel çalışanlarından Azmi’ye saldırmıştır. Azmi üzerinde çakı olmasına rağmen Furkan’a karşılık vermemiştir. Davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmiştir. *“-Dün Furkan üzerime saldırdığında da çakı cebimdeydi.-Haklısın, dedi. Her şey, kötü niyetli insanların elinde silaha dönüşüyor.”* (SG4, 2016: 248). Cümlesi bununla ilgili bir mesaj içermiştir.

Annenin çocuğuna karşı davranışlarını kontrol etmesi, çocuğunun büyüdüğünü kabullenmesi anlatılırken davranışlarını kontrol etme tutumundan yararlanılmıştır. Son bulguda ise davranış kontrolünde niyetin önemli olduğu vurgulanmıştır.

4.1.4.2 Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme

Aynı tutum sorumluluk değerinde de yer almaktadır. Burada öz denetim değeri ile ilgili olanlar bulunmaktadır.

Oğlum, Ben Çocukken adlı kitap 10 hikâyeden oluşan bir hikâye kitabıdır. Bu hikâyeler anne ve iki oğlu arasında yaşanan olaylardan oluşmaktadır. “Anne, Sen Ne Anlarsın!” adlı kısa öyküde anne oğlunun futbolla gereğinden fazla ilgili olduğunu düşünmektedir. Oğlunu, televizyon başında vakit geçirmek yerine ders çalışmaya ikna etmeye çalışmıştır. Aralarında geçen diyalogda öz denetim değerine yer verilmiştir.

“-Anne ben derslerimi ayarlıyorum, sen merak etme. Bak, bu dönemi teşekkürle geçiyorum. -Ne yapalım, çocuk haklı. Dersleri onun kendi sorumluluğu; ister çalışır, ister çalışmaz. Onun yerine ben çalışacak değilim ya! Hem zaten sorumluluğunu kavramış, notlarını da yükseltmiş.” (OBC, 2015: 26). Oğlu davranışlarının sorumluluğunu üstlendiği gibi bunu annesine de öğretmektedir.

Kızım Neredesin? Kitabında anne kız arasındaki iletişim sorunu işlenmiştir. Genç kız ailesini başkaları gibi görmekte ve ailesinin nasihatlerine uymaktansa kendi yollarını deneyerek, davranışlarının sorumluluğunu alarak bulmaları gerektiğine inanmaktadır.

“-Neden anne-babaları ‘başkası’ gibi görürsünüz, bilmem? Oysa yeryüzünde size en yakın olan ve yalnızca iyiliğinizi isteyen kişiler bizleriz. -Evet ama kendi başımıza bulmak istediğimiz doğruları, erken davranıp iyilik olsun diye bizlere gösterdiğinizde, bu yakınlığınızdan ve iyiliğinizden çok rahatsız oluyoruz.” (KN, 2014: 12-13). Genç kızın amacı kendi sorumluluğunu alabilmek, özgürleşmektir.

Aynı kitapta sürekli eşyalarını kaybeden ve başkalarının eşyalarını aldığını iddia eden kızına annesi davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini anlatmıştır. *“-Bakkızım, bu konuda boşuna başkalarını suçlama. Bir eşyanı kullandığında yerine koymazsan, bir sonraki arayışında elbette bulamazsın.”* (KN, 2014: 62- 63).

Başka bir hikâyede Anne- kız ergenlikte ortaya çıkan hormonlardan söz ederken küçük kız gelmiştir. Konu değiştirilip sorumluluk değerine getirilmiştir.

“-Abartma kızım! Tamam, insanların birçok sorumluluğu vardır; ama çoğuna insan öyle alışıyor ki, o sorumluluğu yerine getirirken bunun ayırımına bile varmıyor.-O zaman problem yok anne! Sen sorumluluklarına çoktan alışmış olmalısın.”(KN, 2014: 65-66- 67). Yazar bu diyalogla sorumluluk değerinin tespitini yaparak metne katkı sağlamıştır.

“Anne, Büyüdüğümün Farkında Mısın?” hikâyesinde veli toplantısına gitmediği için annesine kızın delikanlının, toplantıyı annesine haber vermeyi unuttuğu ortaya çıkmıştır. Delikanlının ihmal ettiği başka konular da vardır. Annesi, büyüdüğünü iddia eden oğluna sorumluluk bilincini şu diyalogda aşlamaktadır:

“-Anne özür dilerim ya!-Ben özür dilemeni değil, sorumluluklarını taşımanı istiyorum.-Okulumu gidip geliyorum, derslerime çalışıyorum ya. -Bunları biliyorum. Ama yaşama dair başka şeyler de var. Çevrende olan bitenlerle ilgilenmek, sorunları paylaşmaya katkıda bulunmak gibi...”(ON, 2013: 75).

Süper Gazeteciler 1 romanında Evren ve Yener gazete için çalışma yapmaktadır. Ama işlerini bitirir bitirmez derslerinin başına oturacaklardır. *“-Hadi sen de konuşup duracağına bitir artık şunu. Eve gidip ders çalışmam gerek. -Aaa, şuna bak. Sanki benim dersim yoktu. Şu işi bitirir bitirmez ben de tarih çalışacağım.”* (SG1, 2016: 12). Cümlesi davranışlarının sorumluluğunu üstlendiklerini göstermektedir.

Çocuklar röportaj konusunu bulmuşlardır. Okul çıkışında Altay Şen ile röportaj yapacakları için heyecanlıdır. Ama o anda tarih dersinden sınav olacaklarını hatırlamışlardır. İlk sorumluluklarını bilincinde olduklarını, “-Boş ver şimdi buna kafa yormayı. Sınav için son hazırlıklarımızı yapalım. Bu konuyu daha sonra düşünürüz.” (SG1, 2016: 56). Cümlesiyle görmekteyiz.

Çocuklar gazete işlerini halledip ödevlerine dönmeleri gerektiğinin farkındadırlar. Sorumluluklarını ihmal etmezler. “Bak, burada atışmakla boşa zaman öldürüyoruz. Daha gazete dağıtacağız ve eve gidip ders çalışacağız. Haydi herkes yoluna...” (SG1, 2016: 73).

Süper Gazeteciler 2 romanında gazetenin ekibine katılmak isteyen Elif, ailesi kapıcı olduğu için utanmaktadır. Kardeşi Arif’in de kendisi gibi arkadaşlarından uzak durduğunu fark etmiştir. Elif zaman içinde kendini tanıdıkça aslında o uzak durduğu için arkadaşı olmadığını fark etmiştir. Davranışlarının sonuçlarıyla karşılaştığını fark etmektedir.

“Beşinci sınıfa kadar arkadaş edinememiş, sınıfta öğretmeni ve arkadaşları tarafından hep horlandığını sanmıştı. Böyle düşünenin yalnızca kendisi olduğunu, aslında herkese uzak durduğu için kimsenin onunla arkadaşlık etmediğini fark ettiğinde artık altıncı sınıftaydı.” (SG2, 2016: 15).

ZombiliMombili Roman kitabının temel karakteri Özgür’dür. Özgür korku romanı yazmaya çalışan bir yazardır. Özgür, yeğeni Barış ve Anı kafenin sahibi Gönül sohbet etmektedirler. Özgür, Barış’a araştırmalarından dolayı minnet duymuştur. Onun nezdinde bütün gençleri takdir edince Barış araya girer. Arkadaşlarının çoğunun boş zaman geçirdiğini söylemiştir. Gönül şöyle cevap vermiştir: “-Bu onların seçimi, dedi. İleride sonuçlarını yaşayacak olanlar da onlar.” (ZMR, 2016: 202).

Abur Cubur Canavarı kitabının ana karakteri Bora’ya fazla kilolar konusunda anne, babası destek olmayınca babaannesinden yardım istemiştir. Babaannesi bunun kendi iradesiyle olabileceğini anlatmıştır. “-Yooo, onlar getiriyor ama dayanamayıp hepsini yiyen sensin canım!’ dedi babaannem, göz kırparak. Her şey senin tercihin, anlıyor musun? Şu anda tombulsan, böyle olmayı seçen sensin.” (ACC, 2016: 70). Eninde sonunda herkes davranışlarının sorumluluğunu alacaktır.

Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme tutumuna sıkça yer verilmiştir. Birçok kitapta işlenmesi olumlu bir durum olarak değerlendirilmelidir.

4.1.4.3 Öz güven sahibi olma

Öz güven kelimesi Türkçe sözlükte “insanın kendine güvenme duygusu” olarak tanımlanmaktadır. Yazarın çocuk karakterlerinin tümü öz güven sahibidir (TDK, 2005: 1557).

“Anne, Sen Neden Başkası Değilsin?” adlı kısa öyküde büyük erkek çocuk dış görünüşünü beğenmemektedir. Annesi ona bu durumun ergenlik döneminden kaynaklandığını ve geçici bir süreç olduğunu anlatmıştır. Hikâyenin sonunda kendisini değersiz gören delikanlının aslında birçok konuda yetenekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

“-Evet söyledim! Seninle gururlanıyorum, çünkü. Üstelik sen kızarsın diye sana söyleyemediğim daha o kadar çok özelliğin, birbirinden farklı yeteneklerin ve becerilerin var ki! Onları bir gün senin keşfetmeni bekliyorum.”(OBC, 2015: 40). Yeteneklerini fark ettikçe öz güveni artacaktır.

Kızım Neredesin? Kitabının “Anne, Anneannem Gelmiş!” adlı hikâyesinde anne, kızının başarılı bir iş kadını ve terbiyeli bir insan olmasını kendi çocuk yetiştirme metotlarına bağlayan annesine cevap verirken okura da özgüven dersi vermiştir. İnsanın kendi hayatını kendisinin inşa ettiğini vurgulamıştır.

“-Anne, duyan da derslerime benim yerime siz çalıştınız, benim hayatımı siz yaşadınız zanneder. Çalıştıysam, başardıysam ve kendimi yetiştirdiysem benim bunda hiç mi payım yok? Kişiliğimin oluşmasındaki her tuğlayı ben kendim üst üste koydum, aralarındaki çimentoyu ben yerleştirdim.” (KN, 2014: 57).

Süper Gazeteciler 1 romanında Evren’in annesi oğlundan çok büyük başarılar beklemektedir. Seher Hanım’a göre oğlu sınıfta ilk üçte olmalıdır. Oysa Evren sosyal yönü gelişmiş, kendini tanıyan, yeteneklerinin farkında olan bir çocuktur. Dereceye gerek duymamaktır.

“Oysa o yalnızca derslerle ilgili değildi sosyal yönü de olan bir çocuktü. Sihirbazlık numaraları yaparak herkesi eğlendirir, gitar çalar, judo dersleri alırdı. Okulda tiyatro ve bilgisayar kulübü başkanıydı. Üstelik arkadaşı Yener’le birlikte neredeyse bir yıldır, on beş günde bir ‘Süper Gazeteciler’ adında harika bir gazete hazırlıyordu. Bu anneler daha ne isterler, bilinmezdi!” (SG1, 2016: 32). Bütün bunlar öz güven geliştirmektedir.

Elif, bir mağazada çalışan Harun ile tanışıp sohbet etmektedir. Niyeti Selin’in ablası Meltem’in istediğini yapmak ve gençleri ona yönlendirmektir. Harun hem çalışıp hem okuyan bir öğrencidir. Bu durum öz güvenini geliştirmektedir: *“Ne güzel bir duygu... Yani insan çalışıp kendi parasıyla bir şey alınca büyük bir başarı hissi duyuyor içinde.”* (SG3, 2016: 98).

Süper Gazeteciler 4 kitabında Yener'in babası evlenecektir. Yener babasının davetiyesini aldığından beri kırgındır. Evren, arkadaşına destek olmuştur. Kendi değerini hatırlatmıştır: *“Evlenirse evlensin, ne fark eder? O varken de yokken de sen aynı Yener'sin. Bu seni değiştirmez ki.”* (SG4, 2016: 18). Evren'in bu uyarısı okura da kendine güvenmeyi telkin etmektedir.

Evren sırasının üstünde bir not bulmuştur. Selin benimdir, yazmaktadır. Notu sorgular. Çünkü insanın varlığına saygı duyan biri bu notu yazmayacaktır. *“Bir insan, kendisinden başka kimin olabilirdi ki?”* (SG4, 2016: 24).

Esrarengiz Duman romanında Pelin ailesiyle bir dönem Çin'de yaşamıştır. Çin'deki bakıcısı Lei onu çok sevmektedir. Pelin'e kendisini tanıyan insanların her şeyi başarabileceğini söylemektedir: *“Söylemek istediğim, içindeki gücü hissedip bu duyguları dilediğinde yönetebileceğini sana hatırlatmaktı. Bunu başarıp başarmamak da yalnızca seninle ilgiliydi.”* (ED, 2016: 180).

ZombiliMombili Roman kitabının ana karakteri Özgür'dür. Özgür'ün yeğeni Barış, yaptığı robotu okulda treni alıp kaçan Ali'ye hediye etmiştir. Ali, Barış'ı bir robot yaptığı için çok akıllı bulmaktadır. Barış başarısını çok çalışmasına bağlamakta, kendine güvenmektedir. *“-Sen süper akıllısın galiba abi, ha?- Kafama koyduğumu başarmak için çok çalıştığım göre epey akıllı sayılırım, dedi.”* (ZMR, 2016:143).

Abur Cubur Canavarı kitabının ana karakteri Bora, fazla kilolarından kurtulup sağlıklı olmaya karar vermiştir. Bu yüzden diyet yapmaktadır. İradesinden taviz vermez. *“-Midem boş kalmaya alışık değildi. Eğer akşamki irade sınavını başarıyla geçersen, güçlü olduğumu ve her istediğimi başarabileceğimi kendime kanıtlamış olurum, diye geçirdim içimden.”* (ACC, 2016: 23).

Öz güven tutumu öz benliğe saygı duyma, yeteneklerinin ve yetersizliklerinin farkında olup kendini olduğu haliyle kabul etme yönleriyle ifade bulmuştur. Bu bulguya çokça rastlanması olumlu bir tutum olarak değerlendirilmelidir.

4.1.4.4 Gerektiğinde özür dileme

Özür dilemek Türkçe sözlükte “ yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek” demektir (TDK, 2005: 1559).

Kızım, Ben Çocukken... adlı kitapta “Anne, Ben Çok Sakarım!” adlı kısa öyküde sakarlıklarından yılmış olan genç kızı, annesi kendi hatalarını anlatarak sakinleştirmekte ve öz denetim kurallarını öğretmektedir.

“-Bugün değil ama dün iş yerinde, bütün davet mektuplarının tarihlerini yanlış yazmış, sonra da postalamıştım. Bugün öğlen tatiline çıkmayıp, her birine tek tek doğru tarihi belirten özür mektubu yazdım. -Ben de kırdığım şeyler için senden özür dilerim anne!” (KBC, 2016: 38). Diyalogda görüldüğü gibi hata yapıldığında özür dilemeyi öğrenmek gerekmektedir.

Süper Gazeteciler 1 kitabında çocuklar olayları çözmeye çalışırken ortam gerilmiştir. Yener, Selin’e kırıncı sözler söylemiştir. Evren hemen arkadaşını uyarıp sınırlı de olsa saygılı olması gerektiğini hatırlatmıştır. “-Haydutlar kapı çalmaz, aptal kız.-Tamam, hepimiz çok sinirliyiz, ama birbirimizle böyle kırıncı konuşmayalım.-Özür dilerim Selin. Şaşkınlıktan ne diyeceğimi bilemedim.” (SG1, 2016: 117). Ve Yener de hatasını anlayıp özür dilemiştir.

Elif, derste istemeden gürültü yapınca nazikçe özür dilemiştir. “Sınıfı gürültüye boğan, sıra kapağının hızla kapanırken çıkardığı işte bu patırtılı sestir. Hemen yerinden kalkıp hafif bir sesle, ‘Özür dilerim. İsteyerek olmadı efendim’, dedi.” (SG2, 2016: 44). Hatasını hemen telafi etmiştir.

Aynı şekilde Selin de sınıfa girdiğinde Matematik dersi yarılanmıştır. Selin geç kaldığı için özür dileyip yerine geçmiştir. “Selin sabah sınıfa girdiğinde, matematik dersi neredeyse yarılanmıştı. Geç kâğıdını öğretmene uzattı: ‘Geciktim, özür dilerim öğretmenim... Sabah çalar saatim çalmadı.’” (SG3, 2016: 36).

Sedat Amca kibar, nazik bir adamdır: “Sedat Amca konuşmalarını bölmek zorunda kaldığı için özür diledi.” (SG3, 2016: 171). Çocukların sözünü kestiği için özür dilemiştir.

Esrarengiz Duman kitabında Pelin, anne babasına asi davranmaktadır. Bir gün hatasını anlamıştır ve onlardan af dilemiştir. Annesi Pelin’e karşılık vermiş, sevgi göstermiştir.

“Oturduğu koltuktan kalkıp annesinin boynuna sarıldı. Esin Hanım çok uzun zamandır kızıyla böyle kucaklaşmadıklarını düşündü. Ona ne zaman sevgi gösterisinde bulunmaya kalkışsa hep geri

püskürtülürdü.-Affet beni anne!-Affedilecek bir şey yok kızım. Sen bizim canımızsın. Hiçbir şey senden değerli değil bizim hayatımızda.” (ED, 2016: 166-167).

Yaptığı hataları fark edip nazikçe özür dileme anlamında işlenen gerektiğinde özür dileme tutumunun yer alması olumlu bir tutum olarak değerlendirilebilir.

Öz Denetim değerinde en fazla Kızım Neredesin? kitabında rastlanmıştır. Süper Gazeteciler serisinde, Okumayı Seviyorum serisinde, ZombiliMombili Roman, Esrarengiz Duman, Abur Cubur Canavarı kitaplarında da sıkça rastlanmıştır.

4.1.5 Sabır Değeri

Sabır; Türkçe sözlükte “acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi” anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 1671).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında sabır değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

İncelediğimiz Aytül Akal yazarın sabır değerini ele alışı, karakterlerin amaçlarına ulaşmak için azimle, sabırla mücadele etmeleri biçimindedir.

Tablo 10. Sabır Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Azimli Olma	Tahammül Etme	Beklemeyi Bilme
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
KBÇ			41
SG1	64, 65, 67		56, 102
SG2	127		193, 194, 195
SG3	87		

SG4	107		
KKİ1	21		
ED		10, 84	33

4.1.5.1 Azimli olma

Azimli olma Türkçe sözlükte “kararında, tutumunda direnme, kararlı olma” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 168).

Süper Gazeteciler 1 romanında Evren ve Yener adında iki arkadaş gazetelerine ses getirecek bir röportaj eklemek istemişlerdir. Ünlü şarkıcı Altay Şen ile röportaj yapmaya karar vermişlerdir. Selin de onlara katılmak istemektedir. Çocuklar Selin’i dâhil etmek istemezler. Fakat Selin öyle azimlidir ki vazgeçmez. Bu azimli tutumu kitapta üç kez işlenmiştir. “*Selin şansını daha fazla zorlamayıp sustu, ama bundan sonraki sayılarda da ne yapıp ne edip gazete işine katılmaya kararlıydı.*” (SG1, 2016: 64). Çocuklar röportaja birlikte gitmek isterler ama Selin’de onlara katılmaya çalışmaktadır. Evren ve Yener, Selin’i atlatmak için bahane bulsa da Selin bütün bahanelerini çürütmüştür. “*-Ailen merak etmez mi seni?-Merak etmez. O işi çoktan hallettim. Teneffüste eve telefon edip okuldan sonra sizde ders çalışacağımı söyledim.*” (SG1, 2016: 65).

Kitabın ilerleyen kısımlarında Selin ekibe katılma çabalarına devam etmiştir. İşe yaramaz görevlere bile razı olmuştur. “*Selin hayal kırıklığına uğramıştı. Bu iki canavar yine onu saf dışı bırakmaya çalışıyorlardı, ama pes etmeye niyeti yoktu. Ağlamaklı bir tavırla:-İsterseniz kapıyı ben çalayım. Ne de olsa çok ağır bir iştir bu, dedi.*” (SG1, 2016: 69).

Süper Gazeteciler 2 kitabında çocuklar Tarih Öğretmenleri Osman Bey’e tarihsel bazı konularda akıl danışmışlardır. Osman Bey de yıllardır ertelediği kitap yazma hayalini gerçekleştirmeye karar verdiğini anlatmıştır. Yazdıklarının bir kısmını okumak için çocukları evine davet etmiştir. “*-Artık kararlıyım. Yıllardır yazmak istediğim kitabın girişine başladım bile.*” (SG2, 2016: 127). Yıllar geçse de hayalinden vazgeçmemiştir.

Süper Gazeteciler 3 romanında Selin'in daha önce görmediği üvey ablası Meltem ortaya çıkmıştır. Meltem bir ajansa çocuk oyuncu kazandırmaktadır. Elif'e de iş teklif etmiştir. Elif bu işi yapıp çok para kazanmayı, ailesine destek olmayı kafasına koymuştur. “...Meltem'in gösterdiği kapıya doğru güvenle yürüdü; tıpkı bir manken gibi. Başaracaktı. Ne derlerse yapacak ve rolü kapacaktı.” (SG3, 2016: 87). Bu azminin başına dert açacağını ilerleyen sayfalarda görmekteyiz. Azim davranışı doğru amaçlara yönlendirilmelidir.

Serinin son kitabında Yener başına gelenler yüzünden işitme engelli taklidi yapmak zorunda kalmıştır. Yener, babasının düğününün olacağı otele Selin ve halasını da davet etmiştir. Zehra Hala ısrarla, kararlılıkla Yener'i doktora götürmek istemektedir. “Halanın vazgeçmeye hiç niyeti yoktu. O bir şeyi kafasına koydu mu kimse onu durduramazdı. Bu kez de konuyu çözene kadar bırakacağı yoktu.” (SG4, 2016: 107). Bu azimli tavır sağlığa verilen önemi de göstermektedir.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 Efes Antik Kent'teki kitaplığın gizemini konu alan bir serinin ilkidir. Ana karakter Ceylan tuttuğunu koparan, ne istediğini bilen bir çocuktur. Eğitime çok önem vermekte etrafındaki kadınlara okuma yazma öğretmektedir. “Ceylan bir şeyi kafasına koydu mu yapardı. Çevredeki okuma yazma bilmeyen kadınlara okuma yazma dersleri düzenlensin diye okulundaki öğretmenlerle konuşmuş, bu yetmeyince Milli Eğitim'e mektup yazmış, o da yetmemiş Milli Eğitim Müdürü'ne gitmiş, ama sonunda tuttuğunu kopartmıştı.” (KKİ1, 2016: 21). Azmin insanların eğitimine katkısı böyle sunulmuştur.

Kafasına koyduğunu yapan, istediğini elde etmek için karşısına çıkan engellerden yılmayan çocukların azimli tutumlarının çok fazla kitapta işlenmesi olumlu bir tavır olarak değerlendirilebilir.

4.1.5.2 Tahammül etme

Tahammül etmek Türkçe sözlükte “dayanmak, katlanmak, kaldırmak” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 1883).

Esrarengiz Duman kitabında Pelin yaşlıları gibi büyüemeyen bir çocuktur. Gelişimi geriden gelmektedir. Bazen arkadaşları bu konuda onu incitecek sorular sormaktadırlar. Pelin yine de

sabırlı davranmıştır. *“Ceren’in sinir bozucu sorularını savuşturmaya çalışmak beni huzursuz ediyordu, yine de odamdan kovup bir daha evimize uğramamasını söyleme isteğimi bastırarak, sabrımın kalan son kırıntılarıyla ona bir yanıt uydurdum.”* (ED, 2016: 10). Pelin’in yaptığı gibi insanlar sevdiklerine karşı daha tahammüllü davranmaktadırlar.

Pelin ve arkadaşı Merve kötü adamlar tarafından kaçırılmıştır. Aileleri bir araya gelip çocukları nasıl kurtaracaklarını düşünürlerken Merve’nin babası İhsan Bey, Pelin’in babası Ayhan Bey’e çok kaba davranmıştır. Ayhan Bey bu gergin ortama rağmen sabırlı davranmayı sürdürmektedir. *“Ayhan Bey, artık sabrının sınırındaydı. O da merak ve endişe içindeydi, ancak o ana kadar herkese güven vermek ve yatıştırmak için sakin görünmeye çalışıyordu. Bu nedenle arkadaşının tavrı onu çok sinirlendirdi, ama yine de kendini tutmayı başardı.”* (ED, 2016: 84).

Sinirlerine hâkim olma davranışını kazandırmak için tahammül etme tutumundan yararlanılmıştır. Az işlenmiş olması olumsuz bir özellik olarak görülebilir.

4.1.5.3 Beklemeyi bilme

Beklemeyi bilme tutumu ile ilgili bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Kızım, Ben Çocukken... Kitabında annesi evlenmek isteyen kızına evlenme fikrini on beş yıl ertelemesini söylemiştir. Kızı annesine sert tepki verse de annesi sabırla durumu toparlamıştır. Çünkü kızı henüz ergenlik çağındadır. *“-Hayır, yavrum. Yalnızca sabretmeni istiyorum. Bak görürsün... Senin yaşında duygular çok çabuk değişir. Değişmeyen tek şey, okulunu bitirip, kendine bir meslek edinmen gerektiği...”* (KBÇ, 2016: 41). Bazen duygularımızın geçmesini de beklememiz gerektiği üzerinde durulmuştur. Duygular insanı her zaman doğruya yönlendirmez.

Süper Gazeteciler 1 romanında Evren ve Yener Süper Gazete’yi çıkaran iki arkadaştır. Ünlü şarkıcı Altay Şen’le röportaj yapacaklardır. Şarkıcı biraz garip davranmaktadır. Evren’in bu gariplikler altındaki gizemi çözmesi için sabırlı olması gerekmektedir. *“Aklına takılan sorular vardı ama hiç birine yanıt bulamıyordu. Sonunda o da ‘en iyisi beklemek,’ diye karar verdi ve arkadaşının peşinden sınıfa koştu.”* (SG1, 2016: 56). Amacımıza ulaşmak için beklemek zorunda kalabiliriz.

Yener ergenlik çağına girmek üzere olduğundan sesinin bazen ince çıkmasına sinirlenmektedir. Telefonda karşı tarafın onu kız zannetmesini hazmedememektedir. Annesi Seher Hanım, ona sabretmesi gerektiğini, bu durumun geçici olduğunu söylemiştir. “-Az sabret, göreceksin. Yakında sesin iyice kalınlaşacak, diye teselli ederdi. Ama o yakın tarih bir türlü gelmek bilmiyordu!” (SG1, 2016: 102).

İkinci kitaptaki azimli olma tutumu da Yener’le başlamaktadır. Yener ve annesi akşamları gün boyu yaşadıkları olayları birbirlerine anlatmaktadırlar. O gün Yener’in başına öyle korkutucu şeyler gelmiştir ki annesinin anlattığı sıradan olaylar hiç cazip gelmemiştir. Yine de sabırla dinlemiştir. “*Alt tarafı annesinin bankasına gitmiş olan arkadaşının, kendi başına gelenlerden daha ilginç anlatacak neyi olabilirdi ki? Yine de sabırlı davranıp bu konuda bir şey söylemedi.*” (SG2, 2016: 193-194). İnsanların sevdikleri kişiler için sabır göstermelerinin bir başka örneği bu şekilde verilmektedir.

Bir sonraki sayfada Elif’in annesiyle yaşadığı olayda sabır değerini görmekteyiz. Elif’in babası Süleyman Efendi belediyede çaycı olarak çalışmaktadır. Onun yardımıyla Belediye Başkanı Hakkı Güven’le röportaj yapmışlardır. Röportajdan sonra Hakkı Bey’in oğlu kaçırılmıştır. Hakkı Bey şüpheli olarak Süleyman Efendi’yi ihbar etmiştir. Elif ve annesi çok üzgündür. Elif annesini teselli etmiştir. Biraz sabretmeleri gerektiğini, gerçeklerin ortaya çıkacağını söylemiştir. “*Üzülme anne. Babamın suçsuz olduğu nasıl olsa anlaşılacak. Biraz sıkıntı çekeceğiz, ama her şey ortaya çıkacak, göreceksin.*” (SG2, 2016: 195).

Esrarengiz Duman kitabında Pelin’in babası Ayhan Bey kimya mühendisidir. İşi gereği Çin’e taşınmışlardır. Romanın hikâyesi bu taşınmayla başlamaktadır. Aylar geçmesine rağmen Ayhan Bey istediği başarıyı yakalayamamıştır. Eşi onu teselli etmiştir. “*Şunun şurasında yedi sekiz ay geçti, sabret. Elbet bir şeyler bulacaksın.*” (ED, 2016: 33). Sıkıntıların geçmesi için azimle, kararlılıkla mücadele ederek beklememiz gerektiği mesajı verilmektedir.

Sabırla olayların çözülmesini beklemeyi bilme tutumunun ifade bulması olumlu bir durum olarak görülmektedir.

Sabır değerine en fazla Süper Gazeteciler 1 kitabında rastlanmıştır. Serinin tüm kitaplarında, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1, Esrarengiz Duman ve Kızım Ben Çocukken kitaplarında da rastlanmıştır.

4.1.6 Saygı Değeri

Saygı; Türkçe sözlükte “bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu” anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 1714).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında saygı değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında alçakgönüllü olma, başkalarının kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

İncelediğimiz Aytül Akal kitaplarında bu değeri kişilerin kendilerinin ve birbirlerinin kişiliklerine saygı şeklinde işlemiştir. Saygısız davranan karakterler de kitabın sonunda mutlaka hatalarını anlamışlardır.

Tablo 11. Saygı Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Alçakgönüllü Olma	Başkalarının Kendine davranılmasını İsteddiği Şekilde Davranma	Diğer İnsanların Kişiliklerine Değer Verme	Muhatabının Konumunu, Özelliklerini ve Durumunu Gözetme
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
OBC		32, 55	48, 49	
KN			35	
ON		5		
SG1				104
SG2	34, 77		55, 98, 179, 238, 239	64, 67

SG3		120		
SG4	32	164	193, 223	116
ANÇ				61
KKİ1		111		
ZMR				144, 145, 161
ACC			8	

4.1.6.1 Alçakgönüllü olma

Alçakgönüllü olma Türkçe sözlükte “başkalarını küçük görmeme” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 68). Alçakgönüllü olma tutumu ile ilgili bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Süper Gazeteciler serisi dört çocuğun arkadaşlıklarının ve gazeteye haber bulmak için yaşadıkları aksiyonun anlatıldığı bir roman serisidir. Serinin 2. Kitabı Parktaki Esrar’da Selin’in Elif’e ve ailesine karşı gösterdiği alçakgönüllü tavra dikkat çekilmiştir. Selin’in ailesinin ekonomik durumu oldukça iyidir. Elif’in ailesi ise kapıcıdır, ekonomik durumları da kötüdür. Fakat Selin bu durumu önemsememektedir. Onun önem verdiği şey Elif’in arkadaşlığıdır. Elif’in bulduğu röportaj konusuyla ilgili telefonda konuşmuşlardır. Konuşma sonrasında Elif kendini iyi hissetmektedir. Arkadaşının alçakgönüllü tavrının onu nasıl mutlu ettiğini romanda şu cümlelerle ifade edilmiştir: “*Telefonu kapatırken, sevincinden içi içine sığamıyor gibiydi. Selin zengin bir ailenin çocuğuydu, ama hiç de kendini beğenmiş değildi. Elif’i küçümser bir tavır takınmamış, ona çok dostça davranmıştı.*” (SG2, 2016: 34).

Romanın ilerleyen sayfalarında işler karışmıştır. Belediye Başkanı Hakkı Bey, Elif’in evine kadar bizzat kendisi gidip yaptıkları röportajın iptal edileceğini söylemiştir. Selin, olanları anlayabilmek için Elif’in küçük ve eski evine kadar gelmiştir. Konuşurlarken evin durumunu da görmüş, Belediye Başkanının bu eve gelmesinin ancak önemli bir doruk durumunda olacağını anlamıştır. Selin, bunu arkadaşına anlatırken onu kırmamaya çalışmıştır. Onun bu

alçakgönüllü tavrı romanda: “*Selin bir yandan arkadaşının alınıp alınmayacağını anlamak için arkadaşının gözlerinin içine bakıyordu. Onu üzmeyi gerçekten istemezdi. Ayrıca selin için arkadaşının nerede oturduğu hiç önemli değildi.*” (SG2, 2016: 77) cümleleri ile yansıtılmıştır.

Süper Gazeteciler’in son romanında Yener, babasının düğününe İzmir’de bir otele davet edilmiştir. Fakat babasının kendisini yıllardır aramamasından dolayı babasına çok kırgındır. Ona kızgınlığını sert sözlerle ifade etmek istese de Seher Hanım, oğlunu şu cümlelerle alçakgönüllü olmaya davet etmiştir: “*Sakın orda da ters laflar edip kimseyi üzme. Geremediği yerde hiç konuşma, sus. Varsay ki dilsizsin, kırıcı konuşmak yerine sessiz durmak daha iyi.*” (SG4, 2016: 32).

Alçakgönüllü olma tutumunun az işlenmesinin olumsuz bir durum olduğu görülmektedir.

4.1.6.2 Başkalarının kendine davranılmasını istediği şekilde davranma

Başlık tanım niteliği taşıdığı için tekrardan tanımlama ihtiyacı olmamıştır. Bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Oğlum, Ben Çocukken adlı hikâye kitabında bulunan “Anne, Bütün Ağaçlar!” isimli kısa öyküde anne farkında olmadan oğlunun tişörtünü giymiştir. Oğlu başkalarının onun kıyafetlerini giymesinden rahatsızlık duyduğunu söylemiştir. Annesi oğluna şu cümlelerle hak vermektedir: “*-Haklısın yavrum. Çamaşırdan sonra senin giysilerini daha dikkatli ayırırım bundan böyle.*” -Anladığına sevindim. Teşekkür ederim anneciğim, sağol.” (OBC, 2015: 32).

“Anne, Al Şunu Yanımdan!” adlı kısa hikâyede mahremiyete vurgu yapılmıştır. Büyük kardeş küçüğünü annesine şikâyet etmiştir. Özel hayatıyla ilgili olayları arkadaşlarına anlatmasını istememektedir. “*-Ama ben hiç de eğlenmiyorum. Ayrıca benim hakkımda konuşulmasından hoşlanmıyorum anne. Zaten sen de her zaman konuşur durursun...*” (OBC, 2015: 55) cümleleriyle annesine sitem etmektedir.

Oğlum Nerdesin? kitabının “Oğlum Nerdesin?” adlı hikayesinde anne, oğluyla duygudaşlık kurmuş; ona kızdığı şeyi kendisi yaparsa doğru olmayacağını dile getirmiştir.

“*Nerde kalmış olabilir? Arkadaşlarının evlerine tek tek telefon edip sorsam? Yok yok, olmaz! Bir kez iş çıkışı eve uğramadan doğrudan dışçıye gitmiştim de, anneannesinden, sınıf öğretmenine, hatta*

Amerika’da oturan teyzesine kadar herkesi arayıp beni sormuştu. Ne kadar kızmıştım! Şimdi aynı şeyi ben yaparsam hoş olmaz.”(ON, 2013: 5).

Süper Gazeteciler serisinin 3. romanında Meltem diye bir kızın ortaya çıkıp Selin’in ablası olduğunu iddia etmesiyle Selin ve ailesi için zor zamanlar başlamıştır. Selin, Meltem’in yalan söylediğine inanmak istememektedir. Arkadaşları ona destek olmaktadır. Fakat bu durum Selin’in ailesiyle ilgili olduğundan, arkadaşlarının olaya karışmak istememeleri eserde: *”Ne de olsa bu konu Selin’in özel aile sorunuydu, arkadaşlarının durmadan olaya burunlarını sokmalarından hoşlanmıyor olabilirdi.”* (SG3, 2016: 120) cümleleriyle ifade edilmiştir.

Son kitapta Yener, İzmir’de babasının evleneceği otelde kalıp tatil yapacaktır. Arkadaşları Evren ve Selin’de otele gelmişlerdir. Otel odasında sohbet ederlerken Selin’i birisi aramış, Selin telefonu arayan kişinin yüzüne kapatmıştır. Zehra Hanım yeğeni Selin’e kızmış, başkalarına karşı takındığı tavırda daha dikkatli olması konusunda onu uyarmıştır. *“-Açsana kızım. Arayanın suratına kapatman çok kaba bir davranış. -Konuşmak istemedim hala. -O zaman açar, şimdi uygun değilim, seni sonra ararım der, öyle kaparsın.”* (SG4, 2016: 164) diyerek, mantıklı ve saygılı bir cevap vermesini tavsiye etmiştir.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabının ana karakterlerinden Ali, arkadaşı Ceylan ile alay eden Ayda’yı eleştirmiştir. *“’Arkadaşlarına saygısı olmayanlara, başkaları da saygı göstermez. Örneğin ben sana saygı duymuyorum,’ diyerek yerine oturdu Ali.”* (KKİ1, 2016: 111). İşlediğimiz tutumu özetleyen bir cümle kurmuştur.

Başkalarının kendine davranılmasını istediği şekilde davranma tutumunun işlenmiş olması olumlu bir tutum olarak değerlendirilebilir.

4.1.6.3 Diğer insanların kişiliklerine değer verme

Diğer insanların kişiliklerine değer verme tutumu ile ilgili bulgular aşağıda sıralanmıştır:

“Anne, Kapı!” adlı kısa hikâye anne oğul arasında mahremiyetle ilgili diyalogla başlamıştır. Diyalog mahremiyet alanına saygı ile ilgilidir.

“-Kapıya vurmada içeriyeye girdin. -Ay, pardon canım. Ama zaten kapını niye kapatıyorsun ki? Açık bıraksan kapıya vurmama gerek kalmaz. -Ben kapalı tutmak istiyorum.-Tamam da, ne gerek var?”

Bunca yıl açık durdu da... - Ne demek ne gerek var? Giyinik olurum, soyunuk olurum... -Haklı tabii. Büyüdü artık çocuk. Bezlerden söz etmenin ne âlemi var şimdi? Ben de ne saçma konuşuyorum bazen. Ama nasıl konuşacağımı da şaşırıyorum doğrusu.”(OBC, 2015: 48-49). Çocuğun açıklaması kişiliğine değer verilmesini istediğini de göstermektedir.

Kızım Nerdesin? kitabının “Anne, Ben Gidiyorum!” isimli hikâyesinde genç kıza mektup gelmiştir. Annesi kızının erkek arkadaşı olma ihtimaliyle panikleyip zarfı açmak istese de küçük kıızı onu uyarmıştır. Ablasının özel hayatına saygılı olması gerektiğini söylemiştir. “-Çabuk getir o mektubu bana! -Al, getirdim işte. Anne, umarım açmayacaksın... Bak, ablamın adına gelmiş. Yani ablama özel. Başka kimse açamaz.” (KN, 2014: 35). Çünkü bu davranış saygısızlıktır.

İkinci romanda Belediye Başkanı röportaj yapmak isteyen öğrencileri alması için okul çıkışına şoför göndermiştir. Başkan’ın çocuklara değer verdiğini ve kişiliklerine saygı duyduğunu şu cümlelerde okumaktayız: “İki kız kalabalığın arasından sıyrılıp, arabaya koştular. Şoför kibar bir tavırla indi. Kızlara kapıyı açtı. -Buyurun, Başkan’ım sizi bekliyor.” (SG2, 2016: 55).

Olaylar birbirine karışmıştır. Çocuklar olayları çözmek için plan yapacaklardır. Gecikeceklerini ailelerine haber vermişlerdir. Ailelerine değer verdikleri için onları meraklandırmak istemezler. Yener karşılıklı saygı olduğu sürece annesiyle arasında sorun çıkmayacağını düşünmektedir. Arkadaşlarına bunu: “Annem bütün gün bankada çalışıyor ve o sırada benim nerede olduğumu, ne yaptığımı bilmek istiyor. Bence her anne babanın buna hakkı var.” (SG2, 2016: 98) cümleleriyle anlatmıştır.

Yener ve Evren Başkan Hakkı Bey’in minik oğlunu bulma umuduyla perili eve arama yapmaya gitmişlerdir. Akşam olunca Selin, Evren ile konuşup neler yaptıklarını sormuştur. Fakat Evrenler evlerinde misafir ağırladıkları için telefonu erken kapatması gerektiğini söylemiştir. “Kapatmak zorundayım... İçerde konuklarımız var.” (SG2, 2016: 176). Evren bu cümlesiyle misafirlerine saygı gösterdiğini belli etmiştir.

Olaylar çözümlenip tatlıya bağlanınca dört acar gazeteci ve aileleri Belediye Başkanı Hakkı Bey’in evinde misafir edilmiştir. Elif’in annesi Sümbül Hanım, biraz daha para kazanabilmek için haberi olmadan kaçakçıların atölyesinde çalışmıştır. Bu durumun utancıyla Başkandan özür dilem, mahcubiyetini dile getirmiştir. Hakkı Bey, Sümbül Hanım’a insan olarak değer verdiğini şu cümlelerle açıklamıştır:

“-Cahil insanlarız, da ne demek Sümbül Hanım! Olur mu hiç öyle şey? Elif ve Arif gibi pırıl pırıl çocuklar yetiştiren bir anaya ‘cahil’ denir mi? Ama istersen hala okuma şansın var. Seni ortaokula yazdırırız, ne dersin buna? Zaten artık ilköğretim sekiz yıla çıktı.” (SG2, 2016: 238).

Bu diyalogda aynı zamanda eğitime değer verildiği de görülmektedir.

Yukarıdaki sohbetin devamında Hakkı Bey, Sümbül Hanım’a eğitimini kaldığı yerden sürdürebileceğini anlatmıştır. Sümbül Hanım’ın eşi Süleyman Bey’e danışmaya kalkışmasına karşı Başkan, kadınların kendi kararlarını kendilerinin alması gerektiğini savunmuştur. Belediye Başkanı insanları kadın erkek diye ayırmadan onları herkese eşit davranan bir liderdir. Sümbül Hanım’a kıymet verdiğini şöyle izah etmiştir: *“-Ben sana sordum Sümbül Hanım. Konu seninle ilgili, kendi kararını kendin vereceksin. Süleyman Efendi’nin de maaş arttıracamız. O, alayım mı diye sana soracak mı? (SG2, 2016: 239).* Kadınların hayatın her alanında varlıklarını özgürce devam ettirmeleri yazarın tüm kitaplarında üzerinde durduğu bir durumdur.

Serinin son kitabı Belalı Davetiye’nin kahramanlarından biri olan Selin’in telefonuna, devamlı rahatsız edici mesajlar atılmaktadır. Durumu öğrenen diğer çocuklar duruma müdahale etmek istemektedirler. Fakat Selin onlara izin vermemiştir. Arkadaşları için endişelenmiştir. İnsana ve kendilerine saygısı olamayanların düşünce yapısının nasıl olduğunu izah etmiştir:

“-Gazetelerde okumuyor musunuz? Kız yüzünden silahlar çekiliveriyor, bizim yaşımızda, hatta kimi zaman daha bile küçük çocuklar... İnsanların birbirlerinin varlığına, kişiliklerine saygısı kalmamış. Benim olmazsa olsun daha iyi, diye nasıl düşünebilir insan, aklım almıyor. Selin’in bu uyarılarını Zehra Hala da: “-Kendine güvenen, kişilik sahibi insanlar sınırlarını da bilir, aşkı da, sevgiyi de. Aşkına yanıt bulamadığı için başkalarına zarar verebilecek kadar gözü dönmüş olanların aşkla sevgiyle hiçbir ilişkisi yoktur bence.” (SG4, 2016: 193) cümleleriyle desteklemiştir.

Çocuklar İzmir’de düğünün olacağı otelde bir araya gelmişlerdir. Sınıf arkadaşları Furkan’ın babasının İzmir’de işi olduğu için o da ailesiyle otele gitmiştir. İtici davranışlarıyla etrafındakilere rahatsızlık vermektedir. Furkan, çocukların otelde tanıdıkları yeni arkadaşları Azmi’yle kavga etmiş onu dövmüştür. Sonraki akşam Furkan’ın babası tutuklanmıştır, haberi alan annesi de otelin bahçesinde baygınlık geçirmiştir. Furkan annesinin yanında üzüntüden ne yapacağını bilemez halde ağlarken maço tavırlarından eser kalmamıştır. Çocuklar kötü davranışlarına rağmen Furkan’ın yanında olmuşlar, onun varlığına ve kendilerine saygı duyduklarını aşağıdaki diyalogla yansıtmışlardır.

“-Evren cep telefonunu çıkardı. Furkan’ın bu halinin resmini çekip internete koyayım da görsün.-Yapma, dedi Yener. Hoş bir şey değil. Bu kadarını hak etmedi. -Aslında hak etti ama, haklısın. Bize yakışmaz.” (SG4, 2016: 223).

Romanın sonlarına doğru Selin’e mesaj gönderenin Furkan olduğu ortaya çıkmıştır. Furkan hatalarını fark etmiş, Selin’e olgunlaşmayı nasıl başarabildiğini sormuştur. Selin özsaygıyı tanımlamıştır. Kendine ve tüm canlılara saygı duymasının sebeplerini *“Belki çok okuduğum, çevremdeki insanların duygularına dikkat ettiğim, yaşamı anlamaya çalıştığım içindir.”* (SG4, 2016:245). cümleleriyle sıralamıştır.

Abur Cubur Canavarı kitabının temel karakteri Bora, yediği abur cuburlardan dolayı son zamanlarda çok kilo almıştır, sınıf arkadaşları onun kilolarıyla dalga geçmektedir. Bora onların alaycı tavırlarına içerlemekte ve anlam verememektedir. Çünkü birbirine saygı duyan insanların böyle davranmayacaklarını bilmektedir. *“Benim bildiğim, insanın dış görünüşüyle alay edilmez. Ama çok kişi bunu bilmiyor olmalı ki düşüncesizce konuşuyor.”* (ACC, 2016: 8).

Diğer insanların kişiliklerine değer verme tutumunun sıklıkla işlenmesi olumlu bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır.

4.1.6.4 Muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme

Muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme tutumuna Süper Gazeteciler romanlarında rastlanmıştır. Çocuklar, ünlü şarkıcı Altay Şen’in evine röportaj yapmaya gitmişlerdir. Röportaj yapılırken Altay Şen, maskeli bir ekip tarafından kaçırılmıştır. Gazeteciler bu olayı araştırırken ünlü şarkıcının Yener’in annesi Seher Hanım’ın çalıştığı bankanın müşterisi olduğunu öğrenmişlerdir. Yener, annesinin ağzını arayarak şarkıcının şahsi bilgilerini öğrenmeyi denemiştir. Fakat annesi Seher Hanım işine duyduğu saygı ve müşteri memnuniyetine verdiği önemden dolayı Şen’in bilgileri oğluya paylaşmamıştır. Meslek ahlakıyla ilgili düşüncesini şöyle açıklamıştır: *“-Bak canım, müşterilerimizle ilgili bilgi vermeyiz, biliyorsun. Bu meslek ahlakına uymaz.”* (SG1, 2016: 104).

Parktaki Esrar kitabında Elif ve Selin Belediye Başkanı Hakkı Bey ile röportaj yapmışlardır. Elif’in babası Süleyman Efendi de belediyede çaycı olarak çalışmaktadır. Selin, Elif’e babasını görmek isteyip istemediğini sormuştur. Elif babasını işyerinde meşgul etmek

istememiştir. Bu düşüncesini arkadaşına “-Hayır, doğru olmaz. Şimdi iş yerinde rahatsız etmeyelim.” (SG2, 2016: 61). diyerek, ifade etmiştir.

Elif’in annesi Sümbül Hanım, öğleden sonraları çalışacağı yarı zamanlı bir iş bulmuştur. Çalıştığı atölyede Elif’in kardeşi Arif’e de bekçilik yapma işi verilmiştir. İşi olduğu için kendisini çok önemli biri olarak gören Arif, ablasına kötü davranmıştır. Sümbül Hanım oğlunu ikaz etmiş, insanlara saygısızlık etmesinin doğru olmadığını:

“-Ya dersine çalış, ya kitap oku. Ya da gel buraya, bize yardım et. Al şu tabakları masaya götür. -Duyan da sanki mutfakla masa arasında kilometreler var sanır. İki adım daha yürü, elindekileri masaya kendin koyuver. Amma tembel kızsın ha! Sümbül Hanım lafa karıştı: -Doğru konuş Arif. Ablanın sözünü dinle. O senden büyük.” (SG2, 2016: 67) söyleyerek, saygılı davranmasını öğütlemiştir.

Belalı Davetiye kitabında Yener babasının düğünü için gittiği otelde istemeden kaçakçıların konuşmalarına şahit olmuş, duyduğu anlaşılmasın diye kendi canını kurtarmak için duyma engelli numarası yapmıştır. Adamlardan biri Yener ile karşılaşınca o gün kamera şakası yaptıkları yalanını söylemiştir. Yener’e “sakat” deyince Zehra Hala sinirlenmiş, adamı kaba tavrından dolayı ikaz etmiştir. İnsanları küçük düşüren ifadelerin kullanılmasına tepkisi şöyle olmuştur: “-Ne bileyim çocuğun sakat olduğunu!Hala kibar bir tavırla düzeltti:-Duyma engelli...” (SG4, 2016: 116).

Annem Neden Çıldırdı? kitabının “Hızlı Trenin Hızı” adlı hikayesinde görevliler aynı tren koltuğunu iki aileye satmışlardır. Sonradan gelen dayı-yeğen ikilisi ortada kalmıştır. Dayı yetkiliye sinirlenip bağırmıştır. Büyüklerin yanında konuşmanın saygısızlık sayılmasından dolayı o susmuştur. “-Dayım sesini giderek yükseltiyordu. Aslında izin verse ben de söylenecektim ama, böyle durumlarda çocukların konuşmasına izin yoktur. Ben ancak seyirci olarak izleyebilirdim.” (ANÇ, 2016: 61). Çocuğun cümlelerinde saygı değerini görmekteyiz.

ZombiliMombili Roman kitabının karakteri Özgür, roman yazarıdır. Çocuklar için korku-gerilim romanı yazacaktır. Çay içtiği kafede dolap raflarında antikaların sergilendiğini fark etmiştir. Kafenin sahibi Özgür’e istediği eşyaları alıp gidebileceğini söyleyince tamamını almıştır. Özgür eşyaların lanetli olduğunu fark etmiştir. Fakat eşyalardan bir türlü kurtulamamıştır. Özgür’ün ablasının oğlu Barış, belalı treni tamir etmeyi düşünmektedir.

Fakat Ali adında bir çocuk treni çalıp kaçmıştır. Barış Ali'yi yakalamış, onunla konuşup treni almıştır. Barış, Ali'yi dayısıyla tanıştıırken onu rencide etmemeye özen göstermiştir.

“Ali'yi fazla utandırmamak için sözcüklerini özenle seçerek, ‘çaldı’ ya da ‘hırsızlık yaptı’ dememişti, ama ne demek istediğini anlayacağını umarak kaş göz işaretiyle anlamlı anlamlı baktı dayısına. Göz göze geldiler.” (ZMR, 2016: 144, 145) cümleleri bu hassasiyeti ortaya koymaktadır.

Barış, oynamadığı oyuncakları hazırlayıp Ali'ye götürecektir. Kardeşi Nilsu da onlara eşlik etmek istemiştir. Barış, Nilsu'nun gelmesinin Ali'yi utandırabileceğini *“Ama Barış, kardeşine annesinin uyarısını hatırlattı. ‘Annem, kalabalık giderseniz Ali'yi utandırabilirsiniz dedi ya. Hem dayımla beni tanıyor, sen gelirsene hoş olmaz.”* (ZMR, 2016: 161).diyerek ifade etmiş ve Ali'nin duygularına saygı göstermiştir.

Muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme tutumuna yer verilmiş olması olumlu bir tutum olarak görülmektedir.

Hikâyelerde yer alan bütün bu örneklerle, karşımızda bulunan insanların içinde buldukları konumlarına, taşıdukları özelliklerine saygı gösterilmesi gerektiğine dikkat çekilmiş, insanların durumlarının rencide edilmemesine ve gözetilmesine önem verilmiştir.

4.1.7 Sevgi Değeri

Sevgi, Türkçe sözlükte “insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 1742).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında sevgi değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

Sevgi değeri yazarın eserleri arasında her kitapta çokça rastladığımız değerdir. Aşk, dil değeri, aile sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi gibi çeşitli alanlarda bu değerın yansımalarını görmekteyiz.

Tablo 12. Sevgi Değerinin Aytül Akal'ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Aile Birliğine Önem Verme	Fedakârlık	Güven Duymak	Merhametli Olmak	Vefalı Olmak
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
OBC	31, 32, 59				
KBC	22, 24				
KN	28-29				
ON	6, 8, 43, 80				
SG1	13, 19, 90, 141, 145, 182				
SG2	16, 20-21, 26, 31, 32, 65, 103, 229	20	71	167, 169, 188	
SG3	57, 125	100, 109		136, 143	
SG4	32, 51-52, 222, 278		55		
ANÇ	68			8	
KKİ1	68-69			25	
KAH	165			65, 103, 171	
ED	71	136, 181		36, 44	

ZMR	18	140
ACC	72	

4.1.7.1 Aile birliğine önem verme

Aile, “karı koca ve çocuklardan oluşan topluluktur.” (TDK, 2005: 45). Yazarın oldukça önemseydiği tutumlardandır. Bulgular aşağıda sıralandığı gibidir:

Oğlum, Ben Çocukken... adlı hikâye kitabında “Anne, Bütün Ağaçlar!” adlı kısa hikâyede evin küçüğü olmayı dert eden çocuk annesinden kardeş istemektedir. Amacı ayak işlerini ona yaptırmaktır. Annesi oğlunun düşüncesinin yanlış olduğunu şöyle anlatmıştır:

“-Ben de kardeş istiyorum. Odamı ona toplatırım, bütün işlerimi ona yaptırırım, ne güzel!-Kardeş istersek, onu sevdiğimiz için isteyeceğimizi düşünüyordum, işlerimizi ona yaptırmak için değil.-Beni sevdiğin için mi istedin yani?-Elbette!” (OBÇ, 2015: 31).

Aynı hikâye kitabında bulunan “Anne, Bütün Ağaçlar!” isimli kısa öyküde anne farkında olmadan oğlunun tişörtünü giymiştir. Oğlu başkalarının onun kıyafetlerini giymesinden rahatsızlık duyduğunu söylemiştir. Annesi oğluna hak vermektedir ve bundan sonra daha dikkatli olacağını ifade etmiştir. Oğlu annesinin bu yapıcı tavrına karşılık ona teşekkür etmiştir. Birbirlerini sevdiklerini söylemişlerdir.

“-Haklısın yavrurum. Çamaşırdan sonra senin giysilerini daha dikkatli ayırırım bundan böyle.-Anladığına sevindim. Teşekkür ederim anneciğim, sağol.-Canım benim, seni seviyorum.-Ben de seni seviyorum anne.” (OBÇ, 2015: 32).

“Anne, Al Şunu Yanımdan!” adlı kısa hikâyede iki kardeş boğuşmaktadır. Anneleri canları acıyacağı için endişelenince ağabey annesini rahatlatmak için bunun boğuşma değil sevişme olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“-Ay anne, sen de çok komiksin. Ciddiye mi aldın? Biz dövüşmüyorduk, yalnızca güreşiyorduk! -Birbirinizi inciteceksiniz.-Ben kardeşimi kolluyorum, sen merak etme. -Ben de ağabeyime acıtmadan vuruyorum.” (OBÇ, 2015: 59).

Kızım, Ben Çocukken... adlı kitabın “Anne, Kimse Odama Girmesin!” adlı hikâyesinde iki kız kardeş odalarından diğerini kovabilmek için kavgaya tutuşmuşlardır. Fakat annelerinden aldıkları kesin uyarı onları kendilerine getirmiştir.

“-Anne, ben de az önce kardeşim oyuncaklarını dağıtıyor demiştim ya... Pek dağınıklık denemez aslında... Odanın bir köşesinde oynuyor işte çocuk! -Ben kardeşimle aynı odayı paylaşmaktan memnunum. -Ben de ablamdan memnunum.” (KBC, 2016: 22) cümleleri birlikte yaşamayı sevdiklerini göstermektedir.

Hikâyenin devamında da kardeş sevgisi dikkat çekmektedir. “-Ben toplarım, anne! Ablam yorulmasın. -Ben de kardeşime yardım edeyim, anne. Arkadaşı gelecek... Hem belki dolaptan almak istediği oyuncakları vardır. Onun boyu erişmez, ben indiririm.” (KBC, 2016: 24). Kardeş sevgisi de Aile birliğinin önemsendiğini kanıtlamaktadır.

Kızım Nerdesin? kitabında “Anne, Ben Herkesten Farklı Olmalıyım!” isimli kısa öyküde herkesten farklı olmak adına türlü fikirler üreten genç kız, annesinin de gençken böyle çılgınlıklar yaptığını öğrenince çok şaşırmıştır. Annesinin de herkesin annesinden farklı ve özel olduğunu hissetmiştir. “-Çok farklı bir annesin sen, biliyor musun? -Sen de çok farklı ve çok özel bir kızsın. Benim kızım olduğun için çok mutluyum.” (KN, 2014, 28-29). Bu durum ona kendi davranışlarının normal olduğunu göstermiştir.

Oğlum Nerdesin? kitabının “Oğlum Nerdesin?” hikâyesinde büyüdüğünü annesine kabul ettirmeye çalışan delikanlının sevimli tavırları annesinin hoşuna gitmiştir. “-Canım benim, büyümüş! Gel bakayım yanına, sana şöyle güzelce sarılayım.” (ON, 2013: 6). Anne böyle söyleyerek sevgisini göstermiştir.

Aynı hikâyenin devamında ağabeyi gelmeden uyumayan küçük kardeşin sevgisini anlatan bir cümle görmekteyiz: “-Numaracı! Yatıp uyumamak için beni bahane ediyor.-Öyle deme. Seni sevdiğin için merak ediyor, sen gelmeden uyuyamıyor.” (ON, 2013: 8).

“Anne, Ben Özel Olmak İstiyorum!” isimli öyküde küçük oğlan annesinden kardeş istemektedir. Amacı ayak işlerini ona yaptırmaktır. “-Ağabeyim için kardeş doğurmuşsun ama! -Seni ağabeyin için doğurmadım. Seni sen olduğun için doğurdum. Çünkü seni çok seviyorum ve sen benim için çok özelsin.” (ON, 2013: 43). Bu cümleyle annesi aile olmanın güzelliğini anlatmıştır.

Aynı kitabın son hikâyesinde anne oğul arasında yaşanan sorun tatlıya bağlanınca birbirlerini sevdiklerini söylemişlerdir. “-*Seni seviyorum anne.-Ben de seni seviyorum yavrum.*” (ON, 2013: 80).

Süper Gazeteciler 1 romanı dört çocuğun gazete çıkarırken yaşadıkları maceraları anlatmıştır. Ayrıca çocukların aile hayatlarına da değinilmiştir. Çocuklardan biri olan Yener, annesiyle babasının ayrılacağını öğrendiğinde korkuya kapılmıştır. Annesiyle yaşayacağını öğrendiğinde ise rahatlamıştır. Çünkü annesinde huzur bulmaktadır. “*Yener hayatında büyük bir değişikliğin olmayacağını, annesiyle birlikte yaşamaya devam edeceğini öğrendiğinde, rahatladı. İlerde ne olacağını nerede yaşayacağını, öğrendiğine göre artık sorun kalmamıştı; korkuları boşunaydı.*” (SG1, 2016: 13). Yener’in içinin rahatlaması annesini ailesi olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu his romanda örtük biçimde okura sunulmuştur.

Kitap Yener ve annesi Seher Hanım’ın yeni bir eve taşınmalarıyla başlamaktadır. Yener daha küçükken annesi ile babası ayrılmıştır. Seher Hanım evini tek başına geçindirip oğlunu büyütmektedir. Yeni eve taşınırlarken annesinin gülümseyen yüzüne sevgiyle bakan Yener, anılarını da hatırlamıştır:

“*Yener annesinin yüzüne hayretle bakmıştı. Uzun süredir onu böylesine içten, doya doya gülerken gördüğünü hatırlamıyordu. Belki de perili olan ev karşıda ya da yan bahçede değil, tam da onların kiralamak istedikleri evdi. Ve iyilik perileri sayesinde annesinin gözleri ilk kez ağlamaktan değil, gülmekten yaşamıştı.*” (SG1, 2016: 19). Romanın bu kısmında da Yener’in annesini ailesi olarak görüyor olması vurgulanmıştır.

Evren, birden babası Mustafa Bey’in boynuna sarılmıştır. “*Babacığım, senin yerine on robot da yapsalar senin yaptığın işi yapamazlar. Sen bir tanesin! Babasının boynuna sarılıp iki yanağından öptü. Sonra gidip annesini kucakladı.*” (SG1, 2016: 90). Evren, ailesine çok değer vermekte, onlara sahip olduğu için kendini şanslı saymaktadır.

Seher Hanım, oğlunda davranış değişiklikleri olduğunu düşünmektedir. Ergenlikten kaynaklandığına inanmaktadır, oğlunun davranışlarının bozulmasından endişe etmektedir. Yener’le bu konuyu konuşurken gerilmişlerdir ama aralarındaki sevgi kavga etmelerine engel olmuştur. “-*Anneciğim, boşuna endişeleniyorsun. Ben öyle kolay kolay bir günden ertesi güne değişecek biri değilim. Hem okulda rehber öğretmenler var. Senin çözemeyeceğin sorunlar olursa onlara danışırım.*” (SG1, 2016: 141).

Yener her isteğini yerine getiren annesine sarılmıştır ve ona sevgi sözcükleri söyleyerek annesinin kendini iyi hissetmesini sağlanmıştır. *“Yener annesinin yanaklarından öptü. Bu beklenmedik sevgi gösterisi karşısında duygulanan annesi onu kucaklayıp sevmek isteyince de o anda hatırlamış gibi hemen yerinden fırladı.”* (SG1, 2016: 145).

Çocuklar kaçırılma olaylarını çözmek isterken kendilerini karmaşanın içinde bulmuşlardır. Son olarak Evren’in kaçırılmasıyla işler iyice karışmış, çocuklar arkadaşlarının peşine düşmüşlerdir. Okul çıkışlarında ailelerine haber vermeleri gerektiğinden hepsi tek tek annesini arayıp onu merak etmemesi gerektiğini söylemiştir. *“-Tamam oğlum. Sana güveniyorum. Çok geç kalma ama...-Peki anne. Teşekkür ederim. Seni seviyorum.-Ben de canım.”* (SG1, 2016: 182). Yener annesine bağlılığını bize tekrar göstermiştir.

Süper Gazeteciler 2 kitabı gazetecilerden Elif’in, okuldan döndüğünde kardeşinin çirkin şakasıyla karşılaşp kardeşiyle kavga etmesiyle başlamıştır. Arif ablası ona çok kızdığı için üzölmüştür. Elif’in yüreğı kardeşinin üzgün halini görünce ona karşı şefkatle dolmuştur.

“Az önce öfke fırtınası yüzünden akan yaşları, bu yeni düşüncelerin taşırdığı duygusal sel yüzünden daha da yoğunlaştı; kardeşine duyduğu acıma duygusu, içindeki yakıcı duyguları bastırdı. Elindekileri bırakıp kollarını açtı, gözyaşları içinde Arif’e seslendi.” (SG2, 2016: 16).

Yukarıda anlattığımız kavga esnasında anneleri Sümböl Hanım eve girmiştir. Sümböl Hanım öğleden sonraları çalışabileceğı bir iş bulduğu için sevinçlidir ve çocuklarından her gün öğleden sonraları uslu uslu evde oturmalarını istemektedir.

“-Merak etme anne. Ben kardeşimle ilgilenirim. Onu seviyorum.Arif altta kalmaktan hoşlanmazdı. Ablasının sözlerini tamamladığı gibi, üste de çıkmaya çalıştı: -Ben de annemi seviyorum anne. Hem ben seni de, babamı da seviyorum.”(SG2, 2016: 20-21).

Çocuklar annelerinin onları okutabilmek için yaptığı fedakârlığın farkındadırlar. Bu sebeple kavgayı uzatmamayı ve annelerini üzmemeyi tercih etmişlerdir.

Elif ve Selin telefonda konuşurlarken kardeşleri onlara huzur vermemekte, türlü yaramazlıklarla ablalarını kızdırmaktadırlar. Kızlar, Kardeşlerine çok kızsalar da onları sevmektedirler.

“-Ya, aslında benimkinin canavarlığına bakma sen. Çok şeker çocuktur. Çok da iyi kalplidir. Severim miniğı.-Ona bakarsan ben de kardeşimi çok severim. Çok oyuncudur. Bana etmediğini bırakmaz ama... Komiktir işte. Beni eğlendiriyor. Onsuz ne yaparım bilmem...” (SG2, 2016: 26). Kardeşlerini ailelerinin neşesi olarak görmektedirler.

Arif ablasına şaka yapmak için salçaya buladığı kıyafetlerini yıkamış, asmak için bahçeye çıkmıştır. Elif, çamaşırları asarken çamura düşürüp ağlayan kardeşine sarılıp onu sakinleştirmiştir. *“Elif kardeşine şefkatle yaklaştı; saçlarını okşayarak sakinleştirmeye çalıştı.”* (SG2, 2016: 31).

Elif’in annesi Sümbül Hanım, kavga edip barışan iki çocuğunu mutlulukla seyre dalmıştır.

“Sümbül Hanım, birbirlerine sarılmış yürüyen iki kardeşin ardından mutlulukla baktı. Çamaşırlar tekrar yıkanır, önemli değildi. O, böyle şeylere aldırılmazdı. Çocuklarının büyüdüğünü, artık sorumluluk almaya başladıklarını düşündü.”(SG2, 2016: 32). Ailesi için verdiği emeğin karşılığını iki çocuğunun birbirlerine sarılışında görmüştür.

Elif evde kitap okumaktadır. Annesi Sümbül Hanım yeni başladığı işten gelince Elif annesine sarılıp öpmüştür. *“Annesini görünce hemen yerinden fırladı; koşup yanaklarından öptü.-ilk iş günün nasıldı anneciğim?”* (SG2, 2016: 65). Annesi yorgunluğunu kızının bu soruyu sormasıyla atmıştır.

Yener’in annesi Seher Hanım, çalışan bir anne olduğu için oğlu okuldan döndüğünde aç kalmasın diye mutlaka yemek yapıp dolaba koymaktadır.

“Her zaman böyle yapardı annesi. Yener’in kendi yemeğini hazırlamaktan hoşlandığını ve dolaptaki tencerelerin kapağını bile açmayacağını bildiği halde, yine de bir gece öncesinden yemek yapıp bırakmaktan geri kalmazdı.”(SG2, 2016: 103). Çünkü Seher Hanım oğlunu çok sevmektedir.

Olayların çözülmesiyle kaçırılan oğluna kavuşan Belediye Başkanı sevinç içindedir. *“Çocuk Başkan’ın kucağındaydı; baba-oğul sevinç içinde sarılıp öpüşüyorlardı. Elif ve Yener, gülümseyerek bu kucaklaşmayı izliyordu.”* (SG2, 2016: 229). Yeniden ailesinin bütünlüğü sağlanmıştır.

Serinin üçüncü kitabında gazetecilerden Selin’in üvey ablası olduğunu iddia eden Meltem adında bir kız ortaya çıkmıştır. Selin’in annesi ve babası bir süre ayrı kalıp düşünmeye karar vermişlerdir. Selin babasının böyle bir şey yapacağına bir türlü inanmamaktadır. *“Ne olursa olsun. Babasıydı o. Selin onu seviyordu.”* (SG3, 2016: 57). Nedenini yazar bu cümleyle anlatmıştır.

Çocuklar Selin’in ailevi problemini çözmeye çalışmaktadırlar. Evren babasından yardım istemek zorunda kalmıştır. Her şeyi çekinmeden anlatabildiği, anlayışlı bir babaya sahip olduğu için kendini şanslı hissetmiştir.

“Evren, bir an sevgi ve minnetle baktı babasına. Hayatta ne yanlış yaparsa yapsın babasına söyleyebileceğini ve ondan yardım isteyebileceğini düşündü. Babası kızardı elbet, ama Evren, babasının onu öldüreceği korkusunu taşımazdı. Herkes onun kadar şanslı değildi.” (SG3, 2016: 125). Evren’in ailesine düşkünlüğü serinin önceki kitaplarında da görülmektedir.

Elif’in alışveriş için gittiği mağazada tanışıp Meltem’in kartını verdiği Harun adlı genç kaybolmuştur. Ailesi bir anda ortadan kaybolan Harun için çok endişelenmiştir. Başına kötü bir şeyin gelmiş olmasından korkmaktadırlar.

“Annesi, yalvaran bir ifadeyle, gazeteden sesleniyordu oğluna: -Harunum, canım oğlum, neredeysen dön gel. Ben pazarda limon satar da yine seni okuturum. Darda açıkta bırakmam. Çık gel ne olur. Neredeysen bir haber ver.” (SG3, 2016: 143).

Harun, ailesi fakir olduğu için kendi parasını kazanarak okumaya çalışan bir gençtir. Meltem’in kısa yoldan zengin olma vaatleri Elif’i olduğu gibi Harun’u da etkilemiştir.

Son kitabın ismi Belalı Davetiye’dir. Davetiye Yener’in babasının düğün davetiyesidir. Aynı zamanda yeni bir maceranın da kapısını aralamıştır. Yener İzmir’e babasının düğününün olacağı otele gidecektir. Havaalanında annesiyle vedalaşmıştır. *“Seni özleyeceğim. Canım annem benim, diye sıkı sıkı sarılıp yanaklarından öperek unutturmaya çalışmıştı sözlerini.”* (SG4, 2016: 32). Annesinin gönlünü almadan gitmek istememiştir.

Yener yol boyunca babasıyla karşılaştığında nasıl davranacağını hayalini kurmuştur. *“Babasıyla yıllar sonraki karşılaşmasında, buz gibi duracaktı karşısında. Babası ona sarılmak için yaklaşacak ama Yener, kolları vücuduna yapışık, bir asker gibi dimdik ve kıpırtısız bekleyecekti. Oysa gerçeğin kurduğu hayalle hiç ilgisi yoktu. Önce boğuk bir ses çıktı gırtlaktan:-Baba!Ardından koşarak sarıldı babasına. Bir süre öylece kalakaldılar.”* (SG4, 2016: 51-52).

Yazar, Yener’den örnekle her ne kadar babasını hayatından çıkardığını düşünse de öyle olmadığını okura göstermiştir. Annenin de babanın da yeri ayrı olmaktadır.

Çocukların sınıf arkadaşı Furkan ailesiyle Yener’in kaldığı otele gitmiştir. Babasının tutuklandığını duyan annesi baygınlık geçirmiştir. Furkan, yere düşen annesine koşup sarılmıştır. *“Anneciğim, diyerek ona doğru koştu, baygın bedenine sarıldı. Anneciğim, ne olur ölme... Anneciğim!”* (SG4, 2016: 222). Furkan’ın korkuyla annesine sarılması onu ne kadar sevdiğini göstermektedir.

Düğün sonunda Yener’in babası herkesle vedalaşmaktadır. *“Herkesle kucaklaşıp el sıkıştı. Yener’e sarıldı. Bilmeni isterim... Engelli olup olmaman sana olan sevgimi değiştirmezdi, diye fısıldadı, oğlunun iki yanağından öptü.”* (SG4, 2016: 278). İnsanların evlatlarını sevmesi

herhangi bir şarta bağlı olmayacaktır. Yener'in babası oğlunu işitme engelli zannederken de sağlıklı olduğunu öğrendiğinde de çok sevmektedir.

Annem Neden Çıldır? kitabındaki "Soğan Çiçeği" hikayesinde balkondaki çiçekleri solduğu için ağlayan annesine oğlu sürpriz yapmış, annesi için saksıya soğan ekmiştir. "Ah canım benim, diyerek omzumdan tutup kendine doğru çekti, sarıldı. Aslında böyle kucaklaşmalar için çok büyüdüm ama eğer çevremizde kimseler yoksa, ses çıkarmıyorum; hoşuma da gidiyor." (ANÇ, 2016: 68). Annesini verdiği karşılık için her şeye değerdir.

Roman Efes Antik Kent'te yaşayan ve yaşamış olan canlıların hikâyesini anlatmaktadır. Harabelerde yaşayan kedi Efes'in harabeleri sevmesinin nedeni buraların annesi Hadrian'ın en sevdiği yer olmasıdır.

"Efes'in harabeleri sevmesi, belki de orada toprağın, çalılıarın, taşların arasında, annesinin kokusunu duyar gibi olmasındandı. İnsanların ayak basıp da henüz yok edemedikleri, geçmişten elinde kalan tek anı: annesinin kokusu..." (KKİ1, 2016: 68-69). Annesini yokluğunda onun izleriyle avunmaktadır.

Kitabın ana karakteri Ceylan'dır. Ceylan'ın sınıf arkadaşı Ali, depremde yitirdiği anne babasını çok özlemektedir. "Onları çok özliyor, bazı geceler zor uyuyordu. Annesinin gülümseyen yüzü bazen gözlerinin önüne geliyor, büyüyor büyüyor odayı kaplıyordu." (KKİ1, 2016: 148). Aile sevgisi ölseler bile devam edecek bir sevgidir.

Kırmızı Arabanın Hayaleti kitabında genç kız, annesinin dırdırından bıktığını söyleyen arkadaşına içten içe bozulmuştur. "Keşke benim de annem yaşıyor olsaydı da dırdır etseydi, diye geçirdi içinden." (KAH, 2016: 165). Çünkü aileden yoksun olanlar ailenin kıymetini daha iyi bilmektedirler.

Esrarengiz Roman kitabı Pelin bebekken ailesinin Çin'e taşınması ve orada başlarına gelenleri anlatmaktadır. İstanbul'a dönmelerine rağmen Çin'de yaşadıklarının etkisi sürmektedir. Pelin ve arkadaşı Merve kaçırılınca aileleri perişan olmuştur. Pelin'in annesi Esin Hanım, Merve'nin annesini teselli etmeye çalışmaktadır. "Esin Hanım, arkadaşının perişan halini görünce boynuna sarıldı, o ana kadar tutmaya çalıştığı gözyaşlarını serbest bıraktı." (ED, 2016: 71).

ZombiliMombili Roman kitabının ana karakteri Özgür'dür. Özgür, korku romanı yazmaya çalışan bir yazardır. Özgür yeğeni Nilsu'ya oyuncak tavşan almış, onu çok sevindirmiştir.

“Nilsu, dayısının sesini duyunca sevinçle koşup boynuna atıldı. Canım dayıcığım, çok teşekkür ederim. Bana tavşan mı aldın. Çok sevdim.” (ZMR, 2016: 18). Küçük bir kızı sevindirmek Özgür’ü de mutlu etmiştir. Anne babasından sonra ablasını ailesi olarak görmektedir.

Abur Cubur Canavarı romanında Bora dedesine hissettiği sevgiyi şöyle ifade etmektedir: “Hayırdır Bora, son günlerde pek sık uğramaya başladın, dedi kuşkuyla. Sizi özlüyorum, ne var bunda diye meydan okudum dedeme. Sonra ikisini de yanaklarından öpüp eve döndüm.” (ACC, 2016: 72). Aile büyükleri ailenin temel taşıdır.

İncelediğimiz 15 kitaptan 14’ünde aile birliğine önem verme tutumuna rastlanmıştır. En sık ifade bulan değer olmasının değerler eğitimi açısından olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

4.1.7.2 Fedakârlık yapma

Fedakârlık etmek Türkçe sözlükte “özverili davranmak” anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 1559). Kök değerlerden olan “dostluk” değerinin tutum ve davranış kısmında diğerkâmlık ifadesi yer almıştır. Diğerkâmlık ve fedakârlık kavramlarının birbirine yakınlığı ortadadır. Bulunan değerlerden sevgi ilgili olanlar bu kısımda dostluk ile ilgili olanlar diğerkâmlık kısmında işlenmiştir.

Süper Gazeteciler 2 romanında gazeteci çocuklardan Elif’in annesi Sümbül Hanım kapıcılık yapmaktadır. Öğleden sonralarındaki boşlukta yapabileceği ek iş bulunca çok sevinmiş, şu sözlerle yaptığı fedakârlığı ifade etmiştir: “Çocuklar, bir müjdem var. Şimdi iş görüşmesinden geliyor. Yarından başlayarak her gün öğleden sonraları işe gideceğim.” (SG2, 2016:20).

Likörlü Çikolata kitabında biriktirdiği tüm harçlığını babasına hediye almak için harcayan Selin, sevdiklerimiz için fedakârlık yapmamızın önemli olduğunu göstermiştir: “Çok güzel bir çerçeveydi ve neredeyse son bir yıldır cep telefonu almak için biriktirdiği tüm parayı bu armağana yatırmıştı.” (SG3, 2016: 100). Sevdiklerimizin mutluluğu için fedakârlık yapmak zor gelmemektedir.

Ailesinin ekonomik koşullarını bilen Elif, mankenlik ajansından aldığı teklifi kabul etmiştir. Amacı hem üniversite eğitimini tamamlamak hem de ailesine rahat bir hayat yaşatmaktır. Bu düşüncesinin temelinde fedakârlık yatmaktadır. *“Yapmak istedikleri o kadar çoktu ki. Yalnızca üniversite için biriktirmek yeterli olmayacaktı. Bir ev almak... Annesini kapıcılık işinden kurtarmak... Hepsi için para gerekiyordu.”* (SG3, 2016: 109).

Esrarengiz Duman romanında fedakârlığın örneğini Pelin’in babası Ayhan Bey vermektedir. Ayhan Bey, eşinin sağlığı için kendi işinden ve ideallerinden vazgeçmiştir:

“O sırada ne işimi ne de geleceğimizi düşünebilecek durumdaydım. Tek istediğim, annenin iyileşmesiydi. Onlara verdiğim sözü tuttum. Şanghay’daki zamanımı hemen hemen hiçbir şey yapmadan geçirdim. Döndüğümde, iki başarısız yılın sonucu olarakısten çıkarıldım. Ama bence annenin hayatı her şeye değerdı.”(ED, 2016: 136).

Aynı romanda Pelin, kendisi için yapılan fedakârlıkları düşünmektedir: *“Her iki ailenin de çektiği sıkıntıları, yaşadıkları üzüntüleri geçirdi aklından. Babası sevmediği bir işte çalışıp onu okutmaya çabalamış, annesi her tersliğini gülümseyerek karşılamış, Hong-li ise mesleğini bırakmak zorunda olacağını bile bile ona ilaçlı şekerler hazırlamıştı. Ne tuhaf, bunca yıl yapılan her şey aslında onun iyiliği içindi.”*(ED, 2014: 181). Ailesinin yaptığı bunca fedakârlığı düşününce onları üzdüğü için pişmanlık duymuştur.

Fedakârlık tutumuna farklı kitaplarda yer verilmiş olması değerler eğitimi açısından olumlu bir yaklaşım olarak görülmektedir.

4.1.7.3 Güven duyma

Güven duyma tutumu sevgi ve dostluk kök değerlerinin ikisinde de yer almaktadır. Sevgi ile ilgili olanlar bu kısımda dostluk ile ilgili olanlar da dostluk temel başlığı altında incelenmiştir.

Süper Gazeteciler 2 kitabında belediye başkanını evlerinin önünde gören Sümül Hanım, Elif’in kabahat işlediğini düşünüp endişelenmiştir. Elif her şeyin yolunda olduğunu hissettirmeye çalışarak annesine güven vermiştir. *“Elif gözleriyle önemli bir şey olmadığını işaret ederek annesini sakinleştirdi. Merak edilecek bir durum yoktu; bir yaramazlık yapmamıştı.”* (SG2, 2016: 71). Annesi kızına güvendiği için rahatlamıştır.

Serinin son kitabında Yener babasının düğünün olacağı otelde zor durumda kalmış, engelli taklidi yapmıştır. Babasıyla olanları paylaşmak istemektedir fakat kızgınlıkları aklına gelince vazgeçmiştir. Ona güvenmemektedir. *“Haksızlık ediyordu. Doğru değildi. Kızgın da olsa, o babasıydı. Gerçeği anlatıp, başkalarına söylememesi için söz alabilirdi ondan. Evet, neden olmasın? Oğlunu ele verecek değildi ya...”* (SG4, 2016: 55). Yazar güvenememenin verdiği sıkıntıyı göstererek güven duymanın önemini okuruna göstermiştir.

Güven duyma tutumu ağırlıklı olarak dostluk değerinde işlenmiştir. Bu tutumun sıkça işlenmiş olmasının olumlu bir durum olduğu kanaatindeyiz.

4.1.7.4 Merhametli olma

Merhametli olmak Türkçe sözlükte “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan acı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 1373). Merhametli olma tutumu yardımseverlik değeri içinde de yer almaktadır. Bu kısımda incelenenler sevgi değeri ile ilişkili olanlardır.

Süper Gazeteciler 2 romanında Yener ve Evren başkanın kaçırılan oğlunu bulmak için perili eve girmişlerdir. Saklandıkları yerden kötü adamları dinlerken adamların yavru kedileri öldüreceklerini duyunca hayvanları kurtarmak için hemen plan yapmışlardır. *“Evren dehşet içinde kaldı. Zavallı kedi yavruları büyük tehlike içindeydi... Sessiz adımlarla bodruma döndü. Kedi yavrularını bir an önce oradan çıkartması gerekiyordu.”* (SG2, 2016: 167).

Kedileri kurtarıp sütle karınlarını doyurmuşlardır. Başkanın oğlunu kurtarmadan önce kedilerle ilgilenmeyi seçmişlerdir. *“Kedilerin aç olabileceğini düşünen Evren, bir koşu bakkal Nazmi'ye gidip, bir şişe süt aldı.”* (SG2, 2016: 169). Masum hayvanlara merhamet duydukları için onların güvenliğine öncelik vermişlerdir.

Perili köşkün önüne gelen Arif, anne kediyi acı acı miyavlarırken görmüş ve kediye çok üzölmüştür. Kedinin yavrularını kaybettiğini düşünmüştür. *“Kedi bir kapının önünde durup miyavladı. Arif hayvanları çok severdi; kediye çok acıdı.-Herhalde yavruları vardır. Baksanıza nasıl ağlıyor, onu burada bırakmayalım.”* (SG2, 2016: 188).

Elif, hastalanan kardeşi için endişelenmiştir, bütün gece onu kontrol etmiştir: “*Sık aralıklarla uyanmış ve kardeşinin nefes alıp almadığını kontrol etmişti.*” (SG3, 2016: 136). Kardeşinin hastalanmasından kendisini sorumlu tutmasının da bunda payı büyüktür.

Selin’in halası Zehra Hanım, Yener’in engelli olmasına üzülmüştür. Ona merhametle yaklaşmış, yanında olduğunu hissettirmiştir. “*Yavrucuğum, üzülme sakın. Hepimiz senin yanındayız.*” (SG4, 2016: 143).

Annem Neden Çıldırıldı? Kitabı yedi hikâyeden oluşmaktadır. “Annem Neden Çıldırıldı?” hikâyesinde evin içinde duyulan sesi başlangıçta anlamlandıramamışlardır. Sonra ne olduğu anlaşılmıştır. Dev bir çekirge bahçeden eve girmiş fütursuzca zıplamaktadır. “*-Dev bir çekirge! dedi. Baban gelsin, söyleyelim, zarar vermeden bahçeye atsın.-Böyledir annem. Çok korkar böceklerden ama onlara zarar vermek de istemez. ‘Gözümden uzak olsun yeter’ der.*” (ANÇ?, 2016: 8). Annesi çekirgeden korkmasına rağmen merhametli olduğu için onu öldürmekten kaçınmıştır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 Efes Antik Kent’te geçmektedir. Ana karakter Ceylan, antik kentte yaşayan kedi Hadrian ve yavrularının kaybolmasına çok üzülmüştür. “*Ceylan, anne kedinin ve yavrularının ardından uzun süre gözyaşı döktü. Çok sevmiştii onları. Babasının bekçilik yaptığı bu harabelerde Hadrian onun tek dostuydu.*” (KKİ1, 2016: 25). Çünkü Ceylan hayvanlara karşı çok merhametlidir. Hatta onları dost edinmiştir.

Kırmızı Arabanın Hayaleti adlı romanda Murat’ın yaralı köpeği görünce yüreği parçalanmıştır. “*Teyze bak! Kamyon çarpmış zavallıya, can çekişiyor!*” (KAH, 2016: 65). Teyzesinden arabayı durdurup köpeğe su vermesini istemiştir.

Ölmüş bir köpeğe rastlayan Murat, teyzesinden köpeğin canlanması için sihirli ilaçtan istemiştir, köpeğe çok acımıştır. “*O şişedeki şey... Bu zavallı köpeğe de versen, n’olursun!*” (KAH, 2016: 103). Bu ikinci köpek görüşü olmuştur.

Roman kahramanı yol kenarında susuzluktan bayılan kuşları görmüş ve şefkatle yaklaşmış onlara su içirmek istemiştir. “*Uçarken sıcaktan bayılıp düşüyor zavallılar. Suyu içerlerse canlanırlar...*”(KAH, 2016: 171).

Esrarengiz Duman romanında Pelin, küçükken Çin’de yaşamıştır. Oradaki bakıcısı Lei’nin yaptığı kekten böcek ve solucan çıktığını görünce korkudan ağlarken yere düşmüştür. Lei, Pelin’e merhametle sarılıp onu sakinleştirmeye çalışmıştır. “*Lei beni yerden kaldırdı. Bir yerimi incittim mi diye kontrol edip, düşerken kanattığım bacağımı okşadı.*” (ED, 2016: 36).

Pelin iki üç yaşındayken Lei onu sevgilisi Hong-li’nin çalıştığı dükkana götürmüştür. Orada çok sayıda cam şişede iksir vardır. Kedinin çarpmasıyla şişeler devrilmiş ve ortaya boğucu bir koku çıkmıştır. Pelin korkudan ağlamaya başlamıştır. Lei, Pelin’e merhametle sarılıp onu sakinleştirmeye çalışmıştır. “*Sus güzel bebek, sus prensesçik, ağlama. Bir şey yok, bak. Hong-li her şeyi düzeltecek merak etme.*” (ED, 2016: 44).

ZombiliMombili Roman romanında Özgür’ün korku romanı yazmak isterken korkunç olayların içine düşmesi ve kurtulmak için yaşadığı maceralar anlatılmaktadır. Barış, dayısının (Özgür) ona hediye ettiği oyuncacı çalan altı yaşındaki hırsız yakalamıştır. Fakat içindeki merhamet duygusu baskın gelmiştir. Ona zarar vermek bir yana destek olarak yol göstermiştir. “*Barış, küçüğün sessizce döktüğü gözyaşlarını görünce içi acıdı.*” (ZMR, 2016: 140).

Merhametli olma tutumuna eserlerde sıkça değinilmesinin değerler eğitimi açısından olumlu bir durum olduğu görülmektedir.

4.1.7.5 Vefalı olma

Eserlerde bulunan vefa davranışı dostluk değeri ile ilişkili olduğundan o kısımda incelenmiştir.

Sevgi değerine en fazla Süper Gazeteciler 2 kitabında rastlanmıştır. Kayıp Kitaplık 2 dışında incelenen tüm kitaplarda işlenmiştir. En fazla aile birliğine önem verme tutumunda görülmüştür.

4.1.8 Sorumluluk Değeri

Sorumluluk, Türkçe sözlükte “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 1795).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında sorumluluk değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma, sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

Tablo 13. Sorumluluk Değerinin Aytül Akal’ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Kendine, Çevresine Vatanına, Ailesine Karşı Sorumlu Olma	Sözünde Durma	Tutarlı ve Güvenilir Olma	Davranışlarının Sorumluluğunu Üstlenme
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
OBC	76			10, 63
SG1	174, 183			12, 23, 56, 132
SG2	32, 57, 94, 102, 106, 159			16-17, 31
SG3	49, 100	169		
SG4	21, 75, 255			62
KKİ1				178
ED		39, 40		

4.1.8.1 Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma

Oğlum Nerdesin? adlı hikaye kitabında annesini sorumluluklarının kendisinininkinden az olduğunu düşünen gence yanlış düşündüğünü izah etmiştir. Her yaşın kendine göre avantajları olmakla birlikte sorumluluklarının da olduğunu anlatmaktadır: “-Demek benim işim ve sorumluluklarım daha az, öyle mi sanıyorsun? Oysa hatırlanacak ve yapılacak o kadar çok iş var ki... Yaşamı sürdürmek için birinin bu işlerin peşinde koşması gerek. Eğer işler paylaşılmazsa, bir kişinin üzerine yığılır ve o kişi de sorumlulukların karşısında yalnız bırakıldığı için mutsuz olur.” (ON, 2013: 76).

Süper Gazeteciler serisi dört çocuğun gazete çıkarmak için yaşadıkları maceraları konu edinmektedir. Çocuklardan biri olan Yener, okul çıkışlarında mutlaka annesini arayıp eve kaçta gideceğine ve nerede olduğuna dair bilgi vermektedir. “Ama saat beşe doğru telefon ettiğinde Yener’i ille de evde bulmak isterdi. Eğer beşten sonra bir yere gitmesi gerekiyorsa, Yener annesine mutlaka haber verirdi.” (SG1, 2016: 174). Yazar okurlara Yener’i örnek göstermektedir.

Çocuklar gazete için röportaj yapacaklarken karmakarışık olayların içine düşmüşlerdir. Son olarak Evren kaçırılınca çocuklar da onu bulmak için Şile’de bir dağ evine gitmektedirler. Evlerine dönmeleri gereken saatte dönemedikleri için aileleri onları merak etmesin diye sırayla ailelerini arayıp gecikeceklerini bildirmektedirler. “Yener telefonu Selin’e uzatırken, o akşam sağ salim eve dönüp dönemeyeceklerini düşündü. Selin’den sonra Elif de evi arayarak arkadaşlarıyla beraber olduğunu ve biraz gecikeceğini bildirdi.” (SG1, 2016: 183).

Parktaki Esrar kitabında dört çocuktan biri olan Elif’in annesi Sümbül Hanım eve geldiğinde çocuklarını çamaşır asarken görmüştür. Sorumluluk alabilmelerine çok sevinmiştir. “Çocuklarının büyüdüğünü, artık sorumluluk almaya başladıklarını düşündü.” (SG2, 2016: 32). Böylece kendi yükünün biraz olsun azalacağını inanmaktadır.

Elif, gazeteci arkadaşlarından Selin’e Süper Gazete’nin üyesi olamayacağını çünkü kardeşine bakmakla yükümlü olduğunu anlatmaktadır. “-Bundan böyle okul çıkışlarında doğru eve gitmem gerek. Annem yeni bir iş buldu. Kardeşim evde yalnız kalmaz; ona bakacağım. Bu durumda Süper Gazete için nasıl çalışabilirim?” (SG2, 2016: 57). Kitabın ilerleyen sayfalarında bu sorunun çözüme kavuşacağını göreceğiz.

Elif'in kardeşi Arif annesinin çalıştığı atölyede çalışmaya başlamıştır. Görevi bekçilik yapmak içeriye kimseyi sokmamaktır. Gelen ablası olmasına rağmen ayrıcalık tanımaz. Sorumluluğunu yerine getirmiştir. “-Bekçiyim bekçi! Gelenleri haber vereceğim; içeriye de kimseyi sokmayacağım.” (SG2, 2016: 94). Yaşı küçük olmasına rağmen sorumluluğunun gerektirdiği gibi davranmıştır.

Çocuklar okul çıkışı Yener'in evine gidip durum değerlendirmesi yapacak, olayları çözmek fikir alış verişinde bulunacaklardır. Ama önce ailelerini arayıp gecikeceklerini bildirmeleri gerekmektedir. “-Yener'deyiz. Evet. Merak etme. Hava kararmadan dönerim. -Arkadaşlarım bendeler. Bir şeyler hazırlayacağım. Biliyorum, dolapta yemek var, anladım.-Tamam anne, merak etme. Fazla gecikmem.” (SG2, 2016: 102).

Elif'in, evdeki sorumluluğu sadece kardeşine bakmak değildir. Akşamları da eve yorgun gelen annesine yardım etmektedir. “Sümbül Hanım akşam yemeği için hazırlık yaparken, Elif annesine yardım etti. Masayı sildi, tabakları taşıdı.” (SG2, 2016: 106). Aile içinde sorumlulukları paylaşmanın önemine değinilmiştir.

Çocuklar, Yener'in evinin yanındaki metruk binada araştırma yapmak için oraya gitmişlerdir. Saat beş olduğunda ailelerini arayıp nerede oldukları hakkında onları bilgilendirmişlerdir. “Saat beş olduğuna göre artık evlerine telefon edip birlikte olduklarını da söylemeliydiler. Beşe kadar zaten hepsinin izni vardı. Daha geç kalacakları zaman ailelerine mutlaka haber vermeleri gerekirdi.” (SG2, 2016: 159). Görüldüğü gibi defalarca kez ailelere haber vermenin önemli bir sorumluluk olduğu vurgusu yapılmıştır.

Süper Gazeteciler 3 kitabında Selin'in Meltem isminde bir ablası ortaya çıkmıştır. Meltem, Selin ve Elif'e tanışmak için bir kafede oturmayı teklif etmiştir. Elif fazla kalamayacağını bildirmiştir. “-Zaten ben de fazla gecikemem. Evden merak ederler.” (SG3, 2016: 49). Çünkü ailesini merakta bırakmamalıdır.

Cumartesi günleri Yener'in annesi Seher Hanım'ın alışveriş günüdür. Yener durumdan hoşlanmasa da poşetleri taşımak için annesiyle markete gitmek zorundadır. “Seher Hanım evin haftalık alışverişini cumartesi yapardı. Torbaları taşımakta yardımcı olmak için Yener de annesiyle birlikte markete gitmek zorunda kalırdı.” (SG3, 2016: 110). Ailevi sorumluluklar ailenin bireyleri içinde bölüşülmelidir.

Süper Gazeteciler 4 kitabında Evren yaz tatilinin ilk birkaç haftasını arkadaşlarıyla kendi yazlıklarında geçirmeyi planlamıştır. Fakat Yener'in babasının düğününe gitmek zorunda olması hayallerini suya düşürmüştür. Elif sorumluluklarından söz edip zaten yazlığa gidemeyecek olduğunu bildirmiştir. “-Benimkiler zaten katiyen bana izin vermezlerdi. Hem annemin apartman görevi tatil falan dinlemiyor.” (SG4, 2016: 21). Sorumluluklar dinlenmeye izin vermeyecek kadar elzem olabilmektedir.

Evren, telefonda Yener'e günlerinin nasıl geçtiğini anlatırken Elif'ten bahsetmektedir. “-Sümbül Teyze hastalandı ya, Elif bir süre annesinin kapıcılık işini üstlenecek.” (SG4, 2016: 75). Kitapta sık sık Elif'in sorumluluklarından bahsedilmektedir.

Çocuklar Yener'in babasının düğününün yapılacağı otele toplanmışlardır. Otelde garip olaylar dönmektedir. Bir ara Yener ortadan kaybolmuştur. Arkadaşlarına bıraktıkları notu gören çocuklar yazılı adrese gitmek için ayaklanmışlardır. Elif Belediye çalışanı Nejat Bey ile gitmiştir. Dolayısıyla sorumluluğu ona aittir.

“-Sen gidemezsin Elif. Sorumluluğunu bana verdi baban. Ne derim sonra? Zehra hala takılmamak için uzun elbisenin eteklerini eliyle yukarıya doğru çekip çocukların peşinden koşarken, bir yandan Nejat Abi'ye seslendi:-Sorumluluğu ben alıyorum, merak etme!” (SG4, 2016: 255). Emanete sahip çıkmak da sorumluluk bilincine sahip olmakla ilgilidir.

Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma tutumu ekseriyetle çocukların ailelerine karşı hissettikleri sorumlulukları anlatmaktadır. Bu bilincin aşılması olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

4.1.8.2 Sözünde durma

Sözünde durma tutumu dürüstlük değerinde de yer almaktadır. Burada yer alan değerler sorumluluk değerine uygun olanlardır.

Likörlü Çikolata kitabında gazeteciler Süper Gazete'ye haber konusu araştırmaktadırlar. Çocuklar bir araya gelip durum değerlendirmesi yapacaktır. Herkes bildiklerini anlatacaktır. Evren, Elif konuşmadan konuşmak istemez. “Evren atıldı:-Bizim de anlatacaklarımız var. Ama önce Elif söylemeli. Ağzımı sıkı tutmak konusunda söz vermiştim; ancak o açıklayacaksa konuşabilirim ben de.” (SG3, 2016: 169). Çünkü sözünü tutmakta kararlıdır.

Esrarengiz Duman romanında Esin Hanım Çin’de hastalanınca bakıcıları Lei, sevgilisi Hong-li’den onun için ilaç yapmasını istemiştir. Hong-li sorumluluk sahibi bir öğrencidir. Hocasından izinsiz ilaç yapamayacağını söylemiştir. Bu durum şöyle anlatılmaktadır: “*YaşlıdoktorKun’un yanında eğitim alan Hong-li, hocasına, haberi olmadan hiçbir hastaya ilaç vermeyeceğine dair doktor yemini vermişti.*” (ED, 2016: 39). “*-Yemine karşı gelemem Lei, bunu benden isteme.*” (ED, 2016: 40).

4.1.8.3 Tutarlı ve güvenilir olma

Dürüstlük değerinde güvenilir olmak ismiyle yer almaktadır. Güvenilir olma davranışları dürüstlük değeriyle örtüştüğü için o kısımda incelenmiştir.

4.1.8.4 Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme

Aynı tutum öz denetim değerinde de yer almaktadır. Burada sorumluluk değeri ile ilgili olanlar bulunmaktadır.

Oğlum Nerdesin? kitabının “Oğlum Nerdesin?” adlı öyküsünde evin küçüğü sorumluluklarını yerine getirmediği için evde kaos ortaya çıkmıştır. Ağabeyi evi arayıp gideceği kardeşine söylemiş, annesine iletmesini istemiştir. Fakat küçük henüz sorumluluklarını idrak edememektedir. “*-Bana bir şey söylemedi! Yine unuttu demek! Böyle şeylerin önemini hala kavrayamadı. Olmaz ki! Böyle şeyler unutulmamalı. İnsan verilen notlara saygılı olmalı.*” (ON, 2013: 10).

Aynı kitabın “Anne, Eve Kitap Alalım!” hikâyesinde evin küçük oğlu eve köpek almak istemektedir. Annesi akşamdan akşama eve gelip severek köpeğe bakılamayacağını, çalıştığı için hayvana bakma sorumluluğunu alamayacağını söylemiştir. “*-İyi ya, benim de söylemek istediğim bu. Öyle akşamdan akşama ilgilenmekle olmaz ki. Bütün gününü ayırmak zorundasın.*” (ON, 2013: 63). Sorumluluğunu alamayacağımız canlıların bakımını üstlenmemeliyiz.

Süper Gazeteciler 1 kitabında Yener ve Evren gazete için çalışma yapmaktadırlar. İşlerini bitirip ders çalışmaları gerektiğinin farkındadırlar. *“-Hadi sen de konuşup duracağına bitir artık şunu. Eve gidip ders çalışmam gerek.-Sanki benim dersim yoktu. Şu işi bitirir bitirmez ben de Tarih çalışacağım.* (SG1, 2016: 12). Ders çalışmak öğrenciler için en önemli sorumluluktur.

Yener ve Evren derslerden kalan zamanlarını gazeteyle ilgilenererek geçiriyorlardı. Fakat işler çok vakit aldığından apartman görevlileriyle anlaşmış gazete dağıtım işlerini onlara bırakmışlardı. *“İlgilenmeleri gereken dersleri vardı. Zamanlarını alan bu iş için her evin kapıcısıyla konuşmuşlar, torbaları evlere onların dağıtması konusunda anlaşmışlardı.”* (SG1, 2016: 23). Görüldüğü gibi sorumluluk bilincine sahip olmak zamanı doğru kullanmayı sağlamıştır.

Yener ve Evren röportaj telaşına düşmüşken okulda sınavları olduğu akıllarına gelmiştir. Esas sorumluluklarına odaklanmışlardır. *“Boş ver şimdi buna kafa yormayı. Sınav için son hazırlıklarımızı yapalım. Bu konuyu daha sonra düşünürüz.”* (SG1, 2016: 56).

Çocukların röportaj yapacakları ünlü kayıplara karışmıştır. Çocuklar onu en son gördükleri kafenin garsonuna sormuşlardır. Garson uzun uzun anlatmıştır. Sonra esas sorumluluğunun işi olduğunu fark edip gevezelikten vazgeçmiştir. *“Birden mesleğinin garsonluk olduğunu hatırlayıp müşterilerle fazla gevezelik ettiğini fark etti. Parayı aldı. ‘İyi günler efendim,’ diyerek yanlarından ayrıldı.”* (SG1, 2016: 132).

Süper Gazeteciler 2 kitabının ana karakterlerinden Elif, kardeşi Arif’e ev işlerini annelerine bıraktığı için tepki göstermektedir. Çünkü Arif ablasına şaka yapmak amacıyla kıyafetlerine salça sürmüş, ortalığı dağıtmıştır.

“-Sanki annem çamaşır yıkamaya bayılıyordu! Bu evde herkes kendi işini yapsa, annem de bu kadar yorulmazdı. Zaten bütün gün başkalarının işi için koşuşup duruyor, bir de eve gelip bu evin işiyle uğraşiyor. Sence bu haksızlık değil mi?” (SG2, 2016: 16-17). Arif bu şakayı yaptığına göre kirlettiği yerleri temizleme sorumluluğu ona ait olmalıdır. *“-Aferin kızım. Kardeşini bu konuda uyarmana çok sevindim.”* (SG2, 2016: 31).

Arif küçük bir çocuk olduğu için sorumlulukları fark edememektedir. Elif kızarak da olsa kardeşine bunu öğretmektedir.

Serinin son kitabında Yener otele yakın bir bilgisayarçıya gitmiş, bilgisayar kameralarını incelemektedir. Bilgisayarçı yanında oyun cd'si hediye ettiği modeli önermiştir.

“Oyuna kaptırdı mı saatler geçiyor, hiçbir şey yapamadan gün bitiyordu. Gözlerini kırptırdığında kirpikleri batıyormuş gibi hissettiğinde, annesi onu göz doktoruna götürmüştü. Göz kuruluşunun suçlusu da bilgisayar çıkmıştı. Aslında pek de öyle sayılmazdı, çünkü onun karşısında saatlerce oturmayı seçen Yener'di.”(SG4, 2016: 62). Son cümleyle sorumluluğun oyunlara değil oynayanlara ait olduğu vurgulanmıştır.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabında Ceylan girilmesi yasak olan gizli geçidi bildiğini öğretmenine itiraf etmiştir. Öğretmeni babasına haber vermesi gerektiğine inanmaktadır. *“Bence babana haber vermek zorundayız. Sonuçta, buranın sorumlusu o. İşinden etmeyelim adamı...”* (KKİ1, 2016: 178). Küçük çocuklarının sorumluluklarının ebeveynine ait olduğu anlatılmaktadır.

Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme tutumu çocukların kişisel sorumluluklarının farkında olması ile ilgili işlenmiştir. Bu tutuma sıkça yer verilmesi değer aktarımı açısından olumlu görülmektedir.

Sorumluluk değeri en fazla Süper Gazeteciler 2 romanında görülmüştür. Serinin tamamında da sıkça rastlanmıştır.

4.1.9 Vatanseverlik Değeri

Vatanseverlik, Türkçe Sözlükte “yurtseverlik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 2085).

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında vatanseverlik değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

Yazarımız vatanseverlik değerini çok önemsemektedir. Karakterleri çalışkan, duyarlı, kanunlara uygun çocuklar olarak oluşturmuştur.

Tablo 14. Vatanseverlik Değerinin Aytül Akal'ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Çalışkan Olma	Dayanışma	Kurallara ve Kanunlara Uyma	Sadık Olma	Tarihsel ve Doğal Mirasa Duyarlı Olma	Toplumu Önemseme
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
KN						46
ON	67					
SG1	41, 64, 76		18, 71, 84			
SG2	45, 56		35, 59, 60, 96, 109, 148, 152-153, 239-240		110, 126, 159-160	
SG3	41, 84, 97				55, 101	
SG4			15, 73, 79, 100, 239		70, 151	
ANÇ			48			
KKİ1	197				99-101, 140, 156, 169, 170, 188, 192, 194, 195, 196	
KAH	61		71, 106		18-19	
ED	156					
KKİ2					21, 45, 131, 132	

4.1.9.1 Çalışkan olma

Çalışkan olmak Türkçe sözlükte “gayretli, çalışmayı seven, faal” anlamlarına gelmektedir (TDK, 2005: 387).

Oğlum Nerdesin? kitabının “Anne, Anneannem Arıyor!” hikayesinde anne, çalıştığı için ona sitem eden annesine topluma faydalı olmak için çalıştığını açıklamıştır. “-Anne ben emekli olmak için çalışmıyorum. Mesleğimde başarılı olmak, bir işe yaramak için çalışıyorum.” (ON, 2013: 67). Çalışkanlığın toplumsal yarar kısmına değinilmiştir.

Süper Gazeteciler 1 kitabında çocuklar servisle okula giderken harcadıkları zamanı ders çalışarak değerlendirmişlerdir. Bu onların çalışkan olduklarını göstermektedir. “-Haydi, kalan yolu tarih çalışarak geçirelim. Sınava yararı olur. -Sana fikirlerinin çok parlak olduğunu söylemişim. Bu da harika bir fikir! Gözden geçirmem gereken yerler var zaten. Haydi çalışalım.” (SG1, 2016: 41).

Aynı kitapta Yener ve Evren’in hazırladıkları dergiyi tanıtmak ve satmak için gösterdikleri çaba şu cümlelerle anlatılmıştır: “Yener ve Evren gazeteyi yayımlar yayımlamaz sınıfa getirir, okunmasına izin veren öğretmenlerin derslerinde yüksek sesle arkadaşlarına okurlardı.” (SG1, 2011: 64). Gazete için emek vermelerinin yanında çalışkanlıklarıyla da yaşlılarına örnek olmaktadır.

Kitabın ilerleyen kısımlarında Oğuzcan Selimoğlu’yla yapılacak olan röportajda Selin, gördüklerini ve gözlemlediklerini en ince ayrıntısına kadar resmektedir. Onun bu çalışkan tavrı olayları çözmelerine önemli katkılar sağlayacaktır:

“-Selin de ötekilerle birlikte salona girdi. Hiç konuşmadan not almaya devam etti. Dört kişilik bir kanepede, iki koltuk... Bu koltuklara berjer deniyordu galiba. Yerde Hereke mi Silifke mi ne, parlak dokulu bir halı... Sağ köşede ahşap bir telefon sehpası vardı.”(SG1, 2011: 76).

Parktaki Esrar kitabında Elif ve Selin Belediye Başkanı ile röportaj yapacaktır. Bunu öğrenen öğretmenleri hak ve sorumluluklarını öğrenmek için çabalayan iki öğrencisini takdir etmiştir. *“-Aferin size. Vatandaşlık hak ve sorumlulukları hakkında gözleme dayalı bilgiler edinmek için gösterdiğiniz çaba, kocaman bir artıyı hak ettiğinizi gösteriyor.”* (SG2, 2016: 45). Kızların çalışkanlıkları önemli olayları çözmelerini sağlayacaktır.

Selin ve Elif gazete ekibinden olmak için çok çalışmaktadırlar. Kısa zamanda iş bölümü yaparak ve çalışkanlıklarını ortaya koyarlar: *“Selin çantasından defter ve kalemini çıkarırken arkadaşını yanıtladı:-Üzülme! O da olacak göreceksin, çalışan kazanır. Biz de çok çalışacağız.”*(SG2, 2016: 56). İlerleyen sayfalarda kızların gruba dâhil olduklarını okumaktayız. Çalışkanlığın amaca ulaşmayı sağlayacağını kanıtlamaktadır.

Süper Gazeteciler 3 kitabı Selin’in ailevi problemleriyle başlayarak gizemli olaylara dönüşmektedir. Selin’in babası maddi getirisi iyi olan bir işte çalışmaktadır. Annesinin çalışmasına gerek yoktur. Ama Mercan Hanım mesleğini seven bir öğretmendir. Sevdiği için çalışmaktadır. *“Gerçi Mercan Hanım da çalışıyordu, ama bildiği kadarıyla onun çalışmasının nedeni para değil, mesleği sevmesiydi.”* (SG3, 2016: 41). Bu sebeple çalışmaya devam etmektedir.

Selinlerin evinde çalışan Hacer Hanım’ın telefonda arayan kişinin adını okuma yazma bilmediği için okuyamaması üzerine Selin, öğrenmek için geç olmadığını anlatmıştır. Çalışmaya karar vermesi yetecektir. Selin arkadaşının hem okuyup hem çalışan annesini ona örnek göstermektedir.

“-Kaç kez söyledim Hacer Teyze, sana okuma yazma öğreteyim diye, istemedin. Kursu git öğren dedim, onu da yapmadın. Bak, benim sınıf arkadaşımın annesi hem bir apartmanda kapıcılık yapıyor hem de okuyor.” (SG3, 2016: 84).

Elif kazandığı ilk parayla saç kurutma makinesi almaya gitmiştir. Mağazada çalışan Harun adında bir genç ile tanışmıştır. Harun lise öğrencisidir ve hem okula gidip hem üniversite harçlığı biriktirmek için çalışmaktadır. Hayallerini gerçekleştirebilmek için çalışıyor olmaktan memnundur. *“-Dokuzuncu sınıftayım. İşe okuldan sonra geliyorum, akşam geç saate kadar çalışıyorum. Hafta sonları da buradayım... Üniversite olanaklarımı kendim yaratmak zorundayım.”* (SG3, 2016: 97). Harun bu cümlelerle hayalleri için çok çalışkan olduğunu anlatmıştır.

Ceylan'ın okulunun son günü düzenlenen törende Halk Kütüphanesi Müdürü Talat Bey konuşma yapmıştır. Konuşmasında Ceylan'ın çevresindeki kadınlar için gösterdiği çabayı anlatmıştır:

“Okula gidemeyen tek çocuk, okuma yazma bilmeyen tek yurttaş kalmaması Cumhuriyet'in temel ilkelerindedir çocuklar. Bu senenin başından beri arkadaşınız Ceylan, mahallesindeki kadınların okuma yazma öğrenmesi için didindi durdu, onlara kitaplar götürdü.” (KKİ1, 2016: 197).

Ceylan'ın çalışkanlığı çevresindeki kadınların eğitimi sağlamaktadır. Yazar çalışkanlığın etrafa ışık saçan bir değer olduğunu bu örnekle göstermektedir.

Kırmızı Arabanın Hayaleti romanı dört gencin şahane bir iş teklifini kabul edip zengin olma hayalleri kurarken aç gözlülükleri nedeniyle başlarına gelenler anlatılmaktadır. Gençlerden biri Murat'ın teyzesidir. Murat ödevi için İstanbul'a teyzesinin yanına gitmiştir. Çünkü Murat tatil zamanında ödevini bitirmek isteyen çalışkan bir öğrencidir. *“Ablası birkaç gün önce arayıp Murat tutturdu teyzeme gideceğim diye. Öğretmeni ödev vermiş. Topkapı ve Dolmabahçe Sarayı'nu gezip gördüklerini yazacaktı.”* (KAH, 2016: 61).

Esrarengiz Dumanromanında Pelin, babasının patronunun katlanılması zor bir adam olduğunu fark etmiştir. Babasına işine nasıl devam edebildiğini sormuştur. Babası şöyle cevap vermiştir: *“Ben yalnızca kendi işime bakıyorum elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyorum Pelinciğim.”* (ED, 2016: 156). Pelin'in babası bu cevabıyla aslında çalışkanlık kavramını tanımlamaktadır.

Çalışkan olma tutumunun sıklıkla ifade bulması olumlu bir durum olarak değerlendirilmelidir.

4.1.9.2 Dayanışma

Dayanışma dostluk değerinin tutumlar kısmında ve Yardımseverlik değerinin tutumlar kısmında iş birliği yapmak ismiyle yer almaktadır. Dayanışma bulguları dostlukla ilgili olduğu için o kısımda işlenmiştir.

4.1.9.3 Kurallara ve kanunlara uyma

Kurallara ve kanunlara uyma tutumu ile ilgili bulgular aşağıdadır:

Süper Gazeteciler 1 kitabının ana karakterlerinden Yener ve annesi Seher Hanım, ev aramaktadır. Onların yeni komşuları olacağını fark eden Evren, tanışmaya gittiğinde Seher Hanım'ı korkutan bir şaka yapmıştır. Seher Hanım kapılarına gelen misafirine yaptığı toplumsal kurallara aykırı olduğunu anlatmak istemiştir. *“Seher Hanım şaşkınlığını üzerinden attıktan sonra, kapılarına gelen bu çocuğa, yaptığı çok ayıp olduğunu, tanımadığı insanlara şaka yapmanın doğru olmadığını söyleyecekti ki, birden duralamıştı.”* (SG1, 2016: 18).

Evren, Selin ve Yener hep bir ağızdan başlarına gelenleri Selin'in babasının özel şoförü Sedat Amca'ya anlatınca karmaşa olmuştur. Sedat Bey çocukları uyarmak zorunda kalmıştır. *“-Bir dakika... Bir dakika... diyerek çocukları susturdu. Birer birer konuşun. Dediklerinizden hiçbir şey anlamadım. Sonunda Selin durumu açıkladı.”* (SG1, 2016: 71). Çünkü yaptıkları konuşma adabına aykırıdır.

Gözlerinin önünde Altay Şen kaçırılmıştır. Çocuklar bir an tereddüt yaşadıkları olayı polise bildirmekten vazgeçmişlerdir. Çünkü polislerin çocuklara itibar etmeyeceğini düşünmekte ve başlarının belaya girmesinden korkmaktadırlar. Fakat Yener, kanunlara uygun olmadığı için onların önerisine karşı çıkmıştır. *“-Bakın çocuklar, bence bugünkü olaydan kimseye söz etmeyelim. -Neden ama? En azından polise bildirmek zorundayız. Güpegündüz gözümüzün önünde adam kaçırdılar.”* (SG1, 2016: 84).

Parktaki Esrar kitabında Elif'in saçları hızla dökülmektedir. Kullandığı şampuan ünlü markalardan biridir. Elif yine firmaya mektup yazıp durumu bildirmesi gerektiğinin bilincindedir. *“Fabrikanın kendisine yanıt vereceğinden kuşkuluydu; büyük olasılıkla ilgilenmeyip mektubunu çöpe atacaklardı. Ama Elif yine de mektubunu yazdı.”* (SG2, 2016: 35). Yazar bilinçli tüketici olmanın önemini vurgulayarak okurlara bunun toplumsal hayat için de önemli olduğunu göstermektedir.

Elif ve Selin Belediye Başkanı ile röportaj yapmaktadır. Başkan kızlara görev ve sorumluluklarını anlatmıştır. Çocuklar demokrasi hakkında bilgi sahibi olmuşlardır.

“-Her belediyenin kendine ait bir meclisi vardır: Belediye Meclisi. Kararlar bu meclisten çıkar, uygulamayla ilgili çalışmalar da yine benim başkanlığını yaptığım Belediye Encümeni tarafından sürdürülür.” (SG2, 2016: 59). *İtiraz hakkım var tabi. Ama her konuda tek başına karar almak... Bu mümkün değil. Demokrasinin gereği budur zaten.* (SG2, 2016: 60). *Halkı için doğru olan neyse, onu yapmaya çalışırız.* (SG2, 2016: 60). *Eğer imar planlarında yeşil Alan ya da çocuk parkı alanı olarak*

görünyorsa, bunun dışında bir şey yapılamaz.”(SG2, 2016: 60). Böylece çocuklar kanunların nasıl işlediğini öğrenmişlerdir.

Çocuklar giderek karmaşıklaşan durumu çözebilmek için başkanın kendilerine anlattığı kuralları hatırlamışlardır:“*-Belediye Başkanı söyleşi sırasında yapılacak uygulamalar için Meclis kararı gerektiğini söylemişti. Yani Başkan tek başına karar verip yaptırımçı olamıyor.*” (SG2, 2016: 96). Yukarıdaki cümlelerde öğretilen kanunların bu kısımda da nasıl işleyeceği gösterilmiştir.

Elif’in annesi Sümül Hanım ve kardeşi Arif bir firmanın şampuan dolum işletmesinde çalışmaktadırlar. İşletmenin bekçiliği yapan Arif boş arsada dolaşırken yerde gördüğü heykeli alıp eve getirmiştir. Elif, Arif’i heykelle oynarken görünce kardeşini uyarmıştır.“*-Sana ait olamayan bir şeyi nasıl alırsın? Yarın yerine götürüp koyman gerek.*” (SG2, 2016: 109). Cümlesiyle Elif kardeşine toplumsal bir kuralı öğretmiştir.

Başkan, kendisiyle olaylar hakkında konuşmaya gelen çocuklara açıklama yapmıştır. Açıklaması kanunların nasıl işlediği hakkındadır:“*-Hem artık arazinin parka dönüştürülebilmesi için tekrar Meclis kararı gerekir ki, bu da çok uzun zaman alır.*” (SG2, 2016: 148).

Çocuklar kendi aralarında başkanın söylediklerini tartışmaktadırlar.“*İmar planında park olarak görülen bir alanın, başka türlü kullanılamayacağını hepimiz öğrendik.*” (SG2, 2016: 152-153). Bu satırlar çocukların öğrendikleri bilgiyi uygulayabildiklerini göstermektedir.

Çocuklar ve aileleri Belediye Başkanı’nın evine misafir olmuşlardır. Selin fırsattan istifade edip arsanın park olması için Hakkı Bey’i ikna etmeye çalışmaktadır.“*-Tamam tamam. Oraya park yapılacak.Selin atıldı:-Bizi böyle kolayca kandıramazsınız. Böyle bir kararı tek başına alma yetkiniz yok! Belediye Meclisi’ni toplamanız gerek.Demokrasinin gereği bu!*” (SG2, 2016: 239-240). Okuduğunuz diyalogda kanunları koyanların da halkı gibi o kanunlara uymak zorunda olduğuna değinilmiştir.

Süper Gazeteciler 4 kitabı Yener’in eline babasının düğün davetiyesinin geçmesiyle başlamıştır. Yener, kendisini odasına kapatmıştır ve annesini de Evren’in annesiyle kendi hakkında konuşuyor zannetmektedir.“*Yoksa Evren’in annesiyle mi konuşuyordu. Çok ayıptı bu yaptığı. Gerçi kendisi de gizlice onun konuşmasını dinliyordu, ama bir annenin telefonda*

kendi çocuğunun dedikodusunu yapmasından kötü değildi.” (SG4, 2016: 15). Toplumsal kurallara uygun olmayan davranışların ayıp sayıldığını Yener’in aklından geçenler hatırlatmaktadır.

Yener babasının düğünü için gidip yerleştiği otel odasında bilgisayarını açıp yeni aldığı oyunu kurmadan önce internete bağlanıp oyunu araştırmıştır. Bandrolsüz oyunlarla ilgili uyarı yazısı dikkatini çekmiştir. Yazar oyun kurgusu üzerinden okura yasalara uyması ve bandrolsüz ürün almaması gerektiği uyarısı yapmaktadır:

“Satışlarıyla ilgili istatistiklere bakarken, oyunun bandrol kontrolünün yapılması gerektiğiyle ilgili bir uyarı gördü. Bandrolsüz olanların yasa dışı yollarla kopyalanmış olabileceği, yakalandığı takdirde kullananların da büyük ceza göreceği bilgisi veriliyordu.” (SG4, 2016: 73).

Azmi (Yener’in babasının para karşılığında Yener’e arkadaşlık etmesi için ayarladığı bir çocuk), görgü kurallarını yok sayarak Yener’i kızdırmıştır. İletişimde görgü kurallarına dikkat edilmediği takdirde insanların kabul görmeyeceği şöyle anlatılmıştır: *“Davet edilmemiş olmasına rağmen, Yener’i hafifçe iterek içeriye girdi ve doğrucu dar masanın üzerinde kapağı açık duran bilgisayarın başına çöktü. Yener’in yanıt vermesine sıra gelmedi, davetsiz arkadaş yanıt beklemediği gibi, bilgisayarda yüklenmeyi bekleyen oyunu indirmeye başlamıştı bile.” (SG4, 2016: 79).*

Aynı romanda Yener, bilgisayarıcıdan aldığı CD’nin kanunlara aykırı bir şekilde çoğaltılması ve dağıtılması hakkında şöyle söylemiştir: *“Bilgisayarıcıyı da unutmamalıydı. Bedava oyun dağıtıyordu, ama oyunlar bandrolsüzdü. Kanuna aykırı değil miydi bu?” (SG4, 2016: 100).*

Çocukların sınıf arkadaşı Furkan’ın babasına ait nakliye şirketinden bir tır Rusya’da ortadan kaybolmuştur. Tırda bulunan madde eroin yapımında kullanıldığı için Furkan’ın babası tutuklanmıştır. Kayıp olan malları ilaç sanayisine verip az kazanmaktansa eroin yapıp çok kazanmayı tercih etmişlerdir. Yener ve Evren arasında bu konuda şöyle bir konuşma geçmiştir:

“-Yani ilaca dönüşse daha ucuza satılacak, ama eroine dönüştüğünde paha biçilmez oluyor. Sence tuhaf değil mi? -Evet, ama biri yasa dışı, insanları zehirleyip ölümlerine neden oluyor. Öteki ise, tüm insanlığın sağlığı için kullanılıyor.” (SG4, 2016: 239).

Annem Neden Çıldırıldı? kitabının “Otel Macerası” hikayesinde Kerim Bey gece vakti uykulu halde tuvalete gidecekken koridora çıkıp kapıyı çekince iç kıyafetleriyle otelin koridorunda mahsur kalmıştır. Resepsiyonu ararken farkında olmadan terastaki bara çıkmıştır. Toplumsal kurallara aykırı davrandığı için şaşkın bakışların hedefi olmuştur:

“Kerim Bey ‘Hello, mello’ diye bir şeyler geveleyerek kendini hızla asansörden dışarıya attı. Koşar adım danışmaya doğru ilerledi. Ancak ortalarda danışma falan yoktu. Otelin terasındaki barda piyano eşliğinde dans edenler, mum ışığında yemek yiyenler vardı yalnızca. O içeriye daldığında, piyano sesi kesilmiş, dans edenler duraklamış, kiminin elinde kadehi ya da çatalı, içeriye dalan yarı çıplak konuğa hayretle bakakalmıştı.”(ANÇ?, 2016: 48).

Kırmızı Arabanın Hayaleti kitabında oldukça kolay ve hızlıca zengin olabileceği bir iş yapan genç kızın hikayesi anlatılmaktadır. Şehir şehir gezip her şehirde bir kişiye elindeki mavi şişeden içirecektir. Komşusunun ölüm haberini aldığı için üzgün olan arkadaşına mavi şişeden vermiştir. Arkadaşı şişenin içindeki sıvıyı içince ölüm haberine kahkahalarla gülmeye başlamıştır. *“Arkadaşındaki bu ani değişimi, ölüm haberi yüzünden psikolojisinin bozulduğuna verdi, tasalanmadı. Ama attığı kahkahalar, neredeyse bütün binada çınlıyordu, bu kadarı da ayıptı yani.”*(KAH, 2016: 71). Görüldüğü gibi görgü kurallarına uymayan arkadaşını yadırgamıştır.

Genç kız, trafik kurallarına uymayanların uğrak yerinin “Acil” olduğunu düşünüp hastanenin aciline gitmiştir. Kurallara uymanın önemi vurgulan uymamanın sonuçları şöyle gösterilmiştir: *“İçkili araba kullananların, ehliyetsiz direksiyona geçenlerin ya da uykusuz sürücülerin yeryüzünde en son uğradıkları mekân orası olurdu, zaten bir sonrası mezarlıktı.”* (KAH, 2016: 106).

ZombiliMombili Roman kitabının ana karakteri Özgür’dür. Yeğeni Barış okulundaki bilim yarışmasına katılmıştır. Özgür yarışmada yeğeninin yanında ona destek olmaktadır. Barış lanetli antika treni de yanında getirmiştir. Ali adında küçük bir çocuk treni alıp kaçmaya başlamış, Barış koşup onu yakalamıştır. *“-Hırsızlık yapmanın ayıp olduğunu bilmiyor musun?”* (ZMR, 2016: 142).

Kurallara ve kanunlara uyma tutumu okura bilinç kazandırılması yönüyle değer aktarımına önemli katkılar sağlamaktadır.

4.1.9.4 Sadık olma

Sadık olma davranışı dostluk değerinde de bulunmaktadır. Bulgular dostluk değeriyle ilgili olduğu için o kısımda incelenmiştir.

4.1.9.5 Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma

Süper Gazeteciler 2 kitabında Elif, kardeşinin eve getirdiği heykele zarar vermemeye özen göstermektedir. Çünkü heykelin tarihi eser olmasından şüphelenmiştir. Tarihe zarar vermek istememiştir. *“Elif, elindeki heykele baktı. Büyük olasılıkla, eski devirlerden kalma tarihi bir eserdı bu. Kardeşine geri götürmesi için verse, değerini bilmediğinden bir yerine zarar verebilirdi.”* (SG2, 2016: 110).

Gazetecilerin Tarih Öğretmeni Osman Bey, çocuklara evinin vitrinindeki heykellerle ilgili bilgi vermiştir. Tarihi eserlerin evde tutulmaması gerektiğini tarihsel bir duyarlılıkla şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Gerçek eserin, benim evimde işi ne çocuklar? Gerçi, yıllar önce Alacahöyük kazılarında gerçek olanlarını bulmadım da değil. Gençliğimde çok eser çıkardım gün ışığına. Ama hepsini müzeye teslim ettim tabii.” (SG2, 2016: 126).

Arkadaşları evlerine telefon ederken Elif heykeli incelemekte, onu yapan kişiyi düşünmektedir. *“O insanlar... Binlerce yıl önce yaşamış; mutlulukları ve sorunlarıyla onların da bir hayatı olmuştu. Artık yaşamıyorlardı ama elleriyle yarattıkları eserler, beş bin yıldır varlığını sürdürüyordu.”* (SG2, 2016: 159-160). Cümleleriyle tarih biliminin önemi vurgulanmıştır.

Süper Gazeteciler kitabında mahallede gazete çıkaran dört arkadaşın heyecan dolu maceraları anlatılmaktadır. 3. Kitap gazetecilerden Selin’le ilgilidir. Selin ve Elif Oktay Bey’in(Selin’in babası) DNA örneklerini nasıl alıp araştırabileceklerini düşünmektedirler. Kelimelerin Türkçelerini kullanmayı tercih etmişlerdir. Dilin de tarih gibi atalarımızdan miras kaldığı ve sahip çıkmamız gerektiği şöyle anlatılmıştır: *“-Benim bilgisayarım yok. Üst kattakilerin kablosuz bağlantısından yararlanıyordum ama şifre koymuşlar, artık giremiyorum.- Bilgisunar ne yahu?-İnternet sözcüğünün Türkçesi bilgisayar ya.”* (SG3, 2016: 55).

Gençler araştırmalarını sürdürmektedir. Evren, Almanya’ya Meltem’in(Selin’in sonradan ortaya çıkan ablası) doğduğu hastaneye ileti yazmıştır. Yazdıkları içine sinmemiştir. Yaptığı kısaltmalar yazıyı anlamsızlaştırmıştır. *“Öyle ya bunca kısaltmadan sonra ne Türkçe kalmıştı ortada, ne de anlam. Çaresiz oturup iletiyi tekrar yazarak okunabilir hale getirdi. Bu kez Türkçe harfleri kullanmadı.”* (SG3, 2016: 101). Türkçeyi doğru kullanması gerektiğini fark etmiştir.

Babasının düğününün olacağı otele giden Yener, Evren'i aramıştır. Evren arkadaşını Türkçe konuşma konusunda uyarmıştır:

"-Alo! -Yes -Yapma böyle ya Evren, biz de yesmes dersek Süper Gazete'de açtığımız 'Temiz Türkçemiz' köşesi yalan mı olsun yani?-Olmasın tabii, ama sen de 'yalan mı olsun' derken yanlışsın.- Sen de 'yanlışsın' derken yanlış yaptın. -Her konuştuğunuzda bir yamuk var ya. Bir de dikkatliyiz diye övünürüz.Yener tam 'yamuk' sözcüğüne işaret edecekti ki, vazgeçti." (SG4, 2016: 70).

Selin ve halası Zehra Hanım, Yener'in babasının düğününün olacağı otelde birkaç gün kalmışlardır. Odalarında değerli eşyalarını koymaları için şifreyle açılabilen bir masa mevcuttur.*"Zehra Hala kolayca hatırlayabileceği bir şifre düşündü, sonra '1923 olsun, tamam mı? Bunu asla unutmam, Cumhuriyet'in ilanı...' dedi.* (SG4, 2016: 151). Cümlesiyle günlük hayatın içinde tarihsel duyarlılığımızın korunabileceği gösterilmiştir.

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabının ana karakteri Ceylan'dır. Babası Hilmi Efendi Efes antik Kentinin bekçiğini yapmaktadır. Tarihi değerlerine bağlı bir adamdır. Gelen turistlerin çevreye zarar vermelerini engellemek için çabalamaktadır. Hilmi Bey'in tarihsel ve doğal mirası korumak için gösterdiği çaba şu cümlelerle anlatılmaktadır: *"Yangın çıkmasından pek korkardı Hilmi Efendi. Kalıntıların çevresindeki otlar tutuşursa, harabeler zarar görürdü."* (KKİ1, 2016: 99-101).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabının ana karakteri Ceylan'dır. Babası Hilmi Efendi Efes Antik Kent'in bekçiliğini yapmaktadır. Vazifesine bağlı tarihi dokuya sahip çıkan bir bekçidir.

"Selsus Kitaplığı çağlar boyunca yangına, sele, depreme, aşınmaya karşı koymuş ve tek duvarıyla da olsa bin yıllar sonrasına uzanmayı başarabilmişken, dikkatsizlik yüzünden böyle bir zarar görmesine hiç dayanamazdı Hilmi Efendi. Bu nedenle geceleri bile tek gözü açık uyur, çevreyi kötü niyetlilere karşı sürekli kolaçan ederdi." (KKİ1, 2016: 101).

Ceylan gizli geçiti aydınlatmak için belli aralıklarla mum yakacaktır. Bunu yaparken tarihi dokuya zarar vermemeye özen gösterme ve kendince şöyle önlem almaktadır: *"Altlıklar mum lekelerini önler, duvarlara zarar vermeyeyim, diye geçirdi içinden."* (KKİ1, 2016: 140).

Ceylan, Çelimsiz'in kırıdığı mama kabının altında parşömen kâğıdı bulmuştur. Kabın tarihi eser olabileceğini kesinlikle çöpe atılmaması gerektiğini söylemiştir. Ceylan'ı eğitime gösterdiği desteğin yanında çevreye ve tarihe duyarlılığıyla takdir etmekteyiz. *"-Nee! Çöpe mi? O kap antik bir parça olabilir. İncelenmeden kesinlikle atılmamalı!"* (KKİ1, 2016: 156).

Ceylan'ın sınıf arkadaşı Hasan, tarihi eserlerin çok para edeceğini söylemiştir. Öğretmenleri bu bilgi yanlışını şöyle düzeltmiştir:

“-Çocuklar! Tarihi eserler, döneminin dokusu ve kültür yapısı hakkında ipuçları veren, geçmişten geleceğe armağan niteliği taşıyan sanat eserleridir... Tarihi eserlerin değeri parayla ölçülmez Hasan. Onlar ülkemizin kültür hazineleridir... Tarihi eserler dünyanın malıdır. Eserler müzelerde sergilenir, herkes gezip görsün, geçmiş hakkında fikir edinsin diye...” (KKİ1, 2016: 169, 170).

Gizli geçitteki yarıktan Kedi Efes'i kurtarmışlardır. Efes çıkarken ağzına altın bir kupa almıştır. Ceylan kupanın tarihi eser olma ihtimaline karşı kupayı öğretmenine teslim etmiştir. Bu konudaki hassasiyetini şöyle dile getirmiştir: *“-Aman öğretmenim, siz alın bunu. Bakarsınız tarihi eser falan olabilir, ben bilmeden zarar vermeyeyim.”* (KKİ1, 2016: 188). Talat Bey kupayı görünce heyecanlanmıştır. *“-Bu hazine kültür mirasımıza bir armağandır!”* (KKİ1, 2016: 192). Talat Bey'in heyecanı tarihe duyduğu saygıyı göstermektedir.

Okulun son günü düzenlenen törende Belediye Başkanı öğrencilerin keşfettiği yer altı katından bahsetmiştir. Çocuklara hem bilgi vermekte hem de tarihsel duyarlılığı aşılacaktır.

“Her öğrencinin bu kalıntıları gezerek tarih bilincine varabilmesi, onun kişiliğinin yapı taşı olacaktır.” (KKİ1, 2016: 194).*Bin yıllardır, yalnız insanların değil, hayvanların da burada yaşadığının ve bu verimli topraklarda onların da haklarının olduğunu kanıtı...”* (KKİ1, 2016: 195).*“Geçmişe ait her buluntu, o dönem hakkında bilgi verir.”* (KKİ1, 2016: 196).

Kırmızı Arabanın Hayaleti kitabının hikâyesi bir delikanlının çok cazip bir iş bulmasıyla başlamıştır. Çok zengin bir adamın vasiyeti yerine getirilecektir. Kasasında bulunan bir torba tohumun her biri farklı bir kente ekilecektir. Fakat genç onun kadar bilinçli değildir. Bu durumu şöyle görmekteyiz: *“-Neymiş, topraklarımız ağaçlanıp çiçeklenecek, ülkemiz onlarca yıl sonra dünyadaki en zengin ülke olacaktır.”* (KAH, 2016: 18-19).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2 kitabında kaplumbağa Kapkap çevrede yiyebileceği bir şey bulamamaktadır. Çünkü Hilmi Efendi tarihi alanı her daim temiz tutmaktadır.

“Harabelerin arasında salatalık, marul, domates artığı, bir parça peynir bile bulmak olası değildi. Hilmi Efendi çevrenin tertemiz olmasına çok dikkat eder, her şeyi dolaşıp denetlerdi. Zaten turistler de tarihi kalıntılarda yerlere çöp atmamaya özen gösterirlerdi.” (KKİ2, 2014: 21).

Hilmi Efendi kazı alanında neler yapıldığını merak edenlerden biridir. Çalışmaların çok uzun sürede tamamlandığını duymuştur. Bu denli önem verilmesi eserleri gün yüzüne çıkarmanın medeniyete nasıl katkı sağladığını göstermektedir. *“Kazı alanında çalışmaların yıllarca,*

hatta on yıllar boyunca sürdüğünü biliyordu. Arkeologlar tarihi eserlere zarar vermemek için her zaman olduğu gibi toprağı karınca hızıyla kazıyor olmalıydılar.”(KKİ2, 2014: 45).

Suzan, Ali ve Ceylan’ı gizli geçite sokmuştur. Her tarafın aydınlık olduğunu görürler. Suzan açıklama gereğı duymuştur. “Eğer tarihi dokunun zarar göreceğinden kaygılanıyorsan, merak etme, burada özel lambalar kullanıldı,’ diye açıklama yaptı Suzan.” (KKİ2, 2014: 131). Cümleleri hassasiyeti göstermektedir.

Suzan akustiğın ne demek olduğunu soran Ali’ye cevap vermiştir. Ali içinden geçirdiğini dile getirmez. “-Ses dalgalarının yankılanması demek, diye açıkladı Suzan. Ali, ‘Türkçesi varken niye farklı dilde konuşuyorsun Suzan Abla,’ diye düşündüyse de bunu dile getirmedi.” (KKİ2, 2014: 132). Bu cümle dilimize sahip çıkmanın tarihimize sahip çıkmak kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma tutumu işlenirken tarihi zenginliğimiz hakkında bilgiler verilmiştir. Bu tutumun sıklıkla ve farklı kitaplarda işlenmesi olumlu bir tavır olarak görülmektedir.

4.1.9.6 Toplumunu önemseme

Kızım Nerdesin? kitabının “Anne, Yeni Arkadaşım Harika!” isimli öyküsünde genç kız sınıfına yeni gelen arkadaşından çok etkilenmiştir. Arkadaşı şahane bir aileye sahiptir. Anne babası yurt dışında olmasına rağmen kendisi ülkesine yararlı olmak için burada halasıyla yaşamayı seçmiştir. “-Peki, kızın Türkiye’de işi ne?-O doğduğu ülkeyi bırakmak istememiş. Burada okuyup ülkesine yararlı bir vatandaş olmayı planlıyor. Anlayacağın, çok özel biri anne.”(KN, 2014: 46).

Vatanseverlik değerine en çok Süper Gazeteciler 2 ve Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitaplarında rastlanmıştır. İncelediğimiz kitapların tümünde anlatılan konular ve karakterlerde örtük olarak işlenmektedir. Kök değerlerin tamamı arasında en fazla işlenen değerdir.

4.1.10 Yardımseverlik

Yardımseverlik, Türkçe sözlükte hayırseverlik olarak tanımlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında yardımseverlik değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değerle ilişkin tutum ve davranışlar kısmında cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017).

Yazarımız yardımseverlik değerini tüm kitaplarında işlemiştir ancak örtük olarak.

Tablo 15. Yardımseverlik Değerinin Aytül Akal'ın Eserlerine Dağılımı

Kitaplar	Cömert Olma	İş birliği Yapma	Merhametli Olma	Misafirperver Olma	Paylaşma
	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
SG1		22		17, 65, 203	
SG2	238		164, 169, 174, 176	58	
SG3	226, 227, 228, 231, 232				
SG4			17	196	
ANÇ			15		
KKİ1		40, 62	172, 173		
KAH			34, 173	80, 119	
KKİ2		38, 40, 190			
ZMR	63, 157, 161				159

4.1.10.1 Cömert olma

Cömert kelimesi Türkçe sözlükte “para ve malını esirgmeden veren, eli açık” demektir (TDK, 2005: 374).

Süper Gazeteciler 2 kitabının gazetecilerinden Elif’in annesi Sümbül Hanım, istemeden kötü niyetli insanların işletmesinde çalışmıştır. Bunun mahcubiyetiyle Belediye Başkanı’ndan özür dilemiştir. Okuyamayıp cahil kaldığı için kandırıldığını dile getirmiştir. Belediye Başkanı Hakkı Bey okumak isterse Sümbül Hanım’a olanak sağlayacağını söyleyerek cömertliğini şu cümlelerle göstermiştir: “-*Cahil insanlarız da ne demek Sümbül Hanım! Olur mu hiç öyle şey? Elif ve Arif gibi pırıl pırıl çocuklar yetiştiren bir anaya ‘cahil’ denir mi? Ama istersen hala okuma şansın var. Seni ortaokula yazdırırız, ne dersin buna?*” (SG2, 2016: 238).

Süper Gazeteciler 3 kitabının sonlarında olaylar çözülmüş eğitim masraflarını karşılamak için yanlış işlere bulaşan çocukların hayatı kurtulmuştur. Ekonomik durumu iyi olan Oktay Bey ve Mustafa Bey cömertlik yapıp çocuklara burs vereceklerini söylemişlerdir. Selin’in babası Oktay Bey, Elif’in eğitim masraflarını üstlenmiştir. “-*Elif eğer üniversiteye girmek istiyorsa çalışıp puanları almak ondan, parasını ödemek benden. Hangi üniversiteye girerse girsin Elif’i ben okutacağım.*” (SG3, 2016: 226, 227). Evren’in babası Mustafa Bey de Arif’in eğitim masraflarını üstlenmiştir. “-*Arif’i de ben okuturum. Değil mi ki çalışmak ve okumak istiyorlar. Süleyman Bey ve Sümbül Hanım bu konuda bize güvenebilirler.*” (SG3, 2016: 227). Oktay Bey, Meltem’in hapis cezası bitince ona da destek olacağını söylemiştir. “-*Çıktığında onu Almanya’da bir tiyatro okuluna yazdıracağız. Kendi hayatını düzenlemesi için ona böyle bir fırsat vermeyi düşündük.*” (SG3, 2016: 228). Selin’in hatırlatmasıyla Harun’a da destek olmaya karar vermişlerdir. “-*Ah, tabii haklısın. Onun üniversite masraflarını da karşılırsız, değil mi Mustafa Bey...*” (SG3, 2016: 231).

Mustafa Bey de Oktay Bey’i onaylamıştır. Eğitimi ne kadar önemsediklerini ve cömertliklerini bir kez daha göstermiştir. “-*Okumak isteyen her zaman yüreğimiz de kesemiz*

de açık. Öncelikle bizim hastanede ücretsiz psikolojik destek alacak; öteki çocukların aileleriyle de bu konuyu görüştük.” (SG3, 2016: 232).

ZombiliMombili Roman romanının temel karakteri Özgür’ün ablası Emel, kızı Nilsu büyüdüğünde oyuncaklarını ne yapacağını anlatmaktadır. “İhtiyacı olana vereceğiz. Onların işine yaramayan oyuncaklar, başka çocukların mutluluğu olabilir, öyle değil mi?” (ZMR, 2016: 63). Kullanmadığımız eşyaları ihtiyacı olanlara vermenin de cömertlik olduğunu göstermiştir. Emel kardeşine annesinin de öyle yaptığını hatırlatmıştır. “Annem de öyle yapardı, unuttun mu? Bize küçük gelen az kullanılmış eşyalarımızı, artık oynamadığımız oyuncaklarımızı, kimsesiz çocuklara dağıttırdı. İhtiyacı olan kullansın derdi.” (ZMR, 2016: 63).

Emel’in oğlu Barış, okulda tanıştığı Ali’ye verilmek üzere oyuncak ayarlamıştır. Alilere götürmek için dayısından yardım istemektedir. Barış’ın hem yardımsever hem cömert bir çocuk olduğunu şu cümlelerde okumaktayız: “Evden bir sürü oyuncak da ayarladım. Yarın onları Ali’ye götürmem için yardım eder misin?” (ZMR, 2016: 157). “Barış güldü. Götürdüğü giysileri ve oyuncakları gördüğünde Ali’nin hissedeceği mutluluğu aklından geçirdikçe, içi içine sığmıyordu. Robot’u renkli paket kâğıdıyla sarmış, ayrı bir torbaya koymuştu.” (ZMR, 2016: 161).

Cömert olma tutumu ekonomik sıkıntıları olan öğrencilere varlıklı insanların burs vermesiyle ifade bulmaktadır. Yazarın eğitime verdiği önem de cömertlik tutumuyla gösterilmektedir.

4.1.10.2 İş birliği yapma

Dostluk değerinin tutumlar kısmında ve Yardımseverlik değerinin tutumlar kısmında dayanışma ismiyle yer almaktadır. Yardımseverlikle ilgili bulgular bu kısımda işlenmiştir.

Süper Gazeteciler 1 kitabının ana karakterlerinden Yener gazetelerinde hayvan dostlarına yardımcı olabilecekleri fikirler üretmeye çalışmaktadır. Daha önceki sayıda köpekler için faydalı olan haberlerini anımsamıştır. Yaptıkları haberle mahallede köpek besleyenleri belirlemişler mahallelinin iş birliği yapmasıyla köpek sahiplerine yardım etmektedirler.

“*Köpek Besleyenlere Merhaba!*’ konulu yazı herkesin hoşuna gitmiş, bir o kadar da yararlı olmuştur. Mahallede artık herkes kimin köpek beslediğini ve hangi evde hangi köpeğin neler yediğini öğrenmişti. Böylece tüm mahalleli, yemek artıklarını ayrı ayrı torbalara koyup, üzerlerine istedikleri köpeğin adını yazarak evlerinin önüne bırakmaya başlamıştı.” (SG1, 2016: 22).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabında temel karakter Ceylan, hafta sonları Efes Antik Kent’teki hediyelik eşya dükkânları yoğun olduğu için annesine yardım etmektedir. “*Cumartesi günleri dükkân kalabalık olurdu, hafta sonları her zaman annesine yardıma giderdi.*” (KK1, 2016: 40). Annesiyle iş birliği yaparak onun yorgunluğunu paylaşmaktadır.

Ceylan okuma yazma kursuna giden Dudu Teyze’nin ödevlerini kontrol edecektir. Okuma yazma öğrenmek isteyenlere yardım ederek onlara destek olmaktadır. “*Önce gizli geçidi ziyaret edecek, sonra her gün olduğu gibi Murtaza amcanın eşi Dudu teyze, okuma yazma kursunda verilen ödevini yapmış mı diye kontrol edecekti.*” (KK1, 2016: 62).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2 kitabında ilk kitapta olduğu gibi Ceylan dükkân çok yoğun çalışan annesine yardıma gitmektedir. Annesiyle iş birliği yaparak ev ekonomisine katkı sağlamaktadır.

“*Ceylan, okul tatil olduğundan beri, sabahları Efes’in yemeği ile suyunu koyar koymaz, annesinin Efes harabelerinin girişindeki hediyelik eşya dükkânına koşuyor, neredeyse bütün gününü orada geçiriyordu. Mevsim nedeniyle ziyaretçiler çoğalmış, annesi turistlere yanıt vermeye yetişemez olmuştu. Ceylan kimi zaman paketlemede, kimi zaman kasada annesine yardımcı oluyordu.*” (KK2, 2014: 38, 40). “*Dükkânın çevresindeki kalabalığı görünce sevindi. ‘Yaşasın, annemin işleri yoğun galiba. Gidip yardım edeyim.’*” (KK2, 2014: 190).

Abur Cubur Canavarı romanında Bora geceleri farklı hayvanlara dönüşen bir çocuktur. O gece de Bora kanguru olmuştur. Asuman Teyze’nin bahçesindeki leziz çiçekleri yemiştir. Sabah bahçesini talan edilmiş bulan Asuman Teyze’ye durumu açıklayamasa da yardım etmenin yolunu bulmuştur. Eskiden bahçıvan olan Mehmet Amca bahçeyi eskisinden daha güzel hale getirecektir. “*Mehmet Amca bahçıvandı. Belki bana yardım edebilirdi. Ücreti karşılığında tabi ki. Elimdeki parayla tohumlar, fideler alır, bahçeyi yeniden düzenleyebilirdi. Boş vakti olduğunu, bu nedenle seve seve yardım etmek istediğini söyleyecekti Asuman Teyze’ye.*” (ACC, 2016: 132). Cümlelerden anlaşıldığı gibi iş birliği ile hatasını telafi etmektedir.

İş birliği yapma tutumu yardım etmek tutumuyla bağlantılı olarak işlenmiştir. İhtiyaç duyan insanların yanında olmayı anlatan bu tutum olumlu bir yaklaşımla değerlendirilmelidir.

4.1.10.3 Merhametli olma

Merhametli olma tutumu sevgi değeri içinde de yer almaktadır. Bu kısımda incelenenler yardımseverlik değeri ile ilişkili olanlardır.

Süper Gazeteciler 2 kitabında Evren, Yener'in evinin yanındaki terk edilmiş binada yavru kediler görmüştür. Yardıma muhtaç olan hayvanlara merhametle yaklaşmış, onlara güvenli bir yer ayarlayıp karınlarını doyurmuştur. Kitabın farklı sayfalarına birkaç kez şöyle yansıtılmıştır:

“Evren bir daha buraya gelirse kedi yavruları için yanında süt getirmeye söz vererek üst kata çıkan merdivenlere yöneldi.” (SG2, 2016: 164). “Evren, yavruları cebinden çıkarıp kulübenin içine yerleştirdi. Kedilerin aç olabileceğini düşünen Evren, bir koşu Bakkal Nazmi'ye gidip bir şişe süt aldı. Nazmi Amca sütün anne kedi için olduğunu duyunca plastik bir kap da verdi. Evren aynı hızla eve döndü, kabı sütle doldurup anne kediye verdi.”(SG2, 2016: 169). “Köpek kulübesine yerleştirdiği kedi ailesinin mutlu mırıltılarla uyukladığını görünce Evren'in içi rahatladı.” (SG2, 2016: 174). “Evren bahçedeki köpek kulübesine de bir göz attı. Anne kedi, yavrularının karnını doyurmuş olmalıydı ki, kulübeden çıkmıştı. Devirdiği süt şişesini sağa sola yuvarlayarak keyifle oyun oynuyordu.” (SG2, 2016: 176).

Süper Gazeteciler 4 kitabında Evren, Yener'e belediyenin sokak hayvanlarıyla ilgili yeni çalışmasını anlatmaktadır. Bu konuyu gazeteye eklemeyi düşünmüşlerdir. Belediyenin hayvanlara merhamet etmesi onları etkilemiştir. *“-Yeni bir uygulama bu. Köpekleri yıkayıp doyurmuş ve çok ucuza satışa çıkarmışlar. Böylece hepsine bir ev bulunacak.” (SG4, 2016: 17).*

Annem Neden Çıldırdı? Kitabının ilk hikâyesinde çamurlu ayaklarıyla eve giren sokak kedisi anneyi çıldırtmıştır. Anne ne kadar önlem alsada kedinin gelişini engelleyemez. Sorunu evin küçüğü çözmüştür. Kedi merhametle muamele ederek hem onun karnını doyurmuş hem de annesini rahatlatmıştır. Olayı çocuğun dilinden şu cümlelerle okumaktayız:

“-Bir kaba süt doldurup bahçeye çıktım. Kedi, pati izlerini betona yapıştıra yapıştıra bahçenin ucuna ulaşmıştı. Başını çevirdiğinde beni gördü. Hiç telaşlanmadan sessizce geri döndü, dilini süte daldırıp keyifle içmeye başladı. Bıyıkları titriyordu; gültüyor gibiydi...” (ANÇ?, 2016: 15).

Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 romanında Efes Antik Kent sakinlerinin hayatı anlatılmaktadır. Okulgezisi esnasında kent sakinlerinden köpek Çelimsiz gruba yaklaşır havlamaya

başlamıştır. Ali onun dilini anlıyormuşçasına onunla konuşmaktadır. Merhametle, iyilikle yaklaştığında köpeğin tavırları da değişmiştir. Aşağıdaki cümleler bu durumu anlatmaktadır:

“-Tatlı köpek... Anne mi oldun sen? Yavruların nerede? Onları mı arıyordun? Çelimsiz yumuşak sesler çıkararak yere çöktü, Ali'nin başını okşamasına keyifle izin verdi. Ali, köpektaki değişikliği hemen fark etti. -Canım benim... Yavrularının sesini mi duydun yoksa? Gel gidelim, bulalım onları...” (KKİ1, 2016: 172, 173).

Kırmızı Arabanın Hayaleti romanında tohum ekmek için farklı şehirlere giden genç, burada suyun içerisine düşmüş bir kedi görmüş ve ona yardımcı olmuştur: *“Ağaç dibinde kurumuş, uzunca bir dal parçası buldu. Ucundan tutup suya doğru uzattı. Kedinin dikkatini çekmek için dalı suya birkaç kez vurup tekrar uzattı.”* (KAH, 2016: 34).

Genç kız sıcaktan bunalan kuşlara su vermeyi teklif etmiştir. Sıcaktan bunalan hayvanlara merhametle muamele etmiştir. *“-Birini bile kurtarsak kardır. Dün yolda bulduğumuz kuşa su versek canlanırdı belki.”* (KAH, 2016: 173).

Merhamet etme tutumu hayvanlara merhametle yaklaşma davranışlarıyla ifade bulmuştur. Hayvan sevgisinin merhametle birlikte işlenmesi olumlu bir tutum olarak değerlendirilmelidir.

4.1.10.4 Misafirperver olma

Misafirperver olma Türkçe Sözlükte “konuksever” anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 1401).

İlk kitapta Yener ve annesi ev bakmaya gittiklerinde onları balkondan gören Evren kapılarına gelip merhaba demek istemiştir: *“Karşıdaki evde oturuyorum. Adım Evren.Sizi burada görünce yeni taşınacak komşularımız olduğunu düşündüm, merhaba demeye geldim.”* (SG1, 2016: 17). Evren bu tavrıyla misafirperver olduğunu göstermiştir.

Yener ve Evren aynı okul servisine binmektedirler. Röportaja son anda dahil olan Selin de onlarla toplantı yapabilmek için aynı servise binip Yenerlere gidecektir. *“Servis zaten tıka basa doluydu. Evren kibar bir davranış sergileyerek Selin'e yerini teklif etti.”* (SG1, 2016: 65). Evren yine misafirperver olduğunu göstermiştir.

Olaylar çözümlenip suçlular yakalanınca Altay Şen, çocukların ailelerine olayları kendisinin anlatmasını teklif etmiştir. Bu yüzden çocukları ve ailelerini akşam yemeğine davet etmiştir. Ünlü şarkıcı kendisine yardım eden çocuklara karşı misafirperver davranmıştır. *“Altay Şen çocuklara o gece ailelerini evine davet ettiğini söylemelerini önerdi. Eğer bu akşam benim evimde konuk olmayı kabul ederlerse, onlarla hem tanışmış oluruz, hem de olayları açıklarız.”* (SG1, 2016: 203).

Süper Gazeteciler 2 kitabında kızlar heyecan içinde Belediye Başkanı'nın odasını bulmuşlardır. Belediye Başkanı kızları ayakta karşılama nezaketini göstermiştir. *“Başkan, orta yaşlı, babacan bir adamdı. Kızların içeriye girdiğini görünce hemen yerinden kalktı ve onları karşıladı. Sonra geniş odadaki deri koltukları işaret ederek, oturmalarını söyledi.”* (SG2, 2016: 58). Başkan'ın bu tavrı misafirperver ve nazik olmasından kaynaklanmaktadır.

Son kitapta Yener'in babası, Selin'in halası Zehra Hanım'a ve arkadaşlarına teşekkür etmek için masalarına uğramıştır. Misafirlerini iyi ağırlamaya çalışmıştır. Zehra Hala'ya söyledikleri bunu göstermektedir: *“-İyi ki Yener hatırlattı da sizleri buraya davet edebildim. Gelişinize onun kadar ben de sevindim. Artık kendisini daha iyi hissetmiştir. Öyle değil mi oğlum? Diyerek dostça Yener'in omzuna vurdu.”* (SG4, 2016: 196).

Kırmızı Araba'nın Hayaleti romanında görev için il il dolaşan Murat'ın teyzesi, gittiği ilde bir arkadaşıyla karşılaşmıştır. Arkadaşı onları evinde diyalogda görüldüğü gibi çok iyi ağırlamıştır:

“-Adresi bulduğunda, kapıyı çalmasına gerek kalmadı. Arkadaşı onu kapı önünde özlemle bekliyordu. -Canım... -İkinizde hoş geldiniz. Geçin içeriye, bakın neler pişirdim sizin için. Gerçi yeğeninle geleceğini söylememiştin, bilsem ona göre de bir şeyler yapardım.”(KAH, 2016: 80).

Kitabın ilerleyen sayfalarında başka bir genç kız arkadaşının evine gitmiştir. Arkadaşı Füsun uzak yoldan gelen arkadaşına ikramlarda bulunmuş onu hoşça ağırlamıştır.

“Sabah uyandığında, Füsun kahvaltıyı hazırlamış, çayı demlemişti.-İyi uyudun mu?-Bir şeyler yemeden olmaz ama bak sana neler hazırladım.-Taze kızarmış ekmeğin ve çayın kokusu çok çekiciydi. Oturdu bir şeyler atıştırdı.”(KAH, 2016: 119).

Misafirperver olma tutumu ifade olması olumlu bir yaklaşım olarak görülmelidir.

4.1.10.5 Paylaşma

Yardımseverlik değerinin paylaşma tutumu ile ilgili bulgular aşağıdadır:

ZombiliMombili Romanda Özgür'ün yeğeni Barış, romanın ilerleyen bölümlerinde hiç oyuncacı ve elbisesi olmayan Ali'yle karşılaşmıştır. Ali'ye kendisinde fazla oyuncak ve elbise olduğunu kendisiyle paylaşacağını söylemiştir. Barış'ın bu duyarlı ve paylaşmaya önem veren değeri eserde şu şekilde geçmektedir:

“Barış, elinde tıka basa dolu torbalarla onu kapıda bekliyordu.-Hepsi Ali'ye... Annem benim zaten küçülen eskilerimi yıkayıp hazırlamıştı. Verecek yer arıyordu. Benim ve Nilsu'nun kullanmadığımız oyuncaklarımızdan da ayırdık.”(ZMR, 2016: 159).

Abur Cubur Canavarı romanının ana karakteri Bora akşamları anne babasının verdiği abur cuburları yiyormuş gibi yapıp kaplara ayırmakta, mahallelerinde çöp toplayarak geçinmeye çalışan yaşlı adamla paylaşmıştır. Böylece hem yaşlı adamın karnı leziz yemeklerle doymakta hem de yemekler ziyan olmamaktadır.

“Bundan böyle yiyecekler birbirine karışmasın diye ayrı ayrı torbalara koyarım, sonra da her sabah okulun yan sokağındaki eski barakada yaşayan yaşlı amcaya bırakırım.” (ACC, 2016: 120).
“Mehmet Amca'nın yüzü, beni gördüğü anda aydınlanıyordu. Torbaları alırken sevinçten elleri titriyordu. Arkamdan dualar mırıldandığını duyuyordum. Onca yiyeceği ziyan etmeyip aksine iyi bir amaç için kullanıyor olmaktan çok memnundum.” (ACC, 2016: 124).

Paylaşmanın güzelliğinin eserlerde yer bulmuş olması değerler eğitimi açısından olumludur.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA

Aytül Akal'ın romanlarında değerleri saptamaya çalışan bu çalışmada sırasıyla; Oğlum Ben Çocukken, Kızım Ben Çocukken, Kızım Nerdesin, Oğlum Nerdesin, Süper Gazeteciler 1-2-3-4, Annem Neden Çıldırdı, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1, Kırmızı Arabanın Hayaleti, Esrareniz Duman, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2, ZombiliMombili Roman, Abur Cubur Canavarı kitapları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Talim ve Terbiye Kurulunun yayınladığı on kök değer ve bu değerlere bağlı verilen tutumlar çerçevesinde incelenen kitaplarda bazı değerlere bağlı tutumlara ilişkin bir ifadeye yer verilmediği görülmüştür. Adalet değerine bağlı paylaşma tutumu; sevgi değerine bağlı vefalı olma tutumu; Sorumluluk değerine bağlı tutarlı ve güvenilir olma tutumu; vatanseverlik değerine bağlı dayanışma tutumu, sadık olma tutumu ile ilgili ifadeler yer almamaktadır. Ele alınan on beş kitapta bu değerlerden hiçbirine rastlanmamış olması yazarın değer aktarımı yapma amacının olmadığını göstermektedir.

2. Bazı değer ifadelerine belli kitaplarda yer verildiği görülmektedir. Anlayışlı olma sadece Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 kitabında, güven duyma sadece Süper Gazeteciler serisinde; açık ve anlaşılır olma, tahammül etme sadece Esrareniz Duman'da; toplumu önemseme sadece

Kızım Nerdesin? kitabında yer alan tutumlardır. Bu tutumlardan anlayışlı olma, açık ve anlaşılır olma, toplumu önemseme sadece bir defa ifade bulan tutumlardır.

3. Bazı değer ifadelerinin sıklıkla tekrarlandığı görülmektedir. Sevgi değerine bağlı aile birliğine önem verme tutumunun on dört kitapta sıkça ifade bulunduğu görülmektedir. Bu bilgiden hareketle yazarın aile içinde iletişime ve sevgiye önem verdiği söylenebilir.

4. Kitapları incelemek için belirlenen değerlerin dışında farklı değer ifadeleri de tespit edilmiştir. Bunlar doğa ve hayvan sevgisi, eleştirel düşünme, sağlıklı olma, sır saklama, tutumlu olma ve empati kurma değerleridir.

5. Aytül Akal'ın incelediğimiz kitaplarının değerler eğitimi bakımından zengin olduğu söylenebilir. Yazarın incelenen 15 kitabında 353 tane değer tespit edilmiştir. Her kitapta değerlerin tamamı yer almamaktadır. Oğlum Ben Çocukken... kitabında adalet, dürüstlük, sabır, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine hiç yer verilmezken dostluk, öz denetim, saygı, sevgi, sorumluluk değerlerine yer verilmiştir. Kızım Ben Çocukken... kitabında adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine hiç yer verilmezken öz denetim, sabır ve sevgi değerlerine yer verilmiştir. Kızım Nerdesin? kitabında adalet, dostluk, sabır, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine yer verilmezken dürüstlük, öz denetim, saygı ve sevgi değerlerine yer verilmiştir. Oğlum Nerdesin? kitabında sadece öz denetim, saygı, sevgi ve vatanseverlik değerlerine yer verilmiştir. Süper Gazeteciler 1 romanında tüm değerlere yer verilmiştir. Süper Gazeteciler 2 kitabında adalet dışında diğer değerlere yer verilmiştir. Süper Gazeteciler 3 romanında dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine yer verilirken adalet, vatanseverlik değerlerine yer verilmiştir. Süper Gazeteciler 4 romanında dürüstlük dışında tüm değerlere yer verilmiştir. Annem Neden Çıldırdı? kitabında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sorumluluk değerlerine yer verilmezken saygı, sevgi, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir. Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 romanında sadece öz denetim değerine yer verilmiştir. Kırmızı Arabanın Hayaleti romanında dostluk, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine yer verilirken adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk değerlerine yer verilmemiştir. Esrarengiz Duman romanında dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik değerlerine yer verilirken adalet, saygı ve yardımseverlik değerlerine yer verilmemiştir. Kayıp Kitaplık 2 romanında sadece

vatansverlik ve yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir. ZombiliMombili Roman kitabında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi, vatansverlik ve yardımseverlik değerlerine yer verilirken sabır ve sorumluluk değerlerine yer verilmemiştir. Abur Cubur Canavarı romanında dostluk, dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi ve yardımseverlik değerlerine yer verilirken adalet, sabır, sorumluluk, vatansverlik değerlerine yer verilmemiştir. Değer çeşitliliği bakımından Süper Gazeteciler 1-2-3-4, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 romanlarının ön plana çıktığı görülürken değer bakımından en zayıf romanın Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2 olduğu görülmüştür.

6. İncelenen kitapların hepsinde ön plana çıkan ve az kullanılan değerlerin farklı olduğu görülmektedir. Oğlum Ben Çocukken... kitabında en sık rastlanan değer öz denetim, en az rastlanan değer dostluk değeridir. Kızım Ben Çocukken... kitabında en sık rastlanan iki değer öz denetim ve sevgi az rastlanan değer ise sabır değeridir. Kızım Nerdesin? kitabında en fazla öz denetim en az sevgi değerine rastlanmıştır. Oğlum Nerdesin? kitabında en fazla sevgi değerine en az saygı ve vatansverlik değerlerine rastlanmıştır. Süper Gazeteciler 1 romanında en sık rastlanan değer dostluk, en az rastlanan değer adalet değeridir. Süper Gazeteciler 2 romanında en sık rastlanan değer dostluk en az rastlanan değer öz denetim değeridir. Süper Gazeteciler 3 romanında en sık rastlanan değer dostluk en az rastlanan değerler sabır ve saygı değerleridir. Süper Gazeteciler 4 romanında en sık rastlanan değer dostluk en az rastlanan değerler adalet ve sabır değerleridir. Annem Neden Çıldırdı? kitabında en sık rastlanan değer sevgi en az rastlanan değerler saygı, vatansverlik ve yardımseverlik değerleridir. Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 romanında en sık rastlanan değerler dostluk ve vatansverlik en az rastlanan değerler dürüstlük, sabır, sorumluluk değerleridir. Kırmızı Arabanın Hayaleti romanında en sık rastlanan değerler sevgi, vatansverlik, yardımseverlik en az rastlanan değer dostluk değeridir. Esrarengiz Roman kitabında en sık rastlanan değer sevgi en az rastlanan değer vatansverlik değeridir. ZombiliMombili Roman romanında en sık rastlanan değer dürüstlük en az rastlanan değerler adalet ve vatansverlik değerleridir. Abur Cubur Canavarı romanında en sık rastlanan değer dostluk en az rastlanan değerler dürüstlük, saygı ve sevgi değerleridir. İncelenen tüm kitaplarda en sık görülen değerin dostluk en az görülen değerlerin öz denetim, yardımseverlik, sorumluluk olduğu tespit edilmiştir.

7. Yazarın kitaplarında değerler olayların akışı içinde dolaylı olarak verilmiştir. Gerçekçi kahramanlar ve gerçeğe yakın olaylarla değerler okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır.

8. Romanlarda içki içen kahramanlara az da olsa yer verilmesi ve bu alışkanlıkların olumsuz olarak gösterilmemesi tespit edilen olumsuzluklardandır.
9. İncelenen kitaplarda dil sevgisi, Türkçeyi doğru ve etkili kullanma değerlerine doğrudan ve örtük biçimde yer verilmiştir. Kök değerlerin kazandırılmasında ortaya çıkacak sonuçların Türkçe öğretiminin temel amaçlarına doğrudan katkı sağlayacağını söyleyebiliriz.
10. Belirlenen kök değerlerin içinde yer almamakla birlikte temizlik değerine hiçbir kitapta yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Yine belirlenen kök değerlerde yer almamakla birlikte “aşk” kitaplarda fazlaca görülmektedir. Sevgi değeri içindeki tutumlarda yer almadığı için çalışmaya eklenmemiştir.
11. Talim ve Terbiye Kurulunun belirlediği on kök değerın Türkçe dersi öğretim programında yer alan temalar ve değerlerin içinde ifade bulduğu görülmektedir. Milli eğitim programında Türkçe ders kitaplarında kök değerlerin ve tutumların yer alması değerler aktarımı açısından olumlu bir durum olduğu görülmektedir.
12. İncelenen kitapların edebi açıdan nitelikli ve özgün metinlere yer verildiği görülmektedir.

5.2 ÖNERİLER

5.2.1 M.E.B’eYönelikÖneriler

1. Değerler eğitiminin en etkili ve kapsamlı biçimde yapılabileceği derslerin başında Türkçe dersi gelmektedir. Dersin işleniş süresinde ve ders dışında nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin okutulması değer öğretimine katkı sağlayabilir.
2. Değerlerin sınıflandırılması alanındaki sıkıntılar giderilmelidir. Maddi ve manevi değerlerin belirlenmesinde özgün araştırmalara ihtiyaç vardır.
3. Çağımızın gerçeği olan teknolojik yeniliklerle ortaya çıkan televizyon, telefon ve sosyal medyada değer öğretiminin nasıl yapılacağıyla ilgili özgün projelere ihtiyaç vardır.

4. Aytül Akal'ın incelenen eserlerinin değerler bakımından zengin olması sebebiyle ders işlenişi ve sonrasında eserlerden faydalanılmalıdır.
5. Yazarın incelenen eserleri hedef kitlenin ilgi ve algısına uygun özellikler taşımaktadır. Bu sebeple eserler değer aktarımı sürecinde kullanılmalıdır.
6. Yalnızca bir eserin bütün değerleri öğretmede yeterli olmadığı göz önüne alınmalı, çocuklar farklı eserler okumaya yönlendirilmelidir.

5.2.2 Çocuk Edebiyatı Yazarlarına Yönelik Öneriler

1. Çocuklara ve gençlere yönelik eser veren yazarlar toplumsal kurallara dikkat etmelidir. İçki gibi zararlı bir alışkanlığa eserlerde yer verilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Abuzer, C. (2006). Medyadaki Şiddet Haberlerinden Hareketle Türkiye’de Toplumsal Çözülme ve Din. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 86-96.
- Adıgüzel Ömer, H. (1999). Aytül Akal’ın Çocuk kitaplarına iç ve dış yapı açısından bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi dergisi*, 32(1), 139-144.
- Akal, A. (2013). *Oğlum Neredesin?*. İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2014). *Kızım Neredesin?*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2015). *Oğlum, Ben Çocukken....*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Abur Cubur Canavarı*. Ankara: Bilgi Yayın evi.
- Akal, A. (2016). *Annem Neden Çıldırdı?*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Esrarengiz Duman*. İstanbul: Fom Kitap.
- Akal, A. (2016). *Kırmızı Arabanın Hayaleti*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Kızım, Ben Çocukken....*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Süper Gazeteciler 1*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Süper Gazeteciler 2- Parktaki Esrar*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Süper Gazeteciler 3- Likörlü Çikolata*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Süper Gazeteciler 4- Belalı Davetiye*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *ZombiliMombili Roman*. İstanbul: Sev Yayıncılık.
- Akal, A. ve Yener, M. (2014). *Kayıp Kitaplıktaki İskelet-2*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, A. ve Yener, M. (2016). *Kayıp Kitaplıktaki İskelet-1*. Ankara: Tudem Yayınları.

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II.Kademede Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). *Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi*. B. Tay ve A. Öcal (Der.) Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi s. (336-358). Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan, M.A. Şimşek, T. Ve Yakar, Y. M. (2016). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı. *Çocuk Edebiyatı Tarihi*. Şimşek T. (Editör). (Dördüncü Baskı), s. 45-70. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aydın Mehmet, Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi, *Eğitime Bakış Dergisi*, 18, 16-19.
- Çeçen, S. Seven, N. Tozlu ve M. E. Uludağ (Editörler). (İkinci Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demircioğlu İ. ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15, 69-88.
- Demirel, Ş. (2011). Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı. *Çocuk Edebiyatının Tarihçesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Ekşi, H. ve Katılmış A. (2016). *Uygulama Örnekleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ergin, M. (2008). *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1338, 25 Eylül). Küçük Mecmua. https://books.google.com.tr/books?id=KOGsRvsIv0AC&pg=PA4&lpg=PA4&dq=ziya+g%C3%B6kalp+babam%C4%B1n+vasiyeti+yaz%C4%B1s%C4%B1&source=bl&ots=3iuYcld3Gl&sig=ACfU3U1liabTDUJ9rCTKmOc7j00RIwiqyQ&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwi8zc_hmPDiAhVixcQBHfdeBdMQ6AEwCnoECAkQAQ#v=onepa

<ge&q=ziya%20g%C3%B6kalp%20babam%C4%B1n%20vasiyeti%20yaz%C4%B1s%C4%B1&f=true> adresinden erişilmiştir.

Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar: Ahlâk Psikolojisi, Ahlâki Değerler ve Ahlâki Gelişme: Profesörlük Tezi*. İstanbul: Ötüken.

Hazır, M. (2005). Toplumsal Çözülme Üzerine Bir Deneme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27, 335-340.

Henry, M (1996). *Barbarlık*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Karatay, H. (2016). *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Kemal, Y. (2005, Kasım 6). *Çocuklar İçin*. Vatan Gazetesi Vatan Pazar Eki

Kumbasar, M. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kuşdil Ersin ve Kağıtçıbaşı Ç. (2000) Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.

Mehmedoğlu, A. U. (2013). Din, Dindarlık ve Değerler. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 184: 173-189.

Mengüşoğlu, T. (1997). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2017). Yayın Tarihi: 18.07.2017.

Oğuzkan, A. F. (1987). Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.

- Okay, C. (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler*. İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- Onur, B. (2006). *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu Sunuş Yazısı*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Öz, Erdal. (1977). *Çocuklar İçin Edebiyat*, Güvercin Dergisi, 1.
- Poyraz, H. (2004). Değerlerin kuruluşu ve yapısı. “*Değerler ve Eğitimi*” *Uluslararası Sempozyumu* ,26-28 Kasım 2004 , İstanbul, Türkiye: DEM Yayınları.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: TheFreePress.
- Sever, S. (1995). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler. *Abece dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayınları.
- Şimşek, T. (2006). Çocuk Edebiyatı, *Türk Edebiyatı Tarihi*. T. S. Halman (Editör). (Dördüncü Baskı), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Şimşek, T. (2016). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (1994). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayınları.
- Şirin, M.R. (1998). *Çocukluğun Kozası-Ve kitap ve kültür ve edebiyat*, İstanbul: İz Yayınları.
- Şirin, M.R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök Yayınları.
- Tamer, Ü. (1987). Soruşturma I. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 330.
- Toz, H. (2007). Çocuk Edebiyatı, Yılar, Ö. Ve Turan, L. (Editörler). Ankara: Pegem A. Yay.

Turan, R. Ulusoy, K. (2016). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük (Genişletilmiş Baskı)*. Ankara: TDK

Ulusoy, K. ,Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem akademi Yayınları.

URL1, <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-barbar-kimdir-barbarlik-nedir-12143/> adresinden 13.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL2, https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (Erişim tarihi: 03.04.2019).

URL3, <http://aytulakal.com/index.php/aytul-akal/aytul-akal-kimdir> adresinden 13.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL4, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=332> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL5, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL6, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL7, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=355> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL8, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL9, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL10, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=605> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

- URL11, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=241> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL12, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=324> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL13, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=358> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL14, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=374> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL15, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=380> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL16, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=357> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL17, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=374> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL18, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=424> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL19, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=242> adresinden 15.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL20, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=diğerkâm&gu id=TDK.GTS.58f21136d79df0 adresinden 28.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

EKLER

Aytül Akal, 08.08.2017 tarihinde mail yoluyla gerçekleştirilen röportaj aktarılmıştır:

1) Sizce değerler eğitimi nedir?

Akademik bakış açısıyla bakmadım hiç yazdıklarına, hep bir anne sevecenliğiyle ele aldım. Kendi çocuklarıma neler anlatmak istiyorsam, hangi kavramların onları geliştireceğini, güven kazandıracağını, başkalarına ve topluma yararlı birer birey olmada yol göstereceğini düşünüyorsam, tüm çocuklara da aynı değerleri vermeye çalıştım. Okurlarımı kendi çocuklarım gibi gördüm. Onların da kişisel gelişimini gözettim.

“Değerler” derken inanın tam olarak neyin kastediliyor olduğunu bile tam olarak sınıflandıramam, çünkü benim değer gördüğüm, bir başkasının değerleriyle örtüşmeyebilir, bunun farkındayım. Kitaplarımda, seks, ideoloji, şiddet gibi bazı konulardan uzak dururum. Kimileri de özellikle ve sadece bu konuların yer alması gerektiğine inanıyor olabilir ve bu konulara değinmediğim için değerler aktarımına önem vermediğim yargısına varabilir. Düşünce ve inançlar, “göreceli” çünkü...

Ben ancak kendi bilgim, kendi terbiyem, kendi değerlerim çerçevesinde yazabilirim; bilmediğim, araştırmadığım, öğrenmediğim nelerden söz edebilirim ki? İçselleştirmedeğim, inanmadığım konularda yazsam, yazdıklarım yüzeysel kalır, okur gözünde inandırıcılığı olmaz.

2) Kitaplarınızı belli değerler etrafında mı oluşturuyorsunuz?

Çocuklara şu eğitimi vereyim, şunu anlatayım diye başlamıyorum. Bir kıvılcım düşüyor aklıma, yazarken kendi sınırlarım doğrultusunda konuyu geliştiriyorum. Gerekirse araştırma yaparak sınırlarımı esnetiyorum, ama sonuçta yine kendi bilgim çerçevesinde yazıyorum.

Okul öncesi dönemi için yazdığım 52 masal, çocukların o dönemde ilk kez karşılaşacağı kavramları anlaması ve hangi yolda ilerleyeceğini seçebilmesi amacıyla çok zengin değerlerle doludur. Birkaçında şöyle düşündüğümü hatırlıyorum: “Çocukların kalbini kırmadan alt ıslatma konusunu onlara nasıl anlatabilirim?” ya da “Çocukları ürkütmeden ölümden –hele ki

evlerinde yakınlarda ölen bir nine ya da dede bile olabilir – nasıl söz edebilir ve ölümün doğmak kadar doğal olduğunu nasıl anlatabilirim?”Ötesi zaten kendiliğinden oluşan, çocuklarıma ve başka çocuklara anlatmak istediğim kavramların karışımıdır, bu kavramlara“değerler” deniyorsa, öyledir.

Romanlara gelince, onlar kendi kendilerini yazdırırlar. Yani belli bir değer aktarımı için yazılmazlar. Önemli olan maceradır, konudur, heyecandır. Genç okur bunları ister. Dersi, eğitimi zaten okulda görüyor. Eğer eline aldığı bir romanın ona ders vermek amacıyla yazıldığının minicik bir ipucunu yakalasa, kitabı fırlatır atar. Ben de olsam öyle yapardım.

Bazen öğretmenler benden talep eder, kitaplarımın arkasına sorular ekleyeyim, çocukların ne anladıklarını sınıyayım, ya da öykünün felsefesiyle ilgili birkaç soru koyayım, vs. Çocuklar derslerle yeterince boğuluyorlar. Zevk alabilecekleri bir kitabı da eğitim aracına dönüştürmek insafsızlık olur benim görüşüme göre. Bu nedenle hiç yapmadım, yapmam da.

Kitapların içinde değerler, karakterlerin özellikleri ve yaşamlarının akışı içinde okurların karşısına çıkar; okur bunları kendisi hisseder ve özümser. Bu değerlerin çoğu benim de içimde var olmandır.

3)İncelediğim 15 eserinizde en çok “Sevgi” değeri üzerinde durulduğu fark ettim, sebebi nedir?

Sözünü ettiğiniz on beş eserde, hatta 160 küsur kitabımın tamamında, en çok hangi değer üzerinde durduğumu bana sormuş olsaydınız, şöyle derdim: “En çok *iletişimin* gücüne inanırım ve okurlarıma da bunu hissettiririm”.

Hayat herkes için benzer ya da farklı, *sorunlarla ve sınavlarla* dolu. Her yaşta, her an irili ufaklı üzerimize yağar bu sorunlar. Onları başarıyla çözebilmenin yolu, ‘*olumlu iletişim*’dir. Sevgi, evet, ne güzel şey... Ama sevgiyi güçlendiren ve yaşatan, iletişimdir.

Bu nedenle her macerada görülebilir ki, kahramanlar araştırma yaparak, aralarında konuşarak bulurlar çözümünü.

4) Temiz ve Tutumlu olma değerlerinin ise çok az yerde işlendiğini gördüm. Bunun sebebi nedir?

Değerler aktarımı bir süreçtir. Okul öncesinde aktardığınız herhangi bir değer, ortaokul için gereksizdir, çünkü artık onları özümsemişlerdir çoktan. Tekrar tekrar karşısına çıkarttığınızda, bıktırıcı olur. Üstelik yaşının gerektirdiği özelliklere uymadığımız için romanı inandırıcılıktan uzak ve çocuksu bulabilir.

Okurlarımı iki yaşından başlayarak ergenliğe kadar taşıyorum. Çoğunlukla, adım adım izlerler kitaplarımı. Yani masallarla başlar, yaş aldıkça öykülere geçer, ardından romanları okurlar. (Arada şiirleri de unutmayalım tabii. Onlar unuttur ama ben unutmam, hep hatırlatırım ☺) Bu nedenle, daha önce zaten karşısına çıkan ve çoktan özümstedikleri kavramları tekrar tekrar ele almaktan ben bile sıkılıyorum.

Temiz olmayı daha okul öncesinde öğrenir çocuklar. Tutumlu olmayı da ilkokul sürecinde... Bu iki değer, yaşamın olmazsa olmazları. Ortaokul öğrencisine, o güne kadar temiz olmaktan hiç söz edilmemiş olabilir mi? On yaşında bir çocuğa limonun ekşi olduğunu, dondurmanın eriyebileceğini, buzun soğuk olduğunu söylemek kadar şaşırtıcı olur.

Okul öncesi ya da ilkokul çocukları için yazdıklarım da sadece temiz ve tutumlu olmayı işlemek amacıyla yazılmış bir kitabım yok, bu değerler, birçok masalın ya da öykünün içine sızmıştır zaten (Örnek: Buruşuk Kağıt Parçası, Çöp Kafalı Çocuk). Çünkü sadece tek bir değer için bir masal ya da öykü yazmadım, her zaman farklı değerlerle bir havuz içinde birlikte oldular.

5)Eserlerinizde karakterlerin neredeyse hepsi yaman, acar, akıllı çocuklar. Oysa gerçek dünyada çocuklarımızın çoğunun böyle olmadığını biliyoruz. İdeal tip oluşturmadaki amacınız nedir?

Onlar ideal tip değil ki,her çocuğun içinde hissetmek istediği cesareti taşıyabilen çocuklar. Araştıran, analiz eden; kendi düşüncelerini bulmaya, yorum yapmaya, yargı üretmeye çalışan, bu nedenle kendilerine güvenen çocuklar. Gerçek dünyamızda da çocuklar televizyon karşısında oturmak ya da tabletlerinde oyun oynamak yerine, denese, araştırırsa, kendini geliştirse, eserlerimdeki karakterler gibi akıllarını kullanabilen çocuklar olurlar.

Okurlara, kendilerini aynada göstermeye çalışıyorum. Karakterlere benzeyip benzemediklerini, benzetmek için ne yapmaları gerektiğini hissedebileceklerini umuyorum. Eğer karakterlere öykünüyorsa, onlar da araştırırlar ve yanıt üretebilirler. Bilgisayarda

bilmemne oyununun son safhasına geçmenin bir başarı olamayacağını, dış dünyayla temas halinde, hissederek, yaşayarak, çözümlenerek gelişebileceğini onlara göstermek, benim yapmak istediğim.

Gerçek yaşamda da her çocuk idealdir aslında. Bunu fark edip silkelenmesi ve kendini keşfetmesi gerek. Çok mu zor? ☺

6)Değerler Eğitiminin eser üzerinde yoğunluğu nasıl olmalı? Didaktik yönün sanatsallığı örtmemesini nasıl sağlıyorsunuz?

Yazarken, kendimi okur yerine koyuyorum. Sıkılıyorsam, okur benden çok sıkılır diye düşünüyorum. Böyle bir durumda hemen silip yeniden başlıyorum. Yazarken kendim de eğlenebilmeli, heyecan duymalı, maceranın sonunu merak etmeliyim.Yazdıklarımın derse benzemesinden çok çekinirim.

Belki bir önemli neden de, ister macera, ister fantastik ya da gerilim olsun, yazmaya başladığımda romanın nasıl akacağını, hele hele nasıl sonlanacağını okur gibi benim de bilmemem. Hiçbir romanı, sonunu belirleyip yazmadım. Hatta yazma sürecinde aklımda sona dair bir şeyler belirmişse eğer, derhal yeni bir sonuca doğru akmaya başlarım. Plan yapmaktan hoşlanmam, çünkü işin benim için de heyecanı kaçır. Romanı, karakterlerin diledikleri yere sürüklemesini beklerim.

Bu süreçte değerler, karakterlerin kendi özellikleriyle ortaya çıkar. Onlara bir zorlamam olmaz.

7)Kitaplarda aşk var. Fakat flörte dönüşmüyor. Okura vermek istediğiniz mesaj nedir?

Özellikle TV dizilerinde, aşkın insanın bir kez başına geleceği ve onu kaybetmemek için ne gerekiyorsa yapmanın mubah olduğu işleniyor.Bu safsataya inanan gençler de, saç saça baş başa kavga etmeye, rakiplerini bıçaklamaya, silahla vurmaya kadar gidiyorlar. İlkokul müdürü bir arkadaşım, üçüncü sınıfta bir öğrencinin okula bıçakla geldiğini anlatınca, konu çok dokundu bana. Bu yavruları nasıl kandırıyorlar böyle saçma sapan düşüncelerle?

Yazar, çizer, editör arkadaşların“ilkaşkları”nı anlatacakları bir proje hazırladım. Böylece *Aşık Oldum* adlı kitap çıktı ortaya. Gençler görsün istedim ki, kimsenin ilk aşkıyla evlenmek gibi bir durumu yok. İlk aşklar bir süreçtir, yaşanır geçer, yaşarken kalp kırıklığı yaratsa da,

sonrasında hoş bir iz bırakır yaşamda. Şimdi yetişkin olanların daçocukken ya da gençken aynı duyguları yaşadığını öğrenmek, okura, ilk aşk kırıklıklarında yalnız olmadıklarını hissettirip yaşadıkları duygu karmaşası ile baş edebilmelerini kolaylaştıracağını düşündüm. Üstelik çocuklukta cinsellikten uzak duygular taşır bu aşklar, çoğunlukla yalnızca “ilgi”dir.

Yine çocuk ölümlerinden söz edeceğim, çünkü beni çok yaralıyor. Sınıf arkadaşına ilgi duyduğu için arkadaşlarının “X, Z’ye aşık” diyerek alay ettiği bir ilkokul öğrencisi, ailesi duyar korkusuyla intihar etmişti. Düşünün ki, bu aşk, cinsellik bile içermiyordu, yalnızca doğal bir duyguheyecanıydı.

Ret edildiği ya da aklınca ilk ve son aşkını başkasına kaptırdığı için intihara ya da cinayete yönelen birçok çocuk, birçok genç var... Bunları hatırlamak bile üzücü.

Konuyu bu kadar uzatmamın nedeni, aşkın, birisine duyulan ilginin, ya da şefkatin, korkulacak, utanılacak bir duygu olmadığını okura vurgulamak. Duyguları olan her canlı, her yaşta, aşkı ya da aşka benzer bu ilgiyi hisseder.

Süper Gazeteciler adlı romanda, Evren’in Elif’e duyduğu ilgi var. Bu çocuklar 13 yaşında. Bu ilginin flörte dönmesi ya da cinsellik taşıması gerekmiyor. Öyle de olabilirdi ama öylesi benim okuru düşünce ve yargılarında özgür bırakma amacıma uymaz. Sadece, duyguların varlığını ve doğallığını hissettirecek kadarı düşer benim payıma. Evren’in Elif’le flört etmesi gerektiğini düşünüyorsa okur, bu onun kurgusudur, düşünmüyorsa, yine bu, onun tercihidir. Yani devamına okurlar kendi beklentileri doğrultusunda karar verirler.

Okura vermek istediğim mesaj da, ‘aman yavrucuğum, bu duygular tek değil, ilerde tekrar tekrar yaşayacaksın, ne kendinin ne kimsenin canına kıymaya kalkışma; duygularından kaçma, baş etmeyi öğren yalnızca,’ demektir.

8) Eserlerinizde çocuk karakterlerin isimlerini belirlerken nelere dikkat ediyorsunuz?

Bazen romanın ilerleyen sayfalarında, karakter bana diyor ki, “İsmim bana yakışmadı, değiştir!”Değiştirip devam ediyorum. Bir süre sonra yine aynı şey oluyor,karakterle ismin uyuşmadığı duygusunu yaşıyorum. Yeniden değiştiriyorum. Takılar da değişiyor haliyle. Ama sorun bu kadar da değil! Başta koyduğum isim, Sevinç, Duygu, Gül, Lale, Emin, Alev, Efe, Armağan, Ender, Buket, Nehir, Yağmur, Deniz vb. gibi, iki anlamlı bir sözcük ise,

bilgisayarın değiştir komutuyla ortaya komik Şeyler çıkabiliyor, baştan sona tekrar tekrar kontrol etmek gerekiyor. Yani bir isim değişikliği, bütünde birçok cümleyi ve anlamı bozabiliyor.

Diyelim ki, romanda cümlelerden biri Şöyle: “Emin olduğum bir Şey var ki...”Bilgisayar komutuyla bütün metinde Emin yerine Ahmet koyalım, ortaya Şöyle cümleler çıkıyor: “Ahmet olduğum bir Şey var ki...”

Bir de tersten gidelim. Diyelim ki kahramana Duygu adını vermişim ama vazgeçtim, Ayşe koyacağım. Roman içinde bir yerde Şöyle bir ifade varsa: “ok duygulandığım bir konu bu”, değişip “ok ayşelendiğim bir konu bu” oluverir.

Okul öncesi için yazdığım masalarda hiç özel isim yoktur, kullanmadım. Bunun da ayrı nedenleri var tabii ama sizin konunuz bu değil diye uzatmıyorum ☺

Kısacası, isim değişikliği her türlü karmaşaya neden olabiliyor ama ben zaten yazdıklarımı onlarca defa okuduğumdan, düzeltme imkânı buluyorum. Bir kitabı, editöre teslim edene kadar, her defasında farklı açılardan bakarak onlarca defa okurum. Her okuyuş farklı bir nedenledir. Sadece karakter adlarını kontrol, sadece mekân kontrol, sadece zaman kontrol, sadece mantık yapısı kontrol, sadece dil kontrol, sadece deyimler kontrol, sadece... Böyle böyle gider bu. Kimi kez arka bölümden başlayıp öne giderek tersten okurum. Kimi kez ortadan ileri, sonra baştan...

9)Değerlerin ocuğun karakteriyle bütünleşmesini nasıl sağlayabiliriz?

Okur, bir romanı eline aldığında, eğer elindeki belgesel, anı ya da biyografi vs değilse, onun bir yazarın kurgusu olduğunu bilir. Daha gerçekçi bir ifadeyle, yazarın “uydurması” olduğunun farkındadır.

Daha ilk sayfalardan ona inandırıcılık sunulmuyorsa, ilgisini de, yazara olan saygısını da yitirir. Ben bundan çok korkarım.

Bir yazar kurgusu olan roman, heyecan ve merakla son sayfaya kadar okurunu sürüklüyorsa, bunun nedeni, “inandırıcılık”tır. Okur birkaç sayfa içinde kurgusal dünyaya çekilir ve o dünyanın gerçek olmadığını bile bile inandırıcılığına kapılır.

Düşünün ki, fantastik kurgular, bildiğimiz dünya yapısından çok farklı, gerçek dışı kurmacalardır. Ancak yazar o dünyayı mantık çerçevesine oturtabiliyorsa, okur için inandırıcılığını sağlayabilir. Örneğin, Süpermen'in kurgusal bir kahraman olduğunu bile bile, uçtuğunu kabullendik. Çünkü Krypton gezegenindeki yer çekiminin, Dünya'nın yerçekiminden kat kat fazla olduğunu söyledi yazarı bize. O zaman Dünya'da uçuşması normal dedik. Krypton taşı yanına getirildiği anda elbette uçuş yeteneğini yitirir dedik.

Yazar, olayları oturttuğu mantığın sağlam işleyişi ve karakterleri aracılığıyla sağlar kurgusunun inandırıcılığını. Bunun için de karakterler, gerçek hayatta olduğu gibi doğruları ve yanlışlarıyla işlenmelidir. Onların da duyguları olmalı, aynen bizim gibi olaylara benzer tepkiler vermeli, heyecanlanmalı, korkmalı, yanlış yaptığında üzülmalı, sorunlarını çözmeye çalışmalı, gelişime açık olmalı...

Öte yanda, söylemeden yapamayacağım: Bir eseri okutan yalnızca inandırıcılığı değil, "dilinin akıcılığıdır". Yani dil iyi kullanılmamışsa, okur her sayfada, her satırda, dilden yoksun yazarın metindeki varlığını hisseder; o zaman, karakterler iyi kurgulanmış dahi olsa, kitapla özdeşleşemez. Kısacası, eğer seçim hakkı varsa, "okumaz"! Seçim hakkı yoksa hazır özetlerle geçiştirir.

Sevgilerle,

Aytül Akal

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Berra Akıncı, 13 Kasım 1987 tarihin İstanbul'un Üsküdar ilçesinde dünyaya geldi. İlkokulu İhsan Şerif İlkokulunda, ortaokulu Hasköy İlköğretim okulunda tamamladı. Güner Akın Lisesi'nde başladığı lise hayatını Medine Tayfur Sökmen Lisesi'nde tamamladı. 2007'de Sakarya Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenime başladı, 2011 yılında mezun oldu. Özel kurumlarda Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Elektronik Posta Adresi

berrali@gmail.com